

1040

SANASTO
SUOMEN KIELEN ALKEISKURSSIN
OPETTAJAN OPETUSPUHEESSA

pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopiston
Suomen kielen laitoksessa
keväällä 1997

Auli Mäkinen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta	HUMANISTINEN	Laitos	Suomen kielen laitos
Tekijä	Auli Mäkinen		
Työn nimi	Sanasto suomen kielen alkeiskurssin opettajan puheessa		
Oppiaine	suomen kieli	Työn laji	pro gradu -tutkielma
Aika	kevät 1997	Sivumäärä	85 + 58 sivua liitteinä
<p>Tiivistelmä - Abstract</p> <p>Tutkielmassa tarkastelen suomen kielen alkeiskurssin opettajien opetuspuheen sanastoa kolmesta näkökulmasta: sanaluokkajakauman, sanaston toistuvuuden ja sanojen frekvenssin osalta. Lisäksi käsittelen opettajien omia käsityksiä oppitunneilla käyttämästään ja opettamastaan sanastosta.</p> <p>Tutkielman materiaali nauhoitettiin eräältä ammatillisen aikuiskoulutuskeskuksen järjestämältä viiden kuukauden mittaiselta suomen kielen alkeiskurssilta. Kurssilla opetti kaksi opettajaa. Tutkielmaa varten nauhoitettiin kurssin alusta, puolivälistä ja lopusta yhteensä kaksitoista oppituntia.</p> <p>Tutkielman päätavoite on selvittää, millaista ulkomaalaisille suunnatun opetuspuheen (USO-puheen) sanasto on sekä miten se muuttuu oppijoiden taitojen kehittyessä. Alkeiskurssin opettajien sanastoa verrataan sen vuoksi suomen kirjakielen ja puhekielen sekä yleiseen opetusrekisteriin. Tavoitteena on myös selvittää, mitä suomen kielen opettajat itse ajattelevat sanaston opettamisesta ja sen käyttämisestä oppitunneilla. Tämän selvittämiseksi tutkielman informanteille tehtiin aiheesta kysely, johon he vastasivat.</p> <p>Tutkielman tulokset osoittavat, että suomen kielen alkeiskurssin opettajien sanasto sanaluokkajakauman ja kärkeisanojen osalta muistuttaa enemmän puhekieltä kuin kirjakieltä. Sanojen toistuvuus oli erittäin runsasta, jopa siinä määrin, että sitä voitaneen pitää USO-puheen distinktiivisenä piirteenä muihin puheen rekistereihin verrattuna. Opettajien sanasto ei merkittävästi muuttunut kurssin edetessä.</p>			
Asiasanat	sanasto, sanaluokkajakauma, TTR-arvo, kärkeisanat, USO-puhe, opetuspuhe		
Säilytyspaikka	Jyväskylän yliopiston Suomen kielen laitos		
Muita tietoja			

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. TUTKIELMAN TAUSTAA	3
2.1. Sanan ja sanaston käsitteistä	3
2.2. Sanan osaaminen	5
2.3. Sanan oppiminen	7
2.4. Sanan opettaminen	8
2.4.1. Mitä ja millaista sanastoa	9
2.4.2. Miten ja millaisin tekniikoin	12
2.5. Syötös	14
2.6. Kielitaito ja sen saavuttaminen	17
2.7. Tutkimuskysymykset	20
3. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT	22
4. SANALUOKKAJAKAUMA	26
4.1. Koko aineisto	26
4.2. Partikkelit	30
4.3. Verbit	33
4.4. Substantiivit	34
4.5. Pronominit	36
4.6. Adjektiivit	38
4.7. Numeraalit	41
5. SANASTON RIKKAUS JA TOISTUVUUS	41
5.1. TTR-arvot ja M-kertoimet	43
5.2. Hapaks legomenon -sanat	50
6. KÄRKISANAT	53
6.1. Suurtaajuiset sanat kielenopetuksessa	53
6.2. Kaksikymmentä yleisintä sanaa	54
6.3. Kärkisanojen sanaluokkajakauma	58
6.4. Kymmenen yleisintä verbiä	61
6.5. Kymmenen yleisintä substantiiviva	64

7. OPETTAJIEN KÄSITYKSIÄ SANASTOSTA	69
7.1. Sanaston opettamisen merkityksestä	69
7.2. Opetettavan sanaston valinnasta	70
7.3. Sanaston opettamisen metodeista	73
7.4. Opetettavan sanaston kertaamisesta	74
7.5. Syötöksestä	75
8. PÄÄTÄNTÖ	77
LÄHTEET	81
LIITTEET	86
Liite 1. Litteroinnissa käytetyt merkit	86
Liite 2. Näytteitä oppituntien litteraatiosta	87
Liite 3. Opettajille tehty kysely sanaston opettamisesta ja oppimisesta	93
Liite 4. Opettajien oppitunneilla käyttämät sanat esiintymiskertoineen	97

1. JOHDANTO

Suomea on opetettu toisena ja vieraana kielenä jo pitkän aikaa. Suomessa asuville vähemmistöryhmille, kuten ruotsin, saamen ja venäjän puhujille sekä viittomakielisille, on opetettu suomea toisena kielenä jo kymmeniä vuosia, suomenruotsalaisille jo vuodesta 1843 (Geber 1981: 118). Myös suomi vieraana kielenä -opetus ulkomaisissa yliopistoissa alkoi jo parisataa vuotta sitten (ensimmäiseksi Tarton yliopistossa Eestissä vuonna 1803). (Latomaa 1995: 11, 14.)

Suomi toisena kielenä -termillä tarkoitan Suomessa tapahtuvaa ulkomaalaisille suunnattua suomen kielen opetusta, jonka piiriin tämä tutkielma kuuluu. Suomi vieraana kielenä -termillä puolestaan tarkoitan muualla kuin Suomessa tapahtuvaa muille kuin suomalaisille tarkoitettua suomen kielen opetusta. Käytän toisinaan molemmista myös termiä suomi kohdekielenä, varsinkin, jos käsittelen molempia termejä yhtäaikaan (ks. Martin 1991: 4).

Suomeen muuttaa vuosi vuodelta enemmän ulkomaalaisia. Monet tulevat perhesyistä: useat Suomessa asuvat ulkomaalaiset ovat naimisissa suomalaisen kanssa. Ulkomaalaisia saapuu Suomeen paljon myös paluumuuttajina, nykyään varsinkin entisen Neuvostoliiton alueelta. Ulkomaalaisia maahamme tulee myös pakolaisina ja turvapaikan hakijoina. (Latomaa 1995: 13.)

Suomeen pysyvästi muuttavien ulkomaalaisten on tietysti tarpeen oppia uuden asuinmaansa kieli. Valitettavasti suomen kielen opiskelumahdollisuudet eivät ole erityisen hyvät. Yhteiskunta takaa suomen kielen opetuksen ainoastaan pakolaisille: lapsille koulunkäynnin yhteydessä ja aikuisille ammatillisissa aikuiskoulutuskeskuksissa, kansanopistoissa tms. Suomen yliopistoissa opiskelevat ulkomaalaiset saavat suomen kielen opetusta yliopistojen kielikeskuksien kautta, mutta muiden ulkomaalaisten suomen kielen opiskelu riippuu paljolti paikkakunnasta sekä ulkomaalaisen omasta aktiivisuudesta ja motivaatiosta. (Martin 1991: 7.) (Ks. myös s. 22.)

Suomea kohdekielenä on tutkittu vasta lyhyen aikaa, sillä suomen kieltä on ollut vaikea mieltää opittavaksi ja opetettavaksi kieleksi (Martin 1991: 3). Ennen 1990-lukua suomi kohdekielenä -tutkimus käsitti pääasiassa joitakin pro gradu -töitä. Muutaman viime vuoden aikana suomi kohdekielenä -tutkimus on lisääntynyt ja systemaattistunut; monelta alueelta on olemassa jo kattavaa tietoa. Moni alue on kuitenkin edelleen tutkimatta. (Latomaa 1995: 25.)

Viime vuosien kokemusten valossa vaikuttaa siltä, että ulkomaalaisten määrä Suomessa jatkuvasti kasvaa. Suomi kohdekielenä -opetuksen ja -tutkimuksen merkitys on tämän vuoksi tulevaisuudessa ainakin yhtä suuri kuin nykyään. Tutkimusta tarvitaan sekä kehittämään suomi kohdekielenä -opetusta että lisäämään ja tarkistamaan teoreettista tietoa suomen kielestä. (Latomaa 1995: 19, 24.)

Tämän tutkielman tutkimuskohde, sanasto, on pitkään ollut aliarvostettua kaikkialla kohdekielen tutkimuksen piirissä. Suljettuja kielen systeemejä, kuten morfologiaa ja syntaksia, tutkitaan paljon enemmän, sillä ne ”näyttävät lupaavan tieteellisesti elegantteja ratkaisuja” (Takala 1989: 1). Sanaston tutkimusta vaikeuttavat erilaiset sanan määritelmät sekä se, että sanastoa ja syntaksia on vaikea erottaa toisistaan. Edellisten syiden takia myöskään metodologisista termeistä ei ole päästy yksimielisyyteen. (Singleton 1995: 10.) Myöskään suomi kohdekielenä -tutkimuksessa ei sanastoon ole vielä juuri-kaan paneuduttu.

Tutkimuskohteenani on suomen kielen alkeiskurssin opettajien opetuspuheen sanasto. Tarkoitukseni on selvittää, millaista sanastoa suomen kielen alkeiskurssin opettajat opitunnilla käyttävät ja miten sanasto kurssin edetessä muuttuu. Vertailen suomen kielen opettajien sanastoa suomen kirjakieleen ja puhekieleen sekä yleiseen opetusrekisteriin. Tarkastelen myös, mitä suomen kielen opettajat itse ajattelevat sanaston opettamisesta ja omasta sanastonkäytöstään.

Tutkielman kolme ensimmäistä päälukua keskittyvät kuvailemaan opettajien käyttämää sanastoa kvantitatiivisesti. Tutkin opettajien sanaston sanaluokkajakaumaa, sanaston

toistuvuutta sekä sanaston suurtaajuisimpia sanoja. Neljännessä pääluvussa käsittelen opettajien sanaston opettamista ja sanastonkäyttöä kvalitatiivisesti. Apunani käytän nauhoitettujen oppituntien lisäksi informanteille tekemääni kyselylomaketta (liite 3) sekä kohdekielen sanastontutkimusta tarkastelevia teoksia.

2. TUTKIELMAN TAUSTAA

2.1. Sanan ja sanaston käsitteistä

Keskeisiä käsitteitä tässä työssä ovat sana ja sanasto. Sanastontutkijat ovat yrittäneet määritellä sanaa monin eri tavoin. Sanan määritelmiä onkin paljon, mutta mikään niistä ei ole osoittautunut kattavaksi tai yksiselitteiseksi. Carter ja McCarthy (1988: 18) toteavat, että sanan määrittelyongelmista huolimatta sanat ovat kielenkäyttäjille vahva psykologinen realiteetti. Heidän mukaansa sanojen tunnistaminen tapahtuu intuitiivisesti.

Sana voidaan määritellä eri lingvistisistä tasoista käsin ortografisesti, foneettisesti, fonologisesti, semanttisesti sekä kieliopillisesti. Kaikissa määritelmissä on hyvät ja huonot puolensa. (Singleton 1995: 2.) Esittelen seuraavassa joitakin sanan määritelmiä Singletonin artikkelin (1995) mukaan.

Ortografisen määritelmän mukaan sana on jono kirjaimia, joiden molemmin puolin on tyhjä tila. Tämä määritelmä ei kuitenkaan sovellu kieliin, joiden kirjoitussysteemi ei perustu sanajakoon (kuten japani tai kiina). On olemassa myös kieliä, joita ei koskaan olekaan kirjoitettu. Lisäksi sana ei alunperin perustu kirjoitettuun tekstiin, joten ortografisen määritelmä on nurinkurinen.

Sana voidaan määritellä foneettiseksi kokonaisuudeksi, jolla tarkoitetaan yhtäjaksoista ääniryöppyä, jolla on tietyt akustiset ominaisuutensa. Yksittäisiä sanoja voidaan kuitenkin vain harvoin erottaa puheesta. Yksi mahdollisuus on määritellä sana lauseen pienimmäksi segmentiksi, jonka molemmin puolin tauotus on mahdollista.

Fonologisesti sana voidaan määritellä sarjaksi yksiköitä, jotka sopivat tietyn kielen äänjärjestelmään. Esimerkiksi joissakin kielissä sanalla voi olla vain yksi pääpainollinen tavu, joissakin kielissä sana noudattaa vokaaliharmoniaa ja joissakin kielissä foneemien ja foneemiyhtymien esiintymisessä on rajoituksia. Fonologinen sanan määritelmä on kuitenkin ongelmallinen siksi, että se on liian kielikohtainen.

Semanttisen määritelmän mukaan sana on kielen pienin merkityksellinen yksikkö. Tässäkin määritelmässä on omat ongelmansa, sillä se edellyttää selvää suhdetta yksittäisen sanan ja merkityksen välillä (Nissinen — Taivainen 1996: 7). Kielessä on kuitenkin yksiköitä, jotka muodostuvat useasta sanasta, mutta joilla silti on yksi merkitys, kuten idiomit. Kielessä on myös sanoja, joilla on useampi kuin yksi merkitys (esim. *suomen kuusi*).

Kieliopillinen sanan määritelmä luokittelee sanat toisaalta vapaasti liikkuviksi ja toisaalta sisäisesti stabiileiksi. Tämä tarkoittaa sitä, että lauseessa sanat ovat pienimpiä yksiköitä, jotka voivat liikkua suhteellisen vapaasti, kun taas morfeemeilla sanan sisällä on oma pysyvä paikkansa. Kieliopillisen määritelmän vahvuus on sen vähäinen riippuvuus yksittäisestä kielestä. Ongelmana taas on ajatus sanojen vapaasta liikkuvuudesta, joka ei kaikissa kielissä ole todellinen (esim. ruotsi).

Tässä tutkielmassa määrittelen sanan sen kaikki taivutusmuodot käsittäväksi abstraktiksi eli lekseemiksi, joka reaalistuu tekstissä sanaesiintyminä (Hakulinen — Ojanen 1976: lekseemi). Esimerkiksi lekseemi TYTTÖ on abstraktio, joka esiintyy tekstissä erilaisina sananmuotoina, kuten *tyttö*, *tytön*, *tyttöä*. Vastaavalla tavalla sanan määrittelevät Anni Nissinen ja Tarja Taivainen pro gradu -työssään (1996: 8). Tutkielmassani käytän myös käsitettä *sane*, jota voidaan pitää sanaesiintymän tai sananmuodon synonyyminä eli sanan konkreettisena esiintymänä (Hakulinen — Ojanen 1976: *sane*). Kielenoppija tuskin käsittää sanan lekseemina varsinkaan oppimisen alkuvaiheessa; hänen näkökulmastaan jokainen *sane* eli sanaesiintymä on oma sanansa. Edellä määrittelemäni sana edustaakin lähinnä suomen kielen opettajan ja äidinkielen suomenpuhujan

näkökulmaa. Tosin kielenoppijakin edistyessään alkaa varmasti ymmärtää tiettyjen sanojen olevan saman sanan esiintymiä.

Sanaston käsite ei kenties ole niin hämärä kuin sanan käsite, vaikka sanastosta on ilmeisesti olemassa hyvin vähän määritelmiä. Voionmaa mainitsee väitöskirjassaan (1993a: 12) tarkoittavansa sanastolla yksinkertaisesti sanojen kokoelmaa. Sanasto voi siis tarkoittaa esim. kielen kaikkia sanoja tai yksilön mentaalisisessä leksikossa olevaa äidinkielistä tai muunkielistä sanojen joukkoa. Tässä tutkielmassa tarkoitan työn otsikossakin esiintyvällä opettajien sanastolla joko suppeammin kaikkia (suomalaisia) sanoja, joita opettajat tätä tutkielmaa varten taltioiduissa nauhoituksissa käyttävät, tai laajemmin kaikkia sanoja, joita suomen kielen alkeiskurssin opettaja oppitunnilla käyttää puhuessaan ulkomaalaisopiskelijoilleen. Tätä laaja-alaisesti käsitettyä opettajan sanastoa on tietysti mahdoton kuvata, voihan se periaatteessa sisältää suurimman osan suomenkielisistä sanoista ja lisäksi vielä opettajan hallitsevia muunkielisiä sanoja.

2.2. Sanan osaaminen

Sanan osaamisesta on olemassa lukuisia määritelmiä sekä kansainvälisessä että suomalaisessa kohdekieltä käsittelevässä kirjallisuudessa. Ronald Carter (1987: 187) jakaa sanan osaamisen (engl. knowing a word) seitsemään piirteeseen:

- Sanan osaaminen on sitä, että pystyy käyttämään sanaa produktiivisesti ja palauttamaan sen mieleensä aktiivista käyttöä varten. Joskus tosin sanan reseptiivinen tieto on riittävä ja jotkut sanat tunnetaan vain passiivisesti.
- Sanan osaaminen on sitä, että tuntee sanan esiintymistodennäköisyyden puhutussa tai kirjoitetussa kielessä tilanteen mukaan.
- Sanan osaaminen on sitä, että tuntee ne syntaktiset rakenteet, joihin sana voidaan sijoittaa, sekä johdokset ja sananmuodot, jotka sanasta voidaan tehdä.
- Sanan osaaminen on sitä, että tuntee sanan suhteet toisiin kohdekielisiin ja äidinkielisiin sanoihin.
- Sanan osaaminen on sitä, että tuntee sanan ydinmerkityksen ja erikoismerkitykset sekä sanan pragmaattiset funktiot ja tyylitason.

- Sanan osaaminen on sitä, että tuntee sanan kollokaatiot (eli minkä sanojen kanssa se voi esiintyä).
- Sanan osaaminen on sitä, että tuntee sanan myös vakiintuneena sanontana tai osana sitä ja osaa käyttää sanontaa oikeassa tilanteessa.

Kaarlo Voionmaan (1990: 232) mukaan kielenkäyttäjä hallitsee sanan, jos hän tuntee sanan ilmiänsun ja sen merkityksen sekä jos hän osaa käyttää sanaa korrektisti eri lauseyhteyksissä.

Anni Nissinen ja Tarja Taivainen ovat pro gradu -työssään (1996: 9—16) pohtineet perusteellisesti sanan osaamista ja koonneet useiden kohdekielen tutkijoiden näkemyksiä sanan oppimisesta. Nissinen ja Taivainen (1996: 10) jakavat sanan osaamisen kuuteen alueeseen: fonologia, morfologia, syntaksi, semantiikka, tieto esiintymistodennäköisyydestä ja muisti. Heidän mukaansa nämä osa-alueet muodostavat sanastollisen tiedon.

Sanan osaamisesta puhuttaessa on tärkeä muistaa, että sanan osaamisessa on eri asteita: olisi väärin sanoa, että sana hallitaan vasta, kun kaikki edellämainitut osa-alueet ovat hallinnassa. Aallon (1994: 96) mukaan kaikki kielenkäyttäjät, sekä äidinkielliset että kielenoppijat, hallitsevat eri sanat eri tavoin: jotkut sanat ymmärretään kontekstissa, jotkut sanat pystytään palauttamaan tarvittaessa mieleen, jotkut sanat eivät muistuta mieleen, vaikka ne on joskus opittu, ja jotkut sanat pystytään automaattisesti tuottamaan tarvittaessa.

Tarve sanaston osaamisen asteiden erottamiseen näkyy mm. siinä, että tutkijat erottavat toisistaan sanan reseptiivisen ja produktiivisen tiedon. Reseptiivinen tieto merkitsee sitä, että kielenkäyttäjä ymmärtää sanan merkityksen kontekstissa. Produktiivinen tieto taas on sitä, että kielenkäyttäjä osaa käyttää sanaa korrektisti sopivassa tilanteessa. (Ks. esim. Aalto 1994: 96; Nation 1990: 5, Voionmaa 1990: 233.)

2.3. Sanan oppiminen

Toisen kielen tutkimuksessa on pohdittu paljon sitä, miten sana opitaan eli miten kielenoppija varastoi sanat muistiin ja palauttaa ne taas mieleensä. Tutkijat olettavat, että sanojen täytyy olla varastoituneina mieleen järjestelmällisesti ja organisoidusti, ja siksi on luotu ajatus mentaaliseen leksikosta, jota on verrattu mm. sanakirjaan, tietosanakirjaan, kirjastoon ja tietokoneeseen. (McCarthy 1990: 34.)

Tieto sanaston järjestäytymisestä mielessä on niukkaa ja ristiriitaistakin. Tästä huolimatta joitakin yleisesti hyväksytyjä päätelmiä on olemassa. Sanan säilytys- ja muistamisprosessissa kielenoppija todennäköisesti käyttää hyväkseen tietoa sanan sanahahmosta (esim. tavumäärä, sanan alku ja loppu). Sanan fonologinen ja ortografinen muoto ovat siis keskeisiä. (McCarthy 1990: 36.) Erilaiset sana-assosiaatiotestit osoittavat, että sanat ovat sanahahmoperusteen lisäksi todennäköisesti järjestyneet mielessä semanttisiin verkkoihin tai perheisiin (McCarthy 1990: 39). Kolmas sanojen varastoitumistapa on, että sanat järjestäytyvät mieleen tietokirjamaisiin artikkeleihin. Usein äidinkielen puhuja assosioi sanaan sen alkuperän, syyt, vaikutukset, historian ja kontekstin. (McCarthy 1990: 41.) Hatchin (1983: 70) mukaan vasta edistyneet opiskelijat pystyvät rakentamaan semanttisia assosiaatioverkkoja, kun taas alkeisopiskelijat käyttävät eniten äänneassosiaatioita ja keskitason opiskelijat rakenneassosiaatioita.

Mitä ilmeisimmin mentaalinen sanasto on siis järjestäytynyt kolmella eri tavalla: foneettis-ortografiseen, semanttiseen ja ensyklopediseen verkkoon. Tämän lisäksi mentaalisisessa leksikossa on todennäköisesti tiedot sanan sanaluokasta ja muista syntaktisista piirteistä. Kielenoppijalla on siis valtava työ kerätä kaikki sanan säilyttämiseen ja mieleen palauttamiseen liittyvät tiedot mentaaliseen leksikkoonsa. Tämän pohjalta on selvää, että mentaalinen leksikko ei voi olla staattinen, vaan se muuttuu jatkuvasti: uusien tulokkaiden lisäksi vanhat sanat saavat ympärilleen uutta informaatiota. (McCarthy 1990: 41—42).

Sanojen varastoitusääntöjen perusteella voidaan hahmotella sanan oppimiseen vaikuttavia tekijöitä. Aallon (1994: 96) mukaan tärkein sanaston oppimista vaikeuttava tai helpottava tekijä on äidinkielen ja opittavan kielen välinen suhde. McCarthyn (1990: 86) mukaan sanan oppimiseen vaikuttavat mm. sanan oikeinkirjoitus, sanan ääntäminen, syntaktiset ominaisuudet, kohdekielen sanojen merkityksellinen läheisyys sekä sanan liittäminen omaan kokemukseen tai kulttuuriin.

Sanan oppimisen yhteydessä on hyvä muistaa, että kielenoppija omaksuu sanastoa jatkuvasti sekä suorasti että epäsuorasti. Suoraa oppimista tapahtuu silloin, kun sanastoon kiinnitetään erityistä huomiota esim. sanastoharjoitusten avulla. Epäsuoraa oppimista tapahtuu silloin, kun huomio ei ole sanastossa vaan esim. puheen sisällössä. Epäsuora oppiminen on käytännössä suoraa oppimista merkittävämpi tapa laajentaa sanavarastoa. (Nation 1990: 2.)

2.4. Sanan opettaminen

Useissa uusimmissa toisen kielen opettamista käsittelevissä teoksissa todetaan, että sanaston merkitys kielenoppimisessa on erittäin suuri. Sanavarasto on jopa kieliopin hallintaa tärkeämpi kielitaidon komponentti. Viesti voidaan usein ymmärtää pelkistä sanan perusmuodoista, vaikka siitä puuttuisi kaikki kieliopillinen tieto. Pelkkä kieliopillinen tieto taas ei riitä välittämään viestejä. (Ahonen 1993: 41—42.) Carterin (1987: 145) mukaan äidinkieliset puhujat sietävät huomattavasti huonommin virheitä sanaston valinnassa kuin syntaktisia virheitä. Useiden kielenopettajien kokemus onkin, että kielikurssin isoin yksittäinen osa on sanasto. Vaikka oppija osaa kieliopin ja ääntämisen erinomaisesti, ilman sanaston hallintaa kommunikatio ei luonnistu. Kuitenkin sanasto on usein kaikkein vähiten systematisoitu ja opetettu kielenoppimisen osa. (McCarthy 1990: viii.)

Nattingerin (1988: 62, 64) mukaan sanan opettamisessa on kolme tavoitetta. Ensimmäinen tavoite on auttaa oppijaa ymmärtämään tuntemattoman sanan merkitys. Toinen tavoite on auttaa oppijaa muistamaan sana eli säilyttämään se muistissaan. Kolmas sa-

naston opettamisen tavoite on auttaa oppijaa palauttamaan sana muistista ja käyttämään sitä sopivassa tilanteessa.

Nattingerin määrittelemistä tavoitteista nousee kysymyksiä, joihin toisen kielen opettamisen tutkimuksessa jatkuvasti etsitään vastauksia. Sanaston opettamisen tutkimuksessa voidaan ajatella olevan kaksi pääkysymystä: mitä ja millaista sanastoa tulisi opettaa sekä miten ja millaisin tekniikoin sanastoa tulisi opettaa. Tarkastelen seuraavassa näitä kysymyksiä hieman lähemmin.

2.4.1. Mitä ja millaista sanastoa

Tutkijat ovat pohtineet, tulisiko opetettavan sanaston valinnassa ottaa huomioon sanojen frekvenssi ja tulisiko kielen opetus aloittaa suurtaajuisimmista sanoista. Vastaukset näihin kysymyksiin ovat pääosin olleet myönteisiä: frekvenssi on tärkeä tekijä sanaston opettamisessa ja tietyin varauksin kielen suurtaajuisimmista sanoista on hyvä aloittaa opetus.

Sinclairin ja Renoufin (1988: 148) mukaan päähuomio sanaston opetuksessa tulisi olla kielen suurtaajuisimmista sanoista ja lisäksi niiden yleisimmissä käyttötavoissa ja yhdistelmissä, joita ne tyypillisesti muodostavat. Opetukselliseen sanastoon tulee kuitenkin heidän mielestään lisätä joitakin pientaajuisempia sanoja, sillä olisi hyvin vaikeaa muodostaa motivoitua opetusta vain esim. kielen kahdestasadasta yleisimmästä sanasta ja luonnotonta yrittää aloittaa opetus esimerkiksi 50 yleisimmällä sanalla. Tosin sellaisiakin kielikursseja järjestetään, jotka etenevät frekvenssilistan mukaisesti (esim. ensimmäisellä opetusviikolla opetetaan 100 frekvenssilistan kärjessä olevaa sanaa). Tällöinkin yleensä tehdään joitakin muutoksia, esim. persoonapronominit opetetaan yhtä aikaa huolimatta frekvenssilistan järjestyksestä. (Branch 1996: 11—23.)

Myös Carterin ja McCarthyn (1988: 9—10, 17) mielestä frekvenssilistat ovat hyödyllisiä opetuksessa, vaikkakaan pelkkää frekvenssiä ei voida pitää oppimisen tai käyttökel-
poisuuden takeena. Sanojen opettaminen frekvenssin perusteella ei heidän mielestään

aina ole pedagogisesti relevanttia tai hyödyllistä, sillä kielen frekventit sanat ovat usein merkitykseltään köyhiä ja monimerkityksisiä. Kielenoppija ei sitäpaitsi välttämättä tarvitse kaikkia suurtaajuisia sanoja.

Kaarlo Voionmaa (1993b: 71) puolustaa frekventtien verbien opettamista jo opetuksen alussa, koska frekventit verbit ovat monista merkityksistään huolimatta helppo kääntää kielestä toiseen sivumerkityksiä myöten. Näin kielenoppija oppii sellaista sanastoa, joka ei liity spesifiin tilanteeseen tai aiheeseen ja toisaalta yleisten verbien avulla hän voi muodostaa tilapäisiä ilmauksia, joita ilmaistaan suomen kielessä normaalisti pientaajuisemmilla sanoilla (esim *mennä alas pro kaatua*).

Myös sanaluokan merkitystä sanan opettamisessa ja oppimisessa on pohdittu. Takalan (1984: 60—61) mukaan substantiivit opitaan helpommin kuin adjektiivit, adverbit ja verbit. Yleensäkin abstraktit sanat ovat konkreettisia vaikeampia opettaa ja oppia. Carterin ja McCarthyn (1988: 9—10) mukaan oppijan on helpompi palauttaa mieleen konkreetit substantiivit kuin abstraktit käsitteet. Niitä voidaan kutsua saatavissa oleviksi sanoiksi (engl. available words). Ne tulevat siis tilanteen vaatiessa nopeasti mieleen ja ne on helppo myös opettaa.

Myös Nattingerin (1988: 64) mukaan konkreetit substantiivit muistetaan hyvin, sillä niistä voidaan muodostaa täsmällinen mielikuva. Eniten ongelmia muistamisen ja ymmärtämisen kannalta tuottavat sellaiset merkitykselliset sanat, joita ei ole helppo kuvailla eli joilla on abstrakti merkitys. Nattingerin mielestä myös kieliopilliset eli funktionaaliset sanat muistetaan hyvin, sillä niitä on suhteellisen vähän ja oppija tapaa niitä usein.

Eri tutkijat ovat päätyneet painottamaan erilaisten sanojen tärkeyttä kielen opettamisessa. Esimerkiksi Allenin (1983: 108) mukaan kielenoppijalle tulisi opettaa kohdekielisiä sanoja ainakin neljästä seuraavasta ryhmästä:

- Sanoja, joiden avulla oppija voi keskustella jokapäiväiseen elämään liittyvistä asioista, ihmisistä ja tapahtumista.

- Sanoja, jotka oppijan täytyy ymmärtää pystyäkseen reagoimaan opettajan ohjeisiin (esim. *lue, sano, kysymys, sivu*).
- Sanoja, joita oppija tarvitsee tiettyihin oppimistilanteisiin (esim. kuvaamiseen, vertailuun ja luokitteluun liittyvää sanastoa).
- Sanastoa oppijan omalta ammatti- tai harrastusalueelta tai ylipäänsä aiheista, joista hän on kiinnostunut.

Sinclairin ja Renoufin (1988: 150—151) mukaan kielenoppijalle tärkeitä sanoja ovat mm. arkipäivän elämään kuuluvat sanat, kuten viikonpäivät ja sukulaisuutta osoittavat sanat ja monet muut yleiset sanat sekä fyysisiä ja psyykkisiä tunteita ilmaisevat sanat.

Sinclair ja Renouf (1988: 152) huomauttavat myös puheen ominaisuuksiin liittyvistä sanoista, joita he pitävät opetuksen kannalta tärkeinä. Heidän mielestään kielenopetuksessa usein unohdetaan diskurssiin ja pragmatiikkaan liittyvät sanat, jotka osoittavat tekstin osien suhteita toisiinsa ja jotka siksi ovat hyvin tärkeitä tekstin ymmärtämisessä ja tuottamisessa. Ilmeisesti samoin ajattelee myös Olli Nuutinen (1994: 33), jonka mukaan suomen kielen opetuksen alussa tulisi opettaa mm. konjunktioita sekä adverbeja.

Sanaston opettamisen yhteydessä on tutkittu myös, kuinka usein sanan tulisi kertautua, jotta se varastoituisi oppijan muistiin. Sanan kertautumisessahan opettajalla on ensiarvoisen tärkeä rooli. On ilmeistä, että oppijoissa ja heidän muistikapasiteeteissaan on eroja, mutta useimmille ihmisille seitsemän toistoa on sopiva, jotta sana varastoituisi muistiin. (McCarthy 1990: 117.) Aalto (1994: 100) muistuttaa, että pelkkä sanojen kertautuminen oppitunnilla ei aina auta oppijaa muistamaan sanaa. Tärkeämpää tehokkaalle sanaston oppimiselle on tapa, jolla sanastoa kerrataan. Oppija on saatava ponnistelemaan sanojen muistiin painamiseksi ja sieltä hakemiseksi. (Ks. s. 13.)

Tietoisien opettamisen lisäksi opettaja käyttää oppitunnilla paljon sanoja, joita oppijoille ei koskaan opeteta. Oppijat omaksuvat tällaisia sanoja jatkuvasti epäsuorasti, ja kuten edellä mainitsin, myös epäsuorasti tapahtuva oppiminen on erittäin merkityksellistä. Siksi

on kiintoisaa ja tärkeää tutkia myös suomen kielen opettajan spontaanisti käyttämiä sanoja.

2.4.2. Miten ja millaisin tekniikoin

Sana voidaan periaatteessa opettaa kahdella tavalla: joko yksinään tai kontekstissa. Esittelen seuraavassa tutkijoiden näkemyksiä ja tutkimustuloksia näistä eri tavoista. Mainitsen myös joitakin yksittäisiä tekniikoita, mutta tämän tutkielman puitteissa ei ole mahdollista esitellä erilaisia sanastonopettamistekniikoita laajemmalti.

Yksittäisten sanojen opettamisessa voidaan käyttää sanapareja, jolloin opittavan sanan rinnalla on äidinkielen vastine, kohdekielinen synonyymi tai selitys. Mikäli opittava sana on konkreettinen, sen rinnalla voi olla myös kuva. Carterin ja McCarthyn (1988: 12) mukaan tutkimukset osoittavat, että sanastoa opitaan ja muistetaan tehokkaasti perinteisin sanaparein.

Sirkka-Liisa Hahmon (1993: 14—15) mielestä sanoja on opetettava myös yksittäin. Oppijan on päntättävä, opeteltava ulkoa sanastoa, sillä ilman aivoissa käyttövalmiina olevaa perussanastoa kielen oppimisesta ei tule mitään. Ulkoaopettelu on tärkeää nimenomaan suomen kielen opiskelijoille, sillä he eivät useinkaan voi tunnistaa suomen sanoja oman kielensä pohjalta.

Eräs yksittäisen sanan opettamiseen perustuva tekniikka on avainsanatekniikka, jossa luodaan epätavallinen assosiaatio sanan muodon ja merkityksen välille. Valitaan kohdekielinen sana sekä oppijan äidinkielen sana, jotka äänteellisesti muistuttavat toisiaan. Näiden sanojen välille luodaan mentaalinen mielikuva. Aallon (1994: 107) esimerkissä sanat ovat suomen *kuu* ja ruotsin *en ko* 'lehmä'. Mielikuva voisi olla vaikka kuun yli hyppäävä lehmä. Mitä epätavallisempi mielikuva on, sitä paremmin oppija muistaa opeteltavan sanan. (Avainsanatekniikasta ks. esim. Aalto 1994: 107, Carter 1987: 153—154, McCarthy 1990: 118.)

Opittavan sanan voi esittää myös kontekstissa. On huomattu, että usein oppijan on helppo päätellä sanan merkitys kontekstista käsin. Kontekstin avulla oppija huomaa, minkä sanojen yhteydessä opittava sana esiintyy ja esim. millainen sanan rektio on. Kontekstiin perustuvia sanastoharjoituksia ovat esim. erilaiset aukkkotehtävät, joissa oppijan on itse keksittävä puuttuva sana kontekstin perusteella. McCarthy (1988: 199) mukaan sanan arvo ei määräydy eristyksessä, vaan kontekstissa, yhteydessä muihin sanoihin, ja tämän vuoksi sanan opettaminen kontekstissa on tärkeää.

Nattingerin (1988: 67) mukaan jotkut tutkimukset osoittavat, että sanojen oppiminen kontekstissa on helpompaa kuin yksittäisten sanojen opiskelu, sillä merkitysrikas konteksti tarjoaa kompleksimman ja syvemmän prosessointimahdollisuuden.

Eräs kontekstiin perustuva sanastonoppimistekniikka, josta nykyään puhutaan paljon kielenoppimisen yhteydessä, on sanaston elaborointi. Elaborointi pohjautuu kognitiiviseen psykologiaan ja sen lähtökohta on, että oppija pitää saada prosessoimaan opittavaa ainesta pintaa syvemmältä, jotta hän muistaisi sen, ja harjoittelun tulisi vaatia opiskelijan koko tarkkaavaisuus. Elaboroinnissa korostetaan myös prosessoinnin monipuolisuutta, joka auttaa oppijaa integroimaan uuden asian aikaisempiin semanttisiin verkkoihin sekä takaa useita muististahakureittejä. Elaboroivaan harjoitteluun kuuluu kieliaineksen ja tiedon oma työstäminen sekä aineksen oma soveltaminen. Sanaston elaboroinnissa tämä voi käytännössä tapahtua esim. siten, että oppija liittää uudet sanat itse tuottamaansa suulliseen tai kirjalliseen kontekstiin. Omakohtaiset, uniikit ja humoristiset kertomukset edistävät uusien sanojen muistamista. (Kristiansen 1996: 96—103; ks. myös Aalto 1994: 104.)

Ei ole kuitenkaan pystytty osoittamaan, että sanojen oppiminen kontekstissa olisi pätevin sanastonoppimistapa, vaikka sitä pidetäänkin yleisesti tärkeänä sanastonomaksu-miskeinona. McCarthy (1990: 35—36) mukaan ainakin jonkinlainen konteksti sanalle on muodostettava, jotta sen voisi hallita. On todennäköistä, että mitä edistyneempi kielenoppija on, sitä enemmän hän hyötyy sanojen oppimisesta kontekstissa. Ei kuitenkaan

voida sanoa, milloin irrallisten sanojen opettamisesta tulisi siirtyä kontekstiopettamiseen. (Carter 1987: 169.)

Aallon (1994: 102) mukaan yhtä ylivertaista sanastonopettamistapaa ei ole olemassa, vaan erilaiset tekniikat sopivat eri opettajille ja oppijoille. Todennäköisesti erilaiset sanastonopettamismetodit johtavat erilaiseen sanastohallintaan sanaston laajuuden ja syvyyden suhteen. Tämän vuoksi mitään sanastonopettamistapaa ei tulisi hylätä, vaan oppijoille tulisi tarjota useita erilaisia tekniikoita. (Aalto 1994: 99—100.)

2.5. Syötös

Syötös eli kielellinen aines, jonka kielenoppija kuulee ja näkee, on keskeinen asia kielenoppimisessa: ilman syötöstä ei kieltä voi omaksua (Voionmaa 1993b: 63). Myös Storhammar (1994: 19) toteaa, että jostain lähteestä saatu jonkinlainen syötös on kielenoppimisen edellytys.

Syötöksen tutkimuksessa, jota oma tutkielmani edustaa, tutkimus kohdistuu äidinkielen puhujan tuotokseen, siihen kielimuotoon, joka suunnataan kielenoppijalle. Tällöin kielenoppija on tavallaan vain passiivinen vastaanottaja. Vaikka syötöstä siis tutkitaan erillään interaktiosta, se on kuitenkin riippuvainen koko vuorovaikutustapahtumasta. (Storhammar 1994: 15—16.)

Koska syötös on oppijalle ensiarvoisen tärkeää, on tietysti kiinnitettävä huomiota siihen, millaista kielenoppijan vastaanottama syötös on (Voionmaa 1993b: 63). Keskeinen syötöksen lähde oppijalle on usein opettajan puhe, joten sen ominaisuudet ovat tärkeitä kielenoppimisen tutkimuksessa (Storhammar 1994: 1).

Johdannossa esittelin toinen kieli ja vieras kieli -termien eron. Toisen kielen oppija saa syötöstä yleensä kolmesta lähteestä: opettajan puheesta formaalissa oppimistilanteessa, äidinkielisten puhujien puheesta luokan ulkopuolella ja ei-äidinkielisten puhujien välikielestä sekä luokkatilanteessa että sen ulkopuolella. (Storhammar 1994: 3.) Vieraan

kielen oppijoille sitä vastoin oppitunnit ovat usein ainoa syötöksen lähde. Joskus myös toisen kielen oppijoille syötöksen saaminen luokan ulkopuolella esim. eristäytyneisyyden vuoksi voi olla vaikeaa, jolloin kielen oppitunnit ovat heillekin hyvin tärkeitä syötöksen lähteitä. (Storhammar 1994: 24.)

Kuten aiemmin on tullut esille, tutkin tässä työssä suomen kielen opettajien oppituntipuhetta. Storhammar (1994) käyttää tästä puheen rekisteristä termiä ulkomaalaisille suunnattu opetuspuhe eli USO-puhe. USO-puhetta (engl. teacher talk) pidetään yleisen ulkomaalaisille suunnatun puheen (engl. foreigner talk) ala- tai lähirekisterinä. USO-puheen voidaan katsoa koostuvan neljästä eri rekisteristä. Siihen kuuluu aineksia kielestä, joka suunnataan syntyperäisille kielenpuhujille ja kielestä, joka suunnataan ei-syntyperäisille kielenpuhujille informaaleissa tilanteissa. Lisäksi USO-puheeseen kuuluu yleisiä opetuspuheen piirteitä ja piirteitä, joita mahdollisesti on vain USO-puheessa. Tähänastisissa tutkimuksissa ei tosin ole löydetty mitään sellaisia piirteitä, jotka esiintyisivät vain USO-puheessa. (Storhammar 1994: 13—14.)

Ulkomaalaisille suunnattu opetuspuhe kuuluu kielen yksinkertaistettuihin rekistereihin, joita käytetään silloin, kun puhuja epäilee kuulijan kielitaitoa. Tällöin puhuja mukauttaa puhettaan kielellisesti (sanastolliset, prosodiset, fonologiset, morfologiset ja syntaktiset mukautukset) ja interaktionaalisesti (interaktion ja diskurssin mukautukset) kuulijan ymmärryskyvyn mukaan. (Storhammar 1994: 13.) Mukautuksiin vaikuttavat monet tekijät, esim. kuulijoiden ikä ja puhetilanne. Myös puhujien välillä on huomattavia individuaalisia eroja mukautuksiin nähden. (Ellis 1994: 257—258.) Äidinkielen puhujan mukautuksia on muista kielistä kuin suomesta tutkittu jo kohtalaisen paljon. Storhammar (1994: 16—17) on koonnut eri ulkomaisista teoksista saatuja tutkimustuloksia siitä, miten äidinkielen puhujat mukauttavat puhettaan puhuessaan ei-äidinkielisten kanssa. Seuraavassa esittelen kuitenkin vain leksikaalisista mukautuksista saatuja tuloksia, koska ne ovat tärkeitä tämän työn kannalta. Vertailukohtana on äidinkielisille suunnattu puhe.

Puhuttaessa kielen ei-äidinkielisille puhujille puhetta mukautetaan seuraavasti:

- Suositaan tyylillisesti neutraalia suurtaajuista sanastoa.
- Sanastossa on vähemmän variaatiota (pienempi TTR-arvo).
- Puhe sisältää vähemmän idiomaattisia ilmauksia.
- Puhe sisältää enemmän substantiiveja ja verbejä suhteessa muihin sanaluokkiin.
- Puhe sisältää vähemmän opaakkeja ilmauksia, esimerkiksi vähemmän pronomineja suhteessa täydellisiin NP-lausekkeisiin ja enemmän konkreettisia verbejä kuin abstrakteja verbejä.

Tutkimustulosten mukaan kielelliset mukautukset, varsinkin sanaston osalta, auttavat kielenomaksumista (Ellis 1994: 280).

Tutkimuksissa on todettu, että opettajat mukauttavat puhettaan oppijoiden kielitaidon mukaan siten, että oppimisen alkuvaiheessa kielellisiä mukautuksia on paljon ja sitä mukaa kun oppijoiden taidot kasvavat, opettajan puheen mukautukset vähenevät ja puhe lähestyy äidinkielisille suunnattua puhetta. (Storhammar 1994: 19.) Tässä tutkimuksessa otan huomioon opettajan sanaston muuttumisen suhteessa oppijoiden kielelliseen edistymiseen.

McCarthy (1990: 37) painottaa, että syötös ei useinkaan ole pelkkää tietoista kielen ”syöttämistä” oppijalle, vaan oppija on usein alttiina tiedostamattomalle syötökselle. Myös opettajan puhe voi olla, ainakin osittain, tiedostamatonta syötöstä, vaikka oppitunti sinänsä on hyvinkin tietoinen syötöstilanne. Opettajan puheella on kuitenkin muitakin funktioita kuin antaa syötöstä. Tiedostamatonta syötöstä voi olla esim. tulevasta retkestä informoiminen tai vitsin kertominen. McCarthy (1990: 37) mukaan tiedostamattoman syötöksen ansiosta oppijan sanavarasto kasvaa automaattisesti ja tiedostamatta eli epäsuorasti.

On tärkeä huomata, että tämän tutkielman aineistossa syötös kuuluu opetusrekisteriin, joka antaa syötökselle omat erikoispiirteensä sekä vaikuttaa tutkimustuloksiin. Opettajat esim. käyttävät sanoja usein metalingvistisesti, kielestä puhumiseen. Kieli on yleensäkin opettamisessa ja oppimisessa varsin keskeinen tekijä, sillä se selventää käsitteitä ja

merkityksiä sekä on mukana oppimisprosessissa uusia käsitteitä ja propositioita kehitettäessä (Leiwo et al. 1987: 13).

2.6. Kielitaito ja sen saavuttaminen

Kielenopetuksen tulisi perustua tietoon siitä, miten kieltä opitaan (Aalto 1994: 94). Tässä tutkielmassa näkökulma on kielen opettamisessa, mutta opettamista ei ole tarkoituksenmukaista käsitellä erillään kielenoppimisesta (Storhammar 1994: 4). Siksi esittelen joitakin kielitaitoa ja sen saavuttamista koskevia teorioita.

Kielitaito on hyvin kompleksi ilmiö. Nykyisin tutkijat ovat sitä mieltä, että kielitaito ei ole yhtenäinen kokonaisuus, vaan se koostuu eri osista. Erimielisiä ollaan kuitenkin edelleen siitä, mitä nämä osat ovat ja miten ne liittyvät toisiinsa. (Huhta 1993: 78.)

1970-luvulla kieliteoriat alkoivat monipuolistua, sillä kieli alettiin nähdä kommunikation kuuluvana ilmiönä. Kielen käyttöön alettiin kiinnittää huomiota, ja kielen sopivaa tilanteenmukaista käyttöä alettiin pitää kielitaidon olennaisena osana. (Huhta 1993: 82—83.)

Yksi tunnetuimmista kielitaitomalleista on Canalen ja Swainin malli, jonka mukaan kommunikatiivinen kompetenssi koostuu neljästä osasta: kieliopillisesta kompetenssista (kielikoodin hallinta), sosiolingvivistisestä kompetenssista (kyky käyttää tilanteeseen sopivaa kieltä), diskurssikompetenssista (diskurssisääntöjen hallinta) sekä strategisesta kompetenssista (kyky käyttää kielellisiä ja ei-kielellisiä strategioita toisaalta korvaamaan kykyä muissa kompetensseissa, toisaalta tehostamaan sanomaa). (Huhta 1993: 85; ks. myös Storhammar 1994: 10—11.)

Bachman määrittelee kielitaidon ”kyvyksi käyttää kielellistä tietoa kielenkäyttötilanteiden vaatimusten mukaisesti tarkoituksena luoda ja tulkita merkityksiä”. Hän jakaa kielitaidon organisatoriseen ja pragmaattiseen tietoon. Organisatoriseen tietoon kuuluu kieliopillinen tieto (fonologia, morfologia, syntaksi, oikeinkirjoitus) ja tekstuaalinen tieto (kyky liittää

lauseet tai puhunnokset toisiinsa niin, että syntyy teksti). Pragmaattisessa tiedossa on kyse kielen käyttöön, tuottamiseen ja tulkintaan liittyvistä säännöistä ja niiden hallinnasta. Pragmaattinen tieto jakautuu propositionaaliseen tietoon eli sanaston hallintaan, funktionaaliseen tietoon eli kykyyn ymmärtää ja tuottaa merkityksellisiä ilmauksia sekä sosiolingvistiseen tietoon eli kykyyn käyttää tilanteeseen sopivaa kieltä. (Huhta 1993: 88—90.)

Seuraavaksi tarkastelen lyhyesti kielenoppimisteorioita Ellisin (1994) mukaan. Kielenoppimisteorioita ovat käsitelleet myös esim. Larsen-Freeman ja Long (1992: 220—292) sekä heidän teoksensa pohjalta Storhammar (1994: 4—8).

Tämän työn kannalta on erityisen kiintoisaa, miten kielenoppimisteoriat suhtautuvat syötökseen. Ellisin (1994: 243) mukaan kaikki kohdekielen kielitaitoteoriat tunnustavat syötöksen tarpeellisuuden kielenoppimisessa, mutta teoriat eroavat huomattavasti toisistaan siinä, kuinka tärkeää syötös on. Ellis on jakanut kielenoppimisteoriat niiden syötökseen suhtautumisen perusteella kolmeen ryhmään: behavioristiset, mentaaliset ja interaktionaaliset teoriat.

Behavioristiset teoriat korostavat ympäristön vaikutusta kielenoppimiseen. Niiden mukaan syötöksellä ja tuotoksella on suora suhde kielenoppimisessa, eivätkä ne ota huomioon oppijan mielessä tapahtuvia sisäisiä prosesseja. Behaviorististen teorioiden mukaan syötös rakentuu ärsykkeestä ja palautteesta. Kielenomaksumista kontrolloivat oppijan ulkopuoliset tekijät, ja oppija itse on passiivinen välikappale. (Ellis 1994: 243.)

Mentaaliset teoriat puolestaan korostavat oppijan merkitystä oppimisessa: syötös panee vain alkuun oppijan sisäisen kielenoppimisprosessoinnin. Oppijalla on synnynnäinen kielikyky ja syötöksestä saadun tiedon avulla hän pystyy muodostamaan tarkoituksenmukaisia kohdekielisiä muotoja. Mentaalisten teorioiden mukaan syötös itsessään on riittämätön tarjoamaan oppijoille kohdekielen sääntöjä. (Ellis 1994: 243.)

Mentaalisten teorioiden ryhmään kuuluu mm. Krashenin monitoriteoria. Krashenin mukaan oppijoilla on käytettävissään omaksuttu systeemi ja opittu systeemi, jotka ovat toisistaan täysin erillisiä. Omaksuttu systeemi on tiedostamaton prosessi, jota käytetään todellisissa kommunikointitilanteissa. Opittu systeemi puolestaan on prosessi, jota käytetään silloin, kun kieleen ja sen oppimiseen kiinnitetään tietoisesti huomiota eli yleensä formaaleissa oppimistilanteissa. Krashenin mukaan oppiminen ei vaikuta kielitaitoon, vaan se auttaa vain monitoroinnissa, tuotoksen tarkistamisessa opittujen sääntöjen avulla. (Ellis 1994: 356; ks. myös Storhammar 1994: 5.)

Interaktionaaliset teoriat pyrkivät ottamaan huomioon sekä oppijan sisäiset että oppimisympäristöstä johtuvat tekijät. Tämän vuoksi niitä usein pidetään parhaina kielenoppimista kuvaavina teorioina. (Storhammar 1994: 7.) Interaktionaaliset teoriat voidaan vielä jakaa kahtia. Kognitiiviset interaktionaaliset teoriat näkevät kielenomaksumisen oppijan sisäisten mekanismien ja kielellisen ympäristön kompleksin interaktion tuotteena. Syötöksellä on määrätty funktio kielenoppimisessa, mutta vain oppijan sisäisten mekanismien rajoissa. Sosiaalisten interaktionaalisten teorioiden periaate on, että kielellinen interaktio on ratkaisevan tärkeää kielenoppimisessa, koska se auttaa oppijaa huomaamaan kohdekielen piirteet. (Ellis 1994: 243—244.)

Hampurin yliopistossa syntyneen multidimensionaalisen mallin voidaan katsoa kuuluvan interaktionaalisten teorioiden ryhmään. Sen mukaan kielenoppimiseen liittyy kaksi tasoa: kehitysdimensio ja variaatiodimensio. Kehitysdimension mukaisesti jokainen kielenoppija käy läpi samat kehitysvaiheet, eikä minkään kehitysvaiheen yli voi hypätä. Variaatiodimensio selittää kielenoppijoiden välisiä eroja. (Storhammar 1994: 7—8.)

Kaikkia kielenoppimista kuvaavia teorioita on kritisoitu. Tutkijat ovat saaneet niiden mukaisia mutta myös niiden vastaisia tuloksia. Minkään kielenoppimisteorian ei katsota pystyvän selittämään täydellisesti kielen oppimista. (Storhammar 1994: 8.)

Teorioiden riittämättömyys kielitaidon ja kielenoppimisen selittämisessä on ymmärrettävää, sillä kuten aiemmin totesin, ihmisen kielitaito on monitahoinen ja vaihteleva ilmiö.

Lisäksi kielitaito muuttuu ajankohdasta toiseen sekä määrällisesti että laadullisesti. Aloittelevien ja keskitason kielenoppijoiden kielitaito on usein epäyhtenäinen: toiset kieleen liittyvät asiat hallitaan hyvin, mutta toiset huonommin. Pidemmälle ehtineillä oppijoilla kielitaito kuitenkin muodostaa jo suhteellisen yhtenäisen kokonaisuuden, jossa mikään osa ei merkittävästi eroa toisista. (Huhta 1993: 126—127.)

Tässä tutkielmassa määrittelen kielenoppimisen interaktionaalisten teorioiden mukaisesti. Syötös on olennainen osa interaktiota, jonka avulla kieltä omaksutaan. Kielenoppija ei ole syötöksen passiivinen vastaanottaja, vaan hän vaikuttaa itse aktiivisesti interaktioon ja sitä kautta omaan kielenoppimiseensa. Pidän kuitenkin kielenopettamista tärkeänä tekijänä kielenomaksumisprosessissa, sillä looginen ja järjestelmällinen kielenopetus auttaa oppijaa hallitsemaan ja järjestämään mielessään laajan ja jopa kaoottisen kielen sen kaikkine piirteineen.

2.7. Tutkimuskysymykset

Tämän tutkielman tarkoitus on saada selville, millaista ulkomaalaisille suunnatun opetuspuheen eli USO-puheen sanasto on. Tutkielmassa etsin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Millainen on USO-puheen sanaluokkajakauma? Miten se muuttuu kurssin edetessä?

Tutkimusten mukaan ei-äidinkielisille suunnattu puhe sisältää paljon verbejä ja substantiiveja suhteessa muihin sanaluokkiin (ks. s. 16). Toisaalta joidenkin tutkijoiden mukaan (esim. Sinclair, Renouf, Nuutinen) kielen opetuksessa tärkeitä ovat myös partikkelit (ks. s. 11). Tarkastelen mm. sitä, pitävätkö nämä väitteet paikkansa tämän aineiston osalta.

2. Kuinka usein opetettavat sanat toistuvat opettajan puheessa oppitunnin aikana? Väheneekö toistuvuus kurssin edetessä ja oppijoiden taitojen kasvaessa? Onko sanojen toistuvuus yhteydessä siihen, että kyseessä on opetusrekisteri?

Tutkimusten mukaan sanojen tulisi toistua USO-puheessa, jotta ne jäisivät oppijan mieleen (ks. s. 11). Tutkin sanojen toistuvuutta mm. TTR-arvon avulla, jonka on todettu olevan pienempi ulkomaalaisille puhuttaessa verrattuna äidinkielisille suunnattuun puheeseen (ks. s. 16). Oletan, että sanojen toistuvuus vähenee kurssin edetessä, kun opiskelijoiden taidot lisääntyvät ja heidän sanavarastonsa kasvaa. Pohdin myös sitä, johtuuko sanaston toistuvuus opetuspuheen rekisteristä.

3. Mitkä ovat USO-puheen yleisimmät sanat eli kärkisanat? Muuttuvatko kärkisanat kurssin edetessä?

Tutkimusten mukaan kielenopetuksessa tulisi ottaa huomioon opettavien sanojen frekvenssi, niin että etenkin opetuksen alkuvaiheessa operoitaisiin kielen yleisimmillä sanoilla (ks. s. 9). Tutkielmassani vertaan opettajien puheen kärkisanoja mm. Suomen kielen taajuussanaston yleisimpiin sanoihin.

4. Millaisia ovat USO-puheen sanaluokkajakauma, sanojen toistuvuus ja kärkisanat suhteessa 1) kirjakieleen, 2) puhekieleen sekä 3) opetuspuheen rekisteriin?

Tutkin, mitä eroja ja yhtäläisyyksiä USO-puheen sanastolla on suomen kirjakieleen ja puhekieleen. Tutkin myös, miten USO-puheen sanasto suhteutuu yleiseen opetuspuheen rekisteriin ja onko USO-puheen sanastossa piirteitä, joita ei ole tavallisessa opetuspuheessa eikä ulkomaalaisille tai äidinkielisille suunnatussa informaalisessa puheessa.

5. Mitä opettajat itse ajattelevat sanastonkäytöstään sekä sanaston opettamisesta? Vastaavatko opettajien käsitykset sitä, mitä oppitunnilla todellisuudessa tapahtuu?

Tutkielman informanteille tekemäni kyselyn avulla esittelen opettajien omia käsityksiä sanaston opettamisesta ja yleensä sanastonkäytöstä. Pohdin myös sitä, ovatko opettajien käsitykset yhteneväisiä oppituntien todellisuuden kanssa.

3. TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

Suomessa yhteiskunta takaa suomi toisena kielenä -opetuksen ainoastaan pakolaisille. Pakolaisia vastaanottava kunta on velvollinen järjestämään heille suomen kielen opetusta, jos 15 hengen ryhmäkoko täyttyy. Vaatimuksia opetuksen määrästä tai sisällöstä ei ole olemassa, tosin suuntaa-antava opetussuunnitelma on tehty (josta on juuri valmistunut uudistettu versio). Eri kunnissa tilanne on hyvin vaihteleva — esim. Jyväskylässä kaikki työvoimatoimiston työnhakijoina olevat ulkomaalaiset saavat mahdollisuuden hyvin monipuoliseen suomen kielen opetukseen (tarjolla on mm. alkeiskurssi, jatkokurssi, luku- ja kirjoitustaidon kurssi ja työharjoittelukurssi), kun taas esim. Lappeenrannassa koulutusta vasta aloitellaan. Koulutus järjestetään kunnan parhaaksi katsomalla tavalla; tietääkseni on yleistä, että kunta ostaa suomen kielen kurssin esim. ammatilliselta aikuiskoulutuskeskukselta. Tämän tutkielman aineisto on nauhoitettu eräältä tällaiselta yhteiskunnan kustantamalta suomen kielen alkeiskurssilta.

Alkeiskurssi, jolla nauhoituksia tehtiin, oli viiden kuukauden pituinen, ja opetusta oli joka arkipäivä neljä tuntia, yhteensä siis noin 400 tuntia. Kurssia varten ei ollut olemassa kirjallista opetussuunnitelmaa tai kirjallisia tavoitteita. Suomen kielen oppikirjaa ei kurssilla käytetty. Kurssilla opetti kaksi suomen kielen opettajaa (molemmat naisia), molemmat tavallisesti kaksi oppituntia päivässä. Oppitunnit pidettiin 90 minuutin pituisina (2 x 45 minuutin oppitunti).

Kumpikin kurssin opettaja (A ja B) on valmistunut yliopistosta filosofian kandidaatiksi pääaineenaan suomen kieli. Lisäksi he ovat suorittaneet suomi toisena kielenä -opintoja täydennyskoulutuksena. Kurssin alkaessa opettajat olivat opettaneet suomen kieltä ulkomaalaisille noin viisi vuotta. Molemmat opettajat olivat ennen kyseistä alkeiskurssia opettaneet ainakin viittä suomen kielen alkeisryhmää.

Kurssilla opiskeli 13 aikuisopiskelijaa, iältään 21—45 vuoteen. Opiskelijoista kahdeksan oli naisia ja viisi miehiä. Kansalaisuudeltaan opiskelijat olivat bosnialaisia ja irakilaisia. Kaikki olivat tulleet Suomeen pakolaisina. Bosniasta tulleet olivat asuneet Suomessa noin

1,5 vuotta, Irakista tulleet puolestaan vain vajaat viisi kuukautta. Tästä huolimatta opiskelijoiden kielitaidossa ei ollut suuria eroja, vaan kaikkien suomen kielen taidot olivat vähäiset. Tutkielman esimerkeissä esiintyvät opiskelijoiden nimet on muutettu.

Kyseiseltä alkeiskurssilta nauhoitettiin tutkielmaani varten yhteensä kuusi 90 minuutin mittaista oppituntia, kolme oppituntia kummaltakin opettajalta. Nauhoitettua aineistoa on siis yhteensä noin 540 minuuttia. Nauhoitukset tehtiin kolmessa osassa: kurssin alussa, puolivälissä ja lopussa. Oppitunnit nauhoitettiin kullakin kerralla saman päivän aikana, joten yhdellä nauhoituskerralla taltioitiin opiskelijoiden kokonainen koulupäivä.

Opettajat nauhoittivat itse kaiken tutkielmaan tarvittavan materiaalin. Nauhoitukset tehtiin ääninauhalle, jonka kesto on 90 minuuttia. Yhdelle kasetille mahtuu siis yksi opetuskerta. Tutkielmassani käytän sanoja opetuskerta ja oppitunti synonyymeina tarkoittamassa yhden opettajan tauotonta 90 minuuttia kestävästä opetustuokiosta. Materiaalinani on siis opettaja A:n oppitunnit 1—3, samoin kuin opettaja B:n oppitunnit 1—3. Lyhyiden vuoksi käytän näistä usein muotoja A1, B2 jne. Sanalla nauhoitus tarkoitan molempien opettajien samalla kertaa nauhoitettuja opetuskertoja; nauhoituksia tutkielmaani varten on siis kolme.

Seuraavassa taulukossa esittelen lyhyesti nauhoitettujen oppituntien aiheet.

Taulukko 1: Opettajien A ja B nauhoitettujen oppituntien aiheet.

nauhoitus	opettaja A	opettaja B
1 (kurssin alussa)	Euroopan maat ja pääkaupungit, hedelmien, vaatteiden ja värien nimiä, adjektiiveja, kysymykseen vastaaminen, dialogitekstien lukeminen	<i>olla</i> -verbin taivutus, kysymys <i>olla</i> -verbistä, keskustelua lähellä olevasta pääsiäisestä, kuukaudet ja vuodenaajat
2 (kurssin puolivälissä)	ravintola-aiheisen tekstin lukeminen, suullisia kysymyksiä tekstistä, translatiivitehtävän tarkistaminen	translatiivi: teoria ja tehtäviä
3 (kurssin lopussa)	suomalaisista juhlapäivistä kertovan tekstin lukeminen, kirjallisia kysymyksiä tekstistä	passiiviaiheisten kotitehtävien tarkistus, suullista passiiviharjoittelua, keskustellaan suomalaisista juhlapäivistä kertovasta tekstistä

Kerroin opettajille, että tutkin heidän puhettaan. En kuitenkaan kertonut, että tutkimuskohteenani on nimenomaan heidän käyttämänsä sanasto, sillä se olisi saattanut vaikuttaa heidän puheeseensa. Pyysin, että opettajat puhuisivat itse mahdollisimman paljon nauhoitettavilla oppitunneilla, jotta materiaalia tutkielmaa varten kertyisi mahdollisimman paljon. Opettajien puheen määrä kuitenkin tietysti vaihtelee oppitunneittain ja joillakin tunneilla puheessa on pitkiäkin taukoja, kun opiskelijat tekevät itsenäisesti kielioppitehtäviä.

Olen litteroinut nauhoitukset karkealla transkriptiolla. Loppu-n:n assimilaatio on merkitty litteraatioon (*sittek ku*), kun taas η-äänne on merkitty kirjakielen mukaisesti (*aurinko*, *auringon*) ja loppu-k:ta vastaava loppukahdennus on jätetty merkitsemättä (*tule tänne*). Litteroinnissa olen käyttänyt samoja merkkejä kuin Helsingin murrenäytesarjassa (Hakulinen — Sorjonen 1986: 34—35) sekä Marja-Terttu Storhammarin lisen-siaatintyössä (1994). Litteroinnissa käytetyt merkit ovat liitteenä 1, liitteenä 2 on näytettä oppituntien litteraatiosta.

Ongelmallista työssäni oli ratkaista, mitkä opettajien käyttämät sanat ja saneet otan mukaan tutkielmaan. Ensin rajasin aineiston vain suomenkielisiin sanoihin, ja jätin muunkieliset sanat tutkielmani ulkopuolelle. Vieraskielisiä (lähinnä englanninkielisiä) sanoja aineistossa oli suhteellisen vähän, eikä niiden tutkiminen olisi tuottanut sanottavasti uutta tietoa. Tutkielmani aineistoon en ole laskenut myöskään seuraavia opettajien puheessa esiintyviä seikkoja: ääntelyjä (”ja pääsiäisruoka **suomessa** on usein lammas / *bää* / *bää* / *bää*”), foneemeja (”siellä on tämmönen *koo* / *äs* / *ii* / sanan lopussa”), erillisiä morfeemeja (”joskus on kysymys silloin sinun tarvii kirjoittaa myös se / *ko* / *kö*”) tai liitepartikkeleita (”se on täällä myöskin”). Kesken jääneet sanat olen laskenut mukaan vain, jos sana on ollut varmasti pääteltävissä.

Yhdyssanat olen laskenut yhdeksi sanaksi, mutta sanaliitot (esim. *no niin, niin kuin*) olen hajottanut omiksi sanoikseen. Aineistossa on kuitenkin kolme sanaliittoa, jotka olen laskenut yhdeksi sanaksi: *miss universum* (kumpikaan sana ei ole suomenkielinen, mutta termiä käytetään kielessämme yleisesti), *San Fransisco* (kaupungin nimi) sekä *Seitsemän veljestä* (Aleksis Kiven romaani). Myös *ei*-kieltoverbin olen erottanut pääsanastaan ja laskenut omaksi sanakseen.

Ongelmallista oli myös päättää, mitkä sananmuodot tai saneet kuuluvat samaan lekseemiin. Apuna ja mallina käytin Suomen kielen taajuussanastoa (myöhemmin yleensä lyhennetty Taajuussanastoksi). Niinpä esim. *Suomi* (‘maa’) ja *suomi* (‘kieli’) ovat yksi sana, samoin *pitää*-verbin eri merkitykset kuuluvat samaan lekseemiin. Taajuussanaston mallista poiketen olen laskenut persoonapronominien sekä demonstratiivipronominien puhekieliset ja kirjakieliset saman sanan muodot yhdeksi sanaksi (esim. *minä* — *mä* — *mää*; *tuo* — *toi*). Kaikki opettajien nauhoituksissa käyttämät sanat esiintymiskertoineen ovat liitteenä 4.

Tutkielmaani varten jouduin myös määrittelemään jokaisen sanan sanaluokan. Tässä työssä käytin apunani Nykysuomen sanakirjaa, Suomen perussanakirjaa sekä Suomen kielen taajuussanastoa. Lisäksi otin huomioon syntaktisen näkökulman, eli epäselvissä

tapauksissa päättelin sanan sanaluokan lauseyhteydestä (esim. *suomalainen* voi olla adjektiivi tai substantiivi, *pesty* voi olla adjektiivi tai verbi jne.).

Tutkielmani etenee siten, että ensin tutkin opettajien sanastoa kvantitatiivisesti sanaluokkajakauman, TTR-arvon, M-kertoimen, hapaks legomenon -sanojen sekä kärkisanojen avulla. Sen jälkeen tarkastelen aineistoani kvalitatiivisesti mm. opettajille tehdyn kyselyn avulla (kysely liitteenä 3). Jokaisen pääluvun yhteydessä tarkastelen myös opettajien sanaston muuttumista kurssin edetessä sekä opettajien interindividuaalisia eroja.

Vertailukohtana tutkielmalleni käytän Suomen kielen taajuussanastoa, jota varten on kerätty suhteellisen mittava aineisto kaunokirjallisuudesta, tietokirjallisuudesta, sanomalehdistä ja radiosta. Varsinaista vapaata puhekieltä ei Taajuussanaston aineistoon valitettavasti kuulu (radiokieli on pääasiassa ns. lukupuhuntaa). Toinen vertailukohta tutkielmalleni on Anni Nissisen ja Tarja Taivaisen vuonna 1996 valmistunut pro gradu -työ *Sanasto suomi toisena kielenä -oppikirjoissa*. Nissinen ja Taivainen ovat tutkineet sanaston näkökulmasta tunnettuja ja paljon käytettyjä suomen kielen oppikirjoja *Aetaan!* (Hämäläinen 1993) ja *Jatketaan!* (Hämäläinen 1989) sekä *Suomea suomeksi 1* (Nuutinen 1992a) ja *Suomea suomeksi 2* (Nuutinen 1992b). Kun myöhemmin tutkielmassani viittaan em. oppikirjojen tutkimustuloksiin, tiedot ovat Nissisen ja Taivaisen tutkielmasta.

4. SANALUOKKAJAKAUMA

4.1. Koko aineisto

Tässä luvussa esittelen opettajien puheen sanaluokkajakaumat kustakin nauhoituksesta ja tutkin, miten sanaluokkajakaumat muuttuvat kurssin edetessä. Ensin käsittelen koko aineistoa ja sitten tutkin tarkemmin jokaista sanaluokkaa erikseen suuruusjärjestyksessä. Olen jakanut sanat kuuteen sanaluokkaan: adjektiiveihin, numeraaleihin, partikkeleihin, pronomineihin, substantiiveihin ja verbeihin.

Käytän vertailuaineistona Suomen kielen taajuussanaston sanaluokkajakaumaa (1979: 11), Fred Karlssonin teoksessaan Suomen kielen äänne- ja muotorakenne (1982: 220) esittelemää eri lähteistä poimittua sanaluokkajakaumien taulukkoa sekä Anni Nissisen ja Tarja Taivaisen pro gradu -työn Sanasto suomi toisena kielenä -oppikirjoissa sanaluokkajakaumaa (1996: 35). Kuten kaikissa vertailuaineistoissa myös omassa aineistossani jakauma on laskettu kaikista saneista, jolloin sanaluokkajakaumaa voidaan nimittää tekstuaaliseksi. On kuitenkin otettava huomioon, että toisin kuin vertailuaineistoissa, tässä aineistossa on kysymys opetusrekisteristä, joka mitä todennäköisimmin vaikuttaa sanaluokkajakaumaan. Tämän vuoksi vertailuun on suhtauduttava tietyin varauksin.

Taulukko 2: Suomen kielen alkeiskurssin opettajien A ja B oppituntipuheen sanaston tekstuaalinen sanaluokkajakauma nauhoituksissa 1, 2 ja 3. Koko aineiston määrä on 23 730 sanetta.

	A1		B1		A2		B2		A3		B3	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
partikkelit	842	32,7	1177	30,1	1246	30,2	1118	33,7	1618	32,1	1562	33,4
verbit	563	21,2	975	24,9	1068	25,9	800	24,1	1161	23,0	1154	24,7
substantiivit	614	23,1	891	22,8	887	21,5	656	19,8	1104	21,9	1060	22,7
pronominit	380	14,3	612	15,6	632	15,3	453	13,7	801	15,9	579	12,4
adjektiivit	217	8,2	151	3,9	225	5,5	228	6,9	277	5,5	245	5,2
numeraalit	43	1,6	105	2,7	62	1,5	62	1,9	86	1,7	76	1,6
yhteensä	2659	100	3911	100	4120	100	3317	100	5047	100	4676	100

Suomen kielen opettajien sanaston sanaluokkien suuruusjärjestys on seuraava: partikkelit, verbit, substantiivit, pronominit, adjektiivit, numeraalit. Kärjistäen voitaisiin sanoa, että opettajan puheessa joka kolmas sana on partikkeli, joka neljäs sana verbi ja joka viides sana substantiivi. Pronominejakin on joka seitsemäs sana. Adjektiiveja on jo paljon vähemmän, keskimäärin kuusi prosenttia kaikista saneista, ja numeraaleja on keskimäärin kaksi prosenttia kaikista saneista.

Seuraavassa taulukossa vertailen opettajien puheen sanaluokkajakaumaa edellämainseni vertailuaineistojen sanaluokkajakaumiin. Näistä Taajuussanaston sekä suomen toisena kielenä -oppikirjojen sanaluokkajakaumia voidaan pitää kirjoitettuun kieleen perustuvina. Fred Karlssonin kokoamat kaksi sanaluokkajakaumaa puolestaan perustuvat puhuttuun kieleen. Toinen aineisto koostuu kansanedustajien vapaasta puheesta ja toinen Lauseopin arkiston lounaismurteiden osasta. Vertailukelpoisuuden vuoksi olen yhdistänyt vertailuaineistojeni partikkelien alaryhmät yhdeksi partikkelien ryhmäksi.

Taulukko 3: Sanaluokkien suuruusjärjestys tekstuaalisen sanaluokkajakauman mukaan suomen kielen opettajien A ja B opetuspuheessa, Lauseopin arkiston lounaismurteiden osassa, kansanedustajien vapaassa puheessa, eräissä suomi kohdekielenä -oppikirjoissa sekä Suomen kielen taajuussanastossa.

järj.no	opettajien puhe	lounaismurteet	kansanedustajien puhe	suomen kielen oppikirjat	Taajuussanasto
1.	PART.	PART.	PART.	VERBIT	SUBST.
2.	VERBIT	VERBIT	SUBST.	SUBST.	VERBIT
3.	SUBST.	SUBST.	VERBIT	PRON.	PART.
4.	PRON.	PRON.	PRON.	PART.	ADJ.
5.	ADJ.	ADJ.	ADJ.	ADJ.	PRON.
6.	NUM.	NUM.	NUM.	NUM.	NUM.

Karlssonin (1982: 220) mukaan puhutun ja kirjoitetun kielen sanaluokkajakaumat ovat erilaisia. Taulukosta onkin huomattavissa selvä ero puhekielisten ja kirjakielisten aineistojen välillä. Kaikissa puhekielisissä aineistoissa partikkelit ovat suurin sanaluokka, ja lounaismurteiden sanaluokkien suuruusjärjestys on täsmälleen sama kuin opettajien sanaluokkien järjestys. On kiintoisaa, että vaikka ulkomaalaisille suunnatun opetuspuheen on todettu olevan joissakin suhteissa kirjoitetun kielen mukaista (ks. Storhammar 1994), niin sanaluokkajakauma on kuitenkin selvästi puhekielen mukainen. Myöskään mitään erityisiä USO-puheen piirteitä ei suomen kielen opettajien sanaluokkajakaumassa näytä olevan.

Storhammarin lisensiaatintyössä esiintyvän tutkimustuloksen (1994: 16—17; ks. myös s. 16) mukaan USO-puhe sisältää enemmän substantiiveja ja verbejä muihin sanaluokkiin verrattuna. Kuten taulukosta 3 voi huomata, substantiivit ja verbit ovat suurimmat sanaluokat kirjoitettuun kieleen pohjautuvissa aineistoissa. Näin ei kuitenkaan suomen kielen opettajien puheessa ole, vaikkakin verbit ja substantiivit ovat toiseksi ja kolmanneksi yleisimmät sanaluokat (kuten muissakin puhekieleen pohjautuvissa sanaluokkajakaumissa).

Sanaluokkien keskinäinen suuruusjärjestys ei muutu kurssin edetessä lukuunottamatta erästä seikkaa A:n sanastossa. Kun kaikilla muilla oppitunneilla verbit ovat substantiiveja suurempi sanaluokka opettajien sanastossa, A:n ensimmäisessä nauhoituksessa substantiiveja on noin kaksi prosenttia verbejä enemmän. Hänen toisessa nauhoituksessaan verbejä on kuitenkin jo yli neljä prosenttia enemmän kuin substantiiveja. Tämä poikkeus selittyy kenties siten, että muihin nauhoitettuihin oppitunteihin verrattuna ensimmäisessä nauhoituksessa A esittelee ja kertoo opiskelijoiden kanssa erityisen paljon substantiiveja, kuten maiden, vaatteiden ja hedelmien nimiä (ks. taulukko 1, s. 24).

Myöskään interindividuaalisia eroja opettajien välillä sanaluokkajakauman suhteen ei juurikaan ole. Prosentuaaliset erot ovat yleensä korkeintaan parin prosentin luokkaa, ja ne voidaan selittää sattumaksi. Ainoa huomattava ero opettajien sanastojen välillä on ensimmäisen nauhoituksen adjektiiveissa. B:n adjektiivien osuus kaikista sanaluokista on 3,9 %, kun A:n osuus on peräti 8,2 %, joka on kaikkien nauhoitusten suurin adjektiivien prosentuaalinen osuus. Jälleen selitys on oppitunnin aiheessa, sillä kuten taulukosta 1 voidaan huomata, A kertoo tunnilla substantiivien lisäksi adjektiiveja.

Oppitunnin aihe näyttää vaikuttavan opettajien sanaston sanaluokkajakaumaan. Todennäköisesti vaikutus on merkittävää kuitenkin vain alkeiskurssin alussa, jolloin yleensä oppijan sanavarastoa halutaan kartuttaa poikkeuksellisen suurella sanamäärällä myöhemmän kurssiin verrattuna. Kurssin alussa opiskeltavat sanat ovat usein konkreettisia sanoja, sillä ne on helppo oppia ja opettaa. Tästä aiheesta enemmän luvussa 7.

4.2. Partikkelit

Partikkelien osuus kaikista aineistoni sanaluokista on keskimäärin 32 %. Partikkelit ovat kaikilla kuudella nauhoitetulla oppitunnilla selvästi suurin sanaluokka. Vertailuaineistojeni partikkelien prosenttiosuudet kaikista sanaluokista ovat seuraavat:

lounaismurteet	kansanedustajien puhe	suomen kielen oppikirjat	Taajuussanasto
37,3 %	32,3 %	15,5 %	18,4 %

Suomen kielen oppikirjojen prosenttiluku on keskiarvo kaikista Nissisen ja Taivaisen tutkimasta neljästä suomen kielen oppikirjasta (kuten myöhemmin muidenkin sanaluokkien osalta). Oppikirjojen välillä on kuitenkin huomattavia eroja, Aletaan!-kirjassa partikkeleita on vähiten, vain 10,4 %, kun taas Suomea suomeksi 2 -kirjassa partikkelita on esiten, 20,4 %. (Prosenttiluvut Nissisen ja Taivaisen tutkielmassa s. 35).

Puhutussa kielessä näyttää olevan huomattavasti enemmän partikkeleita kuin kirjoitetussa kielessä. Partikkelien osalta opettajien puhe muistuttaa selvästi enemmän puhekieltä kuin kirjakieltä. On kiintoisaa, että Lauseopin arkiston lounaismurteiden osassa on partikkeleita viisi prosenttia enemmän kuin kansanedustajilla ja suomen kielen opettajilla. Näyttäisi siltä, että mitä epävirallisempaa ja vapaamuotoisempaa puhe on, sitä enemmän siinä on partikkeleita. Opetusrekisteriin näyttäisi liittyvän muodollisuus ja virallisuus informaaleihin puhetilanteisiin verrattuna.

Partikkelien suuri määrä puheessa on huomattu puhekielen tutkimuksessa. Karlssonin (1982: 221) mukaan partikkelien suurtaajuus puhekielessä johtuu ensisijaisesti ”tälle rekisterille ominaisesta täytelisäkkeiden käytöstä”. Näitä ”täytelisäkkeitä”, puheen pragmaattisia aspekteja osoittavia kielenaineiksia kutsutaan diskurssipartikkeleiksi (Storhammar 1994: 49). Diskurssipartikkelit tuovat puheeseen lisämerkityksiä, ohjailevat tulkintaa, pehmentävät sanomaa ja osoittavat, että viesti on ymmärretty. (Diskurssipartikkeleilla on siis oma tehtävänsä puheessa, eikä niitä voi pitää pelkkinä

täytelisäkkeinä.) Näiden puheen luonteeseen olennaisesti kuuluvien seikkojen vuoksi partikkeleita esiintyy puheessa runsaasti (Kieli ja sen kieliopit 1994: 130).

Diskurssipartikkelit eivät aina vastaa syntaksin tutkimuksessa perinteisesti määriteltyjä partikkeleita, sillä niitä ei määritellä taivutusopillisin perustein vaan funktion mukaan (Storhammar 1994: 49). Esimerkiksi *kuule*-sana voi tietyssä tehtävässä esiintyä diskurssipartikkelina. Diskurssipartikkelien luokkaa ei ole rajattu tiukasti, mutta siihen voidaan katsoa kuuluvan tekstuaalisia aineksia ja intersoonallisia aineksia. Tekstuaalisia aineksia ovat mm. konnektiivit eli tekstin osia toisiinsa liittävät partikkelit (mm. *ja, jos, mutta, siis, sitten*), rajasignaalit (mm. *no*), teeman vaihdoksen merkit (mm. *muuten*) ja ilmauksen totuudellisuuteen epäillen asennoitumisen keinot (kuten *muka*). Intersoonalliset ainekset ovat sellaisia ilmauksia, jotka säätelevät ja ohjailevat vuorovaikutuksen kulkua, esimerkiksi huomionkohdistimet (kuten *kato, kuule*), varaukset (mm. *aika, ihan, melkein*) ja lievennyskeinot (mm. *-han*). (Hakulinen 1989: 116.) Storhammarin (1994: 49) mukaan diskurssipartikkelien kolmannen ryhmän muodostavat selvät dialogipartikkelit (kuten *joo, niin, mmm*). On myös huomattava, että samalla diskurssipartikkelilla voi olla eri asemissa eri tehtäviä (Storhammar 1994: 49). Seuraavassa esimerkkejä opettajien puheessa esiintyvistä diskurssipartikkeleista.

- konnektiivi:

A: tämä on / vaaleanvihreä *ja* tämä on / tummanvihreä (A1)

A: minulla ei ole sitä / *mutt* katsokaa sitä vähän niin minä /// haen sen (A2)

- teeman vaihdoksen merkki:

B: mitä tuo **tarek** illalla ajattelee hyviä kysymyksiä /// *no ni* / eli nyt jos // mentäis takaisin tähän suomen kielen opiskeluun (B2)

- huomionkohdistin:

B: *no nii* / hyvää huomenta kaikille (B2)

- varaus:

A: **suomessa** tää jouluaatto on niin kus se paras päivä *melkei* (A3)

Pikaisesti aineistoani katselemalla voidaan todeta, että partikkelien jakautuminen adverbeihin, konjunktioihin, interjektioihin ja pre- ja postpositioihin on samansuuntainen kuin kansanedustajien puheessa ja Lauseopin arkiston lounaismurteiden osassa. Mo-

lemmissä adverbit ovat selvästi suurin partikkelien alaluokka (kansanedustajat 19,2 % kaikista partikkeleista / lounaismurteiden osa 23,5 %). Seuraavaksi suurin alaluokka on konjunktiot (11,2 % / 12,5 %), sitten pre- ja postpositiot (1,5 % / 1,0 %) ja interjektiot (0,4 % / 0,3 %). Puheen tutkimuksen näkökulmasta tämä jaottelu ei ole erityisen merkittävä, sillä se ei kerro juuri mitään partikkelien luonteesta ja merkityksestä puheessa. Lisäksi tällaisiin alaryhmiin jaottelusta seuraisi rajausongelmia kielipiillisen / semanttisen jaon ja toisaalta diskurssiin perustuvan jaon välillä.

Partikkelien määrän muutoksessa kurssin edetessä ei ole havaittavissa yhtenäistä suuntausta. A:n puheessa partikkelien prosentuaalinen määrä hieman pienenee, kun taas B:n puheessa lisääntyy. Partikkelien absoluuttinen määrä kuitenkin kummallakin opettajalla lisääntyy kurssin edetessä, A:n sanastossa jopa kaksinkertaistuu. Nauhoituksista onkin huomattavissa, että kurssin edetessä ja opiskelijoiden kielitaidon kehittyessä oppitunnit muuttuvat keskustelunomaisemmiksi (kun oppilaat vähitellen kykenevät keskustelemaan suomeksi) ja toisaalta opettajan kieli muuttuu koko ajan enemmän natiiveille tarkoitetun kielen mukaiseksi, kuten tutkimustulokset osoittavat (ks. s. 16). Mielestäni tätä puheen mukautuksien vähenemistä osoittaa hyvin se, että partikkelien määrä opettajien puheessa kasvaa kurssin edetessä. Kuitenkin partikkelien suuri määrä jo kurssin ensimmäisessä nauhoituksessa todistaa, että ne ovat olennainen osa puhettamme ja että niitä on vaikea eliminoida puheesta. Tämän vuoksi partikkelien merkitysten opettamista ulkomaalaisille voidaan pitää perusteltuna, kuten mm. Sinclair ja Renouf sekä Nuutinen huomauttavat (tarkemmin ks. s. 11). Partikkelien opettaminen ei kuitenkaan ole erityisen helppoa, sillä ne ovat usein merkitykseltään abstrakteja, hämäriä ja monitulkintaisia.

4.3. Verbit

Partikkelien jälkeen suurin sanaluokka opettajien puheessa on verbit. Verbien osuus kaikissa nauhoituksissa on keskimäärin 24 % kaikista sanaluokista. Vertailuaineistoissani vastaavat prosenttiosuudet ovat seuraavat:

lounaismurteet	kansanedustajien puhe	suomen kielen oppikirjat	Taajuussanasto
22,4 %	21,6 %	30,7 %	24,3 %

Edellinen asetelma osoittaa, että kirjoitetussa tekstissä verbejä esiintyy enemmän kuin puheessa. Suomen kielen opettajien puhe muistuttaa tässä suhteessa hieman enemmän kirjoitettua tekstiä kuin puhekieltä. Tutkimustulosten mukaan verbejä onkin runsaasti ei-äidinkielisille suunnatussa puheessa (ks. s. 16).

Aletaan! ja Jatketaan! sekä Suomea suomeksi 1 ja 2 -oppikirjoissa verbien osuus on lähes kolmasosa kaikista sanaluokista. Nissisen ja Taivaisen (1996:36) mukaan tämä johtuu siitä, että verbit esiintyvät kielioppikohtien paradigmoissa ja toisaalta oppikirjojen lyhyistä lauseista. Suomea suomeksi -kirjojen tekijä Olli Nuutinen (1994: 34) samoin kuin Kaarlo Voionmaa (1993b: 71) pitää verbejä tärkeinä sanastonopetuksessa. Verbien ymmärtäminen onkin usein tärkeää koko lauseen merkityksen käsittämiseksi. Seuraavassa esimerkki opettaja B:n verbien käytöstä kurssin alussa ja puolivälissä.

B: ja nyt tänään me puhumme lisää siitä olla- / -verbistä / olla // täällä lukee että / te puhutte puhutteko te / te olette oletteko te /// [pyyhkii taulua] no / miten tulee minä // minä // oo- // miten sanot? (B1)

B: no mitä se poika tekee?

O: poimii

B: poimii // nii / mutta hän varastaa / jos ei ole oma / omat omenat nih hän varastaa / jos ottaa naapurin omenat hän varastaa // mmm // varastaa (B2)

Toisesta esimerkistä käy selvästi ilmi, että kyseessä on opetuspuheen rekisteri. Opettajan kysymys ei ole ns. aito kysymys vaan opetuskyymys, sillä ei etsitä tietoa vaan oikeaa

sanaa. Oppilas ei tiedä oikeaa sanaa, joten opettaja korjaa hänen puhettaan. Tällaista korjaamista, vastauksen kommentointia ja muotoilua, ei aidossa puheessa ole, sillä se olisi kohteliaisuussääntöjen vastaista. (Leiwo et al. 1987: 75—76, 84.)

Samoin kuin suomi toisena kielenä -oppikirjoissa (Nissinen — Taivainen 1996: 36), myös opettajien puheessa verbeistä suuri osa on *olla-* ja *ei-*verbejä. Varsinkin *olla-*verbin osuus on aineistossani suuri, kaikissa nauhoituksissa vähintään 30 % verbeistä on *olla-*verbin esiintymiä. Tästä tarkemmin luvussa 6.

Verbien prosentuaalinen määrä ei juurikaan muutu kurssin edetessä. A:n ensimmäisessä nauhoituksessa verbien määrä on muihin nauhoituksiin verrattuna pieni, 21,2 %. Syynä tähän on jo edellä mainittu substantiivien ja adjektiivien suuri määrä A:n ensimmäisessä nauhoituksessa. B:n sanastossa verbien osuus on hyvinkin tasainen, kaikissa nauhoituksissa noin 24 %.

4.4. Substantiivit

Substantiiveja aineistossani on hieman verbejä vähemmän, keskimäärin 22 % kaikista sanaluokista. Vertailuaineistojeni substantiivien osuus kaikista sanaluokista on seuraava:

lounaismurteet	kansanedustajien puhe	suomen kielen oppikirjat	Taajuussanasto
15,3 %	22,5 %	30,8 %	35,8 %

Asetelmasta näkee, että puhekielessä substantiiveja on selvästi vähemmän kuin kirjoitetussa kielessä. Samoin kuin partikkelien osalta, kielen virallisuuden aste näyttäisi jälleen muokkaavan sanaluokkajakaumaa: mitä epämuodollisempi puhetilanne, sitä vähemmän substantiiveja. Tältä osin opettajien puhe muistuttaa enemmän muodollisempaa kansanedustajien puhetta. Puhekielen substantiivien vähyys johtuu mm. siitä, että puhekielessä subjektina ja objektina voidaan hyvin käyttää pronominia viittaussuhteen kärsimättä (Kieli ja sen kieliopit 1994: 77).

Hatchin (1983: 63) mukaan kielenopetuksen alkuvaiheessa substantiiveja omaksutaan paremmin kuin verbejä. Grönholmin (1991: 18) mukaan substantiivien semanttisen sisällön havaitseminen ja ymmärtäminen on helpompaa kuin verbien, joten substantiivit opitaan ennen verbejä. Tämän pohjalta on kiintoisaa, että opettajan puheessa verbien osuus on substantiiveja suurempi (lukuunottamatta A:n ensimmäistä nauhoituksta). Spontaanissa puheessa verbejä käytetään substantiiveja enemmän. Sanaluokkajakaumasta huolimatta substantiiveja voidaan tietysti opettaa erityisen paljon kielen oppimisen alkuvaiheessa, kuten opettajat ensimmäisessä nauhoituksessa tekevätkin.

A: mikä tämä on?

O: tomaatti

A: Suomeksi tomaatti / se on punainen laitetaan // joo // tää oli omena (A1)

A: mikä tuo on?

O: takki

A: takki // se on takki // ja entäs sittek kun / on takki / plus housut ku om miehellä / mies // takki plus housut mikä se on?

O: puku

A: puku // puku (A1)

Molemmat esimerkit alkavat metalingvistisellä kysymyksellä, jonka tarkoitus on kuulustella oppilaiden tietoja. Substantiivien suuri määrä johtuu mm. siitä, että opettajat toistavat sanaa useita kertoja opetuksellisessa tarkoituksessa. Metalingvistisiä kysymyksiä ja opetuksellista toistoa ei aidossa keskustelussa esiinny. (Toistosta tarkemmin ks. s. 49.)

Substantiivien prosentuaalinen osuus kaikista sanaluokista laskee hieman kurssin edetessä. Muutos on vähäistä ja saattaa olla vain sattumaa, mutta on mielenkiintoista, että molempien opettajien substantiivit vähenevät noin kaksi prosenttia verrattaessa ensimmäistä ja toista nauhoitusta. Muutos saattaa johtua opettajien tietoisesta substantiivien opettamisesta kurssin alkuvaiheessa, jolloin substantiiveja siis toistetaan useasti.

Erisnimien prosentuaalinen osuus kaikista substantiiveista on seuraava:

A1	34 %	B1	22 %
A2	15 %	B2	12 %
A3	8 %	B3	14 %

Erisnimien osuus kaikista substantiiveista kurssin edetessä siis laskee, paitsi B:n toisesta nauhoituksesta kolmanteen nousee hieman. Appellatiiveja on kuitenkin kaikissa nauhoituksissa propreja enemmän. Nissinen ja Taivainen (1996: 37) ovat havainneet suomen kielen oppikirjoissa saman suuntauksen, alkeiskirjoissa proprien määrä on suurempi kuin jatkokirjoissa. Heidän mielestään tämä voi johtua kielen opiskelun alkuvaiheessa tapahtuvasta esittäytymistehtävästä. Tämän lisäksi alkuvaiheen suuri erisnimien määrä johtuu todennäköisesti siitä, että erisnimillä on yksi, selkeä tarkoite, joten ne on helppo ymmärtää. A:n ensimmäisen nauhoituksen huomattavan suuri erisnimien määrä johtuu Euroopan maiden ja pääkaupunkien nimien opiskelusta.

A: okei // sitte / **unkari** // **unkari** // suomeksi **unkari** ja pääkaupunki on? // **budapest** // ja sittes siell+on / **itävalta** // ja pääkaupunki on / **viin** [= Wien] / suomalainen sanoo / **viin** // **viin** // **viin** / suomalainen sanoo // **viin** // sittet tääll+on / **sveitsi** // ja pääkaupunki on // **bern** // ja sittet tääll+on // **alankomaat** / se ov vähän niin ku **hollanti** / sama kuh **hollanti** (A1)

Siihen, että kurssin alussa esiintyy paljon erisnimiä, voi olla syynä myös se, että erisnimiä käytetään pronominiin sijasta, koska ne ovat pronomineja helpompia käsittää. Voi olla, että opettaja käyttää kurssin alussa erityisen paljon oppilaiden nimiä ryhmähengen ja yhteenkuuluvuuden tunteen luomiseen.

4.5. Pronominit

Pronominit ovat suomen kielen opettajien puheessa neljänneksi suurin sanaluokka. Pronominiin määrä kaikissa nauhoituksissa on keskimäärin 14,5 % kaikista sanaluokista. Vertailuaineistojeni pronominiin prosenttiosuudet kaikista sanaluokista ovat seuraavat:

lounaismurteet	kansanedustajien	suomen kielen	Taajuussanasto
	puhe	oppikirjat	
15,4 %	14,7 %	15,2 %	8,4 %

Taajuussanastoon verrattuna puhkeielisten aineistojen pronomien osuus on lähes kaksinkertainen. Suomen kielen oppikirjojen pronomien suuri määrä johtuu Nissisen ja Taivaisen (1996: 38) mukaan siitä, että pronominit esiintyvät usein kirjojen kielioppi-kohdissa (esim. *minä puhun, sinä puhut* jne.). Puhkeielen sanaluokkajakauma eroaa siis jälleen kirjoitetun tekstin sanaluokkajakaumasta. Kuten edellä mainitsin, pronominit ja substantiivit ovat kiinteässä suhteessa keskenään: mitä enemmän pronomineja, sitä vähemmän substantiiveja. Puhkeieleessä substantiivit korvataan usein pronomineilla.

Opettajien pronomien käyttö muuttuu kurssin kuluessa. A:n pronomien käyttö lisääntyy, kun taas B:n pronomien käyttö vähenee. A:n sanaluokkajakauman muuttuminen näyttää todistavan edellä esittämäni ajatusta pronomien lisääntymisestä ja substantiivien vähenemisestä. Opettajien interindividuaalisille eroille tässä suhteessa sen sijaan on vaikea löytää selitystä.

Taulukko 4: Suomen kielen opettajien A ja B opetuspuheen sanaston pronomien jakautuminen alaryhmiin. Pronomien sanaesiintymien kokonaismäärä kaikissa nauhoituksissa on 3457.

sanaluokka	A1		B1		A2		B2		A3		B3	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
persoonapron.	113	29,7	389	63,6	221	35,0	165	36,4	177	22,1	164	28,3
demonstratiivipron.	171	45,0	130	21,2	266	42,1	193	42,6	405	50,6	250	43,2
(joista <i>se</i> -pronomien osuus)	(92)		(74)		(209)		(108)		(302)		(177)	
muut	96	25,3	93	15,2	145	22,9	95	21,0	219	27,3	165	28,5
yhteensä	380	100	612	100	632	100	453	100	801	100	579	100

Opettajien sanaston pronomineista suurin osa, 76 %, lukeutuu persoona- ja demonstratiivipronomien alaryhmään. Samoin on Nissisen ja Taivaisen työssä (1996: 38), suomi toisena kielenä -oppikirjojen pronomineista keskimäärin 64 % on persoona- ja demonstratiivipronomineja. Muissa vertailuaineistoissani ei tätä jakoa ole tehty.

Opettajien käyttämistä demonstratiivipronomineista suurin osa, 65 %, on *se*-pronominin esiintymiä. Neutraalissa mekityksessään *se* viittaa puheena olevaan asiaan tai esineeseen. Puhekielessä *se*-pronominia käytetään usein myös indoeurooppalaisten kielten määräisen artikkelin tapaan (Laury 1996: 162). Suomen kielen opettajilla tämä on erittäin yleistä. *Se*-pronomini määräisenä artikkelina esiintyy usein opettajien puheessa varsinkin heidän opettaessaan kielioppiasioita.

B: ja / minä EN ole / täällä on *se* // än — — mutta sitten *se* sinä // sinä / olet / ja täällä on *se* / tee — — mutta *se* ole-sana / katso / nyt *se* on samallinen / *se* on sama (B1, verbien negatiivinen taivutus)

A: ei aina *se* mies maksa / *se* vähän riippuu *siitä* // minkälainen / millainen *se* mies on — — ett suomessa *se* on kyllä aika normaali ett nainen maksaa (A2)

Se-sanaa käytetään puhekielessä myös *hän*-persoonapronominin vastineena. Alkeiskursin suomen opettajat eivät aineistossani kuitenkaan käytä juuri lainkaan *se*-sanaa *hän*-pronominin sijasta. *Hän*-pronominia opettajat käyttävät muutenkin suhteellisen vähän.

4.6. Adjektiivit

Adjektiivien osuus opettajien sanastossa on keskimäärin kuusi prosenttia kaikista sanaluokista. Vertailuaineistoissani adjektiiveja kaikkiin sanaluokkiin verrattuna on seuraavasti:

lounaismurteet	kansanedustajien puhe	suomen kielen oppikirjat	Taajuussanasto
4,9 %	6,0 %	6,1 %	9,2 %

Puhekielessä näyttää olevan vähemmän adjektiiveja kuin kirjoitetussa kielessä. Puhekielessä ei ilmeisesti ole samanlaista tarvetta adjektiiveilla tapahtuvaan kuvailevuuteen tai tekstin elävöittämiseen, sillä käytettävissä on muita keinoja, kuten äänensävy sekä eleet ja ilmeet. Kuten partikkelien ja substantiivien osalta, myös adjektiivien käyttöön näyttää

vaikuttavan puheen virallisuus: mitä muodollisempi puhetilanne, sitä enemmän adjektiiveja käytetään. Suunnitellussa puheessa voisi ajatella olevan enemmän adjektiiveja kuin spontaanissa puheessa.

Opettajien sanaston adjektiivien määrä vaihtelee kurssin aikana suhteellisen paljon. Adjektiivien määrä on selvästi riippuvainen tunnin aiheesta ja kielioppiasiaista. Normaalisti, spontaanissa puheessa, opettajat eivät juurikaan käytä adjektiiveja. A1:ssä adjektiiveja esiintyy eniten, 8,2 %, sillä opettaja kertoo oppijoiden kanssa aiemmin opittuja adjektiiveja:

A: millainen // tämä ikkuna on?

O: harmaa

A: joo harmaa jos kysytään minkä- / -Värinen / harmaa / millainen / millainen // millainen?

O: iso

A: iso // kyllä // ja / mikäs tää oli?

O: korkea

A: korkea // kyllä (A1)

Myös B2:ssa adjektiiveja esiintyy paljon, 6,2 %. Tähänkin on selvä syy: translatiivi-harjoituksissa käytetään paljon adjektiiveja:

B: alotetaan **fatemesta**

O: keväällä ilma tulee lämmin

B: joo // ja *lämmin* / *lämpimän* / *lämpimäksi* / *lämpi-* / *-mäksi* // koska se *lämmin*-sanon –

O: onko se ihan kuuma?

B: no / ei se nyt keväällä **suomessa** vielä jos **suomesta** puhumme nii ei ole ihan *kuuma*

O: aurinkoinen

B: *aurinkoiseksi* voi sanoa / *aurinkoinen aurinkoiseksi*

Marja-Terttu Storhammar tarkastelee lisensiaatintyössään (1994) demonstratiivisia adjektiiveja eli pronominaaleja (esim. *semmo(i)nen*, *tämmö(i)nen*, *tuommo(i)nen*) USO-puheessa. Ne ovat puhutussa suomessa varsin käytettyjä ja niillä katsotaan olevan kolmenlaisia tehtäviä. Niitä käytetään artikkelien tapaan, kuten *se*-pronominia (ks.s. 38), ne osoittavat lausekkeen esittämän informaation uudeksi ja ne toimivat ns. varauksina tai pehmentiminä sanoman lieventämiseksi. (Storhammar 1994: 64–65.)

Storhammarin tutkimustulosten mukaan (1994: 64) demonstratiivisia adjektiiveja on USO-puheessa vähemmän kuin natiiveille osoitetussa puheessa. Pronominaalien määrä on kuitenkin suurempi suomen kielen jatkokurssilla kuin alkeiskurssilla. Sama suuntaus on havaittavissa myös omasta aineistostani: alkeiskurssin alussa opettajat käyttävät pronominaaleja vain vähän, mutta niiden määrä nousee selvästi kurssin edetessä. Kuten partikkelien määrän kasvu, myös pronominaalien määrän lisääntyminen osoittaa puheen mukautuksien vähenemistä. Pronominaalien käytössä opettajien välillä on myös selvä interindividuaalinen ero: A käyttää puheessaan pronominaaleja noin kaksi kertaa enemmän kuin B.

Taulukko 5: Opettajien A ja B oppituntipuheen sanaston pronominaalisten sanaesiintymien (*sella(i)nen*, *semmo(i)nen*, *tollanen* (yht. vain yksi kpl, A2:ssa), *tällä(i)nen*, *tämmö(i)nen*) määrä nauhoituksissa 1,2 ja 3. Pronominaaleja on yhteensä 188.

	A	B
1. nauhoitus	10	4
2. nauhoitus	33	17
3. nauhoitus	80	43
yht.	123	64

Seuraavassa esimerkkejä opettajien pronominaalien käytöstä:

A: koulussakiv voi olla pikkujoulu // ett *semmone* / niin ku / juhla ei normaali päivä vaan *semmonej* juhla // sen nimi on pikkujoulu // mutta työpaikan juhlat niin ne on *sellaset* niissä juodaan aina alkoholia ja / usein liian paljon // ett se on *sellanen* niin kut traditio // alkoholi // juominen (A3)

B: ja viuhka / on *sellanen* että on / kaunista paperia monta eri väriä ja sitte voi heiluttaa — —

O: papeeri on / viuhka on

B: nii se on *sellanen* paperi- / -systeemi // viuhka on *sellanen tällänen* näin // siin+on paperia / ja sittek keppi (B3)

4.7. Numeraalit

Numeraalit ovat sekä oman aineistoni että kaikkien vertailuaineistojeni pienin sanaluokka. Opettajien puheessa lukusanoja esiintyy keskimäärin kaksi prosenttia. Taajuussanastossa numeraaleja on vain 0,8 %, suomen kielen oppikirjoissa 1,9 %, kansanedustajien puheessa 1,4 % ja Lauseopin lounaismurteissa 1,9 %. Puhekielessä numeraaleja näyttäisi siis olevan hieman enemmän kuin kirjoitetussa tekstissä. Suomen kielen oppikirjoissa numeraaleja on kuitenkin yhtä paljon kuin opettajien puheessa.

Lukusanat opetetaan kielenoppijoille yleensä aivan kurssin alussa, sillä ne ovat oppijalle ensiarvoisen tärkeitä, jotta hän voi ymmärtää tärkeitä jokapäiväisiä asioita, kuten kellonajat ja rahamäärät. Myöhemmin kurssilla numeroita käytetään oppitunnin aiheesta riippumatta erilaisissa informatiivisissa asioissa, kuten harjoitustehtävien tarkistamisessa. Seuraavassa kaksi esimerkkiä opettajien numeraalien käytöstä.

A: no / tomaatti / mitä tomaatti maksaa?

O: kaksikymmenen neljä markkaa

A: kaksikymmentä neljä markkaa // ehkä // noin // noin // entä / kaali mitä se maksaa?

O: kolme markkaa

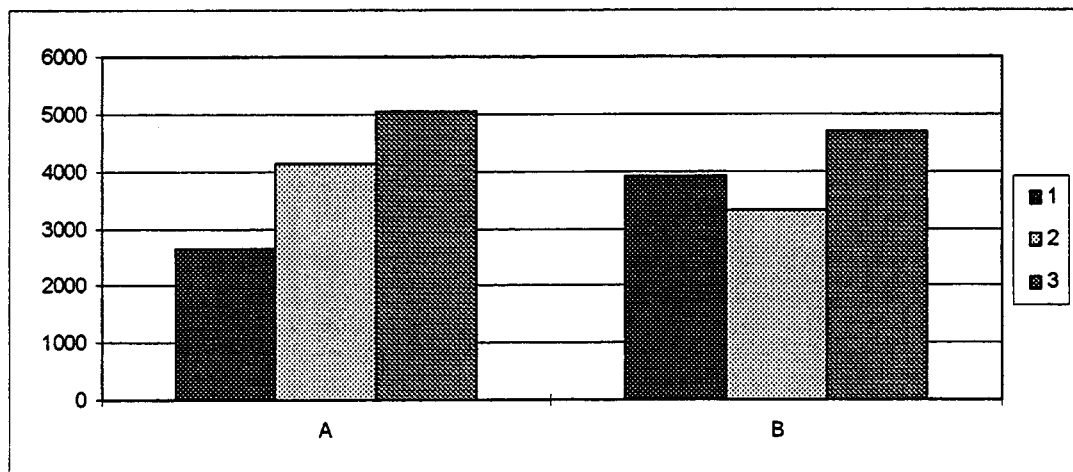
A: kolme viisikymmentä / se on halpa (A1)

B: ja sitte / sunnuntai on ensimmäinen pääsiäispäivä / ensimmäinen tarkoittaa *first* // *means first* / ensimmäinen / pääsiäispäivä numero yksi // ja sitten / maanantai on toinen pääsiäispäivä (B1)

5. SANASTON RIKKAUS JA TOISTUVUUS

Tässä luvussa tarkastelen sitä, kuinka usein opettajien käyttämät sanat toistuvat suomen kielen alkeiskurssilla. Kohdekielestä tehtyjen tutkimusten mukaan USO-puheessa sanoja toistetaan enemmän kuin äidinkieliselle suunnatussa puheessa (ks. s. 16). Sanaston toistuvuuden laskemiseen käytän TTR- arvoa sekä M-kerrointa.

Kaikki oppituntien nauhoitukset yhteenlaskettuna aineistoni käsittää yhteensä 23 730 sanetta. Sanoja eli lekseemejä on huomattavasti vähemmän, yhteensä 3195. (Sanan ja saneen määrittelystä ks. s. 4; kaikki nauhoitusten sanat liitteenä 4.) Jo näiden lukujen perusteella voidaan karkeasti arvioida, että sanat toistuvat opettajan puheessa noin seitsemän kertaa.

Kuvio 1: Opettajien A ja B sanaesiintymien eli saneiden määrä nauhoituksissa 1, 2 ja 3.

Kuviosta 1 voidaan havaita, että opettajien oppitunneilla käyttämä sanemäärä pääosin lisääntyy kurssin edetessä ja opiskelijoiden taitojen lisääntyessä. Tutkimustulosten mukaan ei-äidinkielisille puhuttaessa puhe on hitaampaa (vähemmän sanoja minuutissa) ja puheessa on enemmän taukoja kuin äidinkielisille puhuttaessa. Ei-äidinkielisen kuulijan taitojen kasvaessa nämä mukautukset vähenevät ja puhe lähenee äidinkielisille suunnattua puhetta. (Storhammar 1994: 16, 19.) Tätä näyttäisi todistavan opettajien sanemäärän lisääntyminen kurssin edetessä. On kuitenkin huomattava, että sanemäärään vaikuttavat mm. oppitunnin pituus ja sisältö: opettaja ei tietenkään puhu yhtä paljon joka oppitunnilla. Esimerkiksi opettaja B:n toisella tunnilla oppilaat käyttävät paljon aikaa itsenäiseen tehtävien tekemiseen, minkä vuoksi opettajan sanemäärä on suhteellisen pieni.

5.1. TTR-arvot ja M-kertoimet

Sanojen määrä ilmaisee sanaston toistuvuutta ja rikkautta saneiden määrää luotettavammin. Sanaston rikkaudella ja toistuvuudella tarkoitetaan sitä, kuinka monta eri sanaa tai lekseemiä otoksessa esiintyy. Sanasto on siis sitä rikkaampaa, mitä enemmän eri sanoja tekstissä on ja mitä vähemmän ne toistuvat. (Termi rikkaus viittaa vain sanaston tilastollisiin ominaisuuksiin.) Sanaston rikkautta voidaan pitää tavoiteltavana esim. kaunokirjallisuudessa. Kielenopettajan puheessa sitä vastoin sanaston ei tulisi olla erityisen rikasta, jotta sanojen oppiminen olisi mahdollisimman helppoa. Nationin (1990: 7) mukaan sanojen täytyy toistua, jotta kielenoppija ei unohda oppimaansa sanastoa. Oppijan tulee kohdata oppimansa sana myöhemmin kurssilla. Tutkimustulokset osoittavatkin, että ei-äidinkieliselle suunnatun puheen sanasto sisältää vähemmän vaihtelua kuin äidinkieliselle suunnattu puhe (ks. s.).

Sanaston rikkauden mittaamiseen on kehitetty hyvin monenlaisia indeksejä. Näistä TTR-kerroin (= type-token-ratio 'sana-sane-suhde') on ehkä tunnetuin. TTR-arvo saadaan, kun otoksen sanojen määrä jaetaan saneiden määrällä. (Särkilahti 1977: 66.) TTR-arvo ei kuitenkaan ota huomioon otoksen suuruutta, joten se on yleensä sitä pienempi, mitä suurempi on otos (Leskinen — Savijärvi — Särkkä 1974: 104). Muissa vastaavissa kertoimissa otoksen tulisi kuitenkin olla huomattavasti suurempi kuin tutkielmani nauhoitusten sanemäärät ovat, joten olen päätenyt TTR-kertoimeen. Yleensä TTR-arvo ilmoitetaan prosentuaalisesti: mitä suurempi prosenttiosuus, sitä rikkaampaa eli toistuvampaa sanasto on.

M-kerroin lasketaan jakamalla saneiden määrä sanojen määrällä (TTR-arvon käänteisluku). M-kerroin ilmoittaa, kuinka monta kertaa sana keskimäärin esiintyy otoksessa: mitä pienempi M-kerroin, sitä rikkaampaa sanasto on. (Särkilahti 1977: 49.)

Taulukko 6: Suomen kielen alkeiskurssin opettajien A ja B sanaston TTR-arvot ja M-kertoimet sanaluokittain nauhoituksissa 1, 2 ja 3. Aineiston kaikkien sanojen määrä on 3195. Taulukossa on seitsemän osaa.

Taulukko 6a: Sanaluokat yhteensä

	A1	B1	A2	B2	A3	B3
sanoja	397	436	543	461	636	722
saneita	2659	3911	4120	3317	5047	4676
TTR-arvo (%)	14,9	11,1	13,2	13,9	12,6	15,4
M-kerroin	6,7	9,0	7,6	7,2	7,9	6,5

Taulukon mukaan opettajien käyttämät sanat toistuvat 6,5—9,0 kertaa. Nation käsittelee teoksessaan *Teaching and Learning Vocabulary* (1990) englannin kielen oppikirjojen sanastoa. Hänen mukaansa hyvä kielen alkeisoppikirja on sellainen, jossa jokainen sana toistuu noin 20 kertaa. Jatkokirjassa riittävä sanojen toistuvuus olisi 10—12 kertaa. (Nation 1990: 44—45.) Nationin suositukset tuntuvat hieman utopistisilta, sillä suomen kielen oppikirjoissa sanat toistuvat keskimäärin 8—10 kertaa (Nissinen — Taivainen 1996: 79). On kuitenkin otettava huomioon, että tässä tutkielmassa toistuvuus koskee vain yhtä oppituntia eikä koko kurssia. Voidaan siis ajatella, että sanojen toistuvuus oppitunneilla on itse asiassa suhteellisen runsasta, kun yhden oppitunnin aikana sana voi toistua jopa yhdeksän kertaa.

Kaunokirjallisiin teksteihin verrattuna opettajan sanasto on hyvinkin toistuvaa. Suomen kielen opettajan sanaston keskimääräinen TTR-arvo on 13,5 %, kun esim. Ilmari Kianon tekstien TTR-arvo on 44,9 % ja Väinö Linnan 34,9 % (Särkkä 1987: 132).

Taulukko 6b: Pronominit

	A1	B1	A2	B2	A3	B3
sanoja	23	22	24	25	23	25
saneita	380	612	632	453	801	579
TTR-arvo (%)	6,1	3,6	3,8	5,5	2,9	4,3
M-kerroin	16,5	27,8	26,3	18,1	34,8	23,2

Eri sanaluokkiin kuuluvien sanojen toistuvuudessa on paljonkin eroja. Eniten toistuvat pronomineihin kuuluvat sanat, keskimäärin 24,5 kertaa. Pronomininit ovat puhekielessä erittäin käytetty sanaluokka mm. siksi, että niiden viittaussuhde on puhekielessä ilmeisempi kuin kirjoitetussa kielessä. Olen aiemmin luvussa 4 maininnut, että opettajat käyttävät huomattavan paljon *se*-pronominia, joka usein esiintyy määräisen artikkelin funktiossa. Pronominien suuri toistuvuus on ymmärrettävää myös siksi, että pronominit on suljettu sanaluokka.

Taulukko 6c: Verbit

	A1	B1	A2	B2	A3	B3
sanoja	35	57	68	69	91	132
saneita	563	975	1068	800	1161	1154
TTR-arvo (%)	6,2	5,8	6,4	8,6	7,8	11,4
M-kerroin	16,1	17,1	15,7	11,6	12,8	8,7

Pronominien jälkeen opettajat toistavat eniten verbejä, keskimäärin 13,7 kertaa joka oppitunnilla. Erityisen suuri on *olla*-verbin toistuvuus, se toistuu jokaisella oppitunnilla keskimäärin 408 kertaa. *Olla*-verbi onkin suomen kielessä yleisin verbi ja Taajuus-sanaston mukaan myös kaikkein yleisin sana.

B: no se *on* paljon // mutta minä luulen että siellä **kiinassa** *on* nyt laki / laki // että / saa perheessä *olla* vain yksi lapsi — — koska **kiinassa** *on* niin paljon ihmisiä se *on* / se *on* ongelma (B3)

Gisela Håkansson (1987: 45) on tutkinut verbien M-kertoimia ruotsi toisena kielenä -opettajien opetuspuheessa. Hänen kuusi informanttiaan toistivat verbejä kurssin alussa 3,8—6,0 kertaa. Suomen kielen opettajiin verrattuna verbien toistuvuus on siis huomattavasti vähäisempää. Toinen nauhoitus ruotsin kielen oppitunnilta tehtiin viisi viikkoa ensimmäisen jälkeen. Kaikki opettajat yhtä lukuunottamatta toistivat verbejä ensimmäistä nauhoituskertaa vähemmän. Taulukosta 6c voidaan nähdä, että suomen kielen opettajien

kohdalla tilanne on aivan sama: sekä toisella että kolmannella nauhoituskerralla opettajat toistavat verbejä edellistä nauhoitusta vähemmän. Toistojen väheneminen johtuu Håkanssonin mukaan oppijoiden kielitaidon kehittymisestä. Oppijoiden kielitaidon ja sanavaraston ollessa jo suhteellisen mittavat sanojen toisto ei enää ole yhtä tärkeää kuin kurssin alussa. Oppijalla on jo tuntuma kieleen: hän ymmärtää kielen rakenteen ja saa selvän nopeammasta, enemmän äidinkielisille suunnatun kaltaisesta puheesta kuin kurssin alussa, jolloin tiedot ja taidot ovat vielä hyvin vähäiset.

Taulukko 6d: Partikkelit

	A1	B1	A2	B2	A3	B3
sanoja	87	92	110	99	120	134
saneita	842	1177	1246	1118	1618	1562
TTR-arvo (%)	10,3	7,8	8,8	8,9	7,4	8,6
M-kerroin	9,7	12,8	11,3	11,3	13,5	11,7

Kolmanneksi eniten toistuvat partikkelit, keskimäärin 11,7 kertaa joka oppitunti. Partikkelit ovat opettajien tekstuaalisen sanaluokkajakauman suurin sanaluokka, ja niiden esiintymistä on käsitelty luvussa 4. Puhekielessä partikkelien määrä on yleensäkin suuri ja niiden toistuvuus runsasta, sillä niitä käytetään diskurssipartikkelien funktioissa.

Taulukko 6e: Adjektiivit

	A1	B1	A2	B2	A3	B3
sanoja	49	38	54	51	57	53
saneita	217	151	225	228	277	245
TTR-arvo (%)	22,6	25,2	24,0	22,4	20,6	21,6
M-kerroin	4,4	4,0	4,2	4,5	4,9	4,6

Neljänneksi eniten toistuvat adjektiivit, keskimäärin 4,4 kertaa. Pronomineihin, verbeihin ja partikkeleihin verrattuna adjektiivien toistuvuus on kuitenkin vähäistä.

Taulukko 6f: Substantiivit

	A1	B1	A2	B2	A3	B3
sanoja	189	192	266	197	318	358
saneita	614	891	887	656	1104	1060
TTR-arvo (%)	30,8	21,5	30,0	30,0	28,8	33,8
M-kerroin	3,2	4,6	3,3	3,3	3,5	3,0

Substantiivit toistuvat keskimäärin vain 3,5 kertaa oppitunnilla. Voisi ajatella, että juuri substantiivien tulisi toistua usein oppitunnilla, koska ne ovat merkityksellisiä sanoja, toisin kuin esim. kieliopilliset partikkelit, ja niiden ymmärtäminen on välttämätöntä lauseen ja koko tekstin ymmärtämiseksi. Spontaanissa puheessa sanojen kertautuvuutta ei kuitenkaan voi ottaa samalla tavalla huomioon kuin esim. oppikirjoissa. Puheessa sanojen käyttöä ei ehdi harkitsemaan tai suunnittelemaan toisin kuin kirjoitettaessa, jolloin aikaa tekstin rakentamiseen on runsaasti. Tutkijoiden mukaan substantiivit on helppo oppia (ks. s. 10), mikä osaltaan puolustaa sitä, että niiden toistaminen puheessa ei ole erittäin tärkeää. Uudet sanat esiintyvät nauhoittamillani oppitunneilla usein oppilaille jaettavassa kirjoitetussa tekstissä, jolloin oppilaille on mahdollisuus kerrata niitä itse niin usein kuin haluavat, vaikka ne eivät opettajan puheessa esiintyisikään monta kertaa. (Sanojen kertautumisesta ks. luku 7.)

Taulukko 6g: Numeraalit

	A1	B1	A2	B2	A3	B3
sanoja	14	35	21	20	27	20
saneita	43	105	62	62	86	76
TTR-arvo (%)	32,6	33,3	33,9	32,3	31,4	26,3
M-kerroin	3,1	3,0	3,0	3,1	3,2	3,8

Pienin M-kerroin on numeraaleihin kuuluvilla sanoilla, jotka toistuvat oppitunnilla keskimäärin 3,2 kertaa. Tutkielmassani sekä tekstuaalisessa (ks. s. 27) että kärkeisanojen (ks. s. 59) sanaluokkajakaumassa numeraalit on pienin sanaluokka, joten niiden vähäinen toistuvuus ei ole yllättävää. Tosin USO-puheessa numeraalien toistuvuus voi toisinaan olla suurtakin, jos opettaja käsittelee niitä metalingvistisesti, kuten A:n ensimmäisessä nauhoituksessa:

A: kukkakaali / no // tää vois maksaav vaikka // se maksaa viisi viisikymmentä // mitä porkkana maksaa? // mitä pork - -

O: kolme markkaa / viisikymmentä

A: hetkinen // no se on ehkä sellanev viisi markkaa kilo // entäs kurkku?

O: kaksi markkaa

A: kyllä se on / yli kympin / laitetaa // kolmettoista // kilo // suomalainen kurkku on / on tota niin // jos on suomalainen kurkku nis se on kaksikymmentäyhdeksän mutta / Ulkomaalainen kurkku on / halpa // ehkä se on kolmettoista markkaa (A1)

Opettaja kyselee vihanneksien hintoja siksi, että tämän jälkeen oppilaat harjoittelevat ”Mitä maksaa?” -kysymyksiä ja numeroita kyselemällä toisiltaan vihanneksien hintoja. Tämän vuoksi on kiintoisaa, että opettaja jatkuvasti korjaa oppilaiden sanomia hintoja todennukaisemmiksi, vaikka se ei olisi tarpeellista tehtävän kannalta.

TTR-arvon ja M-kertoimen muuttuminen kurssin edetessä on opettajilla hyvin erilaista. Opettaja B:n sanasto monipuolistuu ja toistuvuus vähenee. Hänen ensimmäisessä nauhoituksessaan sanat toistuvat keskimäärin 9,0 kertaa, toisessa nauhoituksessa 7,2 kertaa ja kolmannessa 6,5 kertaa. Tosin B:n sanastossa adjektiivien ja lukusanojen toistuvuus lisääntyy kurssin edetessä. A:n puheen sanastossa toistuvuus sen sijaan lisääntyy. Hänen ensimmäisessä nauhoituksessaan sanat toistuvat keskimäärin 6,7 kertaa, toisessa nauhoituksessa 7,6 kertaa ja kolmannessa 7,9 kertaa. Verbit ovat A:n puheessa poikkeus, niiden toistuvuus vähenee kurssin edetessä. Syytä A:n opetuspuheen sanojen toistuvuuden epäodotuksenmukaiseen lisääntymiseen on vaikea arvioida. Ainakin voidaan sanoa, että opettajan sanaston rikastuminen ja toistuvuuden väheneminen ei ole itsestäänselvyys oppijoiden kielitaidon kasvaessa. Lisäksi oppitunnit ovat aina uuden asian ja uusien sanojen esittelemistä varten, jolloin sanaston tulisi aina olla suhteellisen toistuvaa

huolimatta oppijoiden tasosta. Voidaankin kysyä, täytyykö opettajan sanaston ylipäätään rikastua oppijoiden taitojen kasvaessa.

Sanojen toistuvuuteen näyttää erityisesti vaikuttavan se, että kyseessä on opetusrekisteri. Tutkijat (Leiwo et al. 1987: 50—53, 94, 99—102) ovat luokitelleet opetuspuheen ilmaukset niiden sisällön mukaan useaan ryhmään (tiedon esittäminen, tiedon jaksottaminen, kysyminen, vastaaminen, kommentointi, toiminta ja toiminnan säätely, arviointi sekä muut ilmaukset). Jokainen ryhmä on vielä jaettu yksityiskohtaisempiin luokkiin, joihin jokaisen oppitunnilla esitetyn ilmauksen voidaan katsoa kuuluvan. Tämä luokitus ei aina pysty paljastamaan kaikkia ilmauksen tavoitteita, ja siksi luokitusta on täydennetty ilmausten lisämääritteillä. Tämän työn kannalta erityisen kiintoisa on sisällöllisten lisämääritteiden joukkoon kuuluva toistava lisämäärite. Toistava lisämäärite sisältyy ilmauksiin, jotka ”toistavat aikaisemmin esitettyjä ilmauksia sellaisenaan tai hiukan muotoa muuntaen” (Leiwo et al. 1987: 99). Opetuspuheeseen siis kuuluu olennaisena osana se, että opettaja toistaa joko oppilaan tai itsensä aiemmin sanomaa ilmausta. Tästä on aineistossani lukuisia esimerkkejä:

A: **TUKholma** / huomaatteko siellä ei oookkaa äs // se on vaan / **TUKholma** // yleensä se on *stockholm* mutta suomessa / äs jää pois // **tukholma** // **tukholma** (A1)

A: elikkä sit / saatte tällaset paperit / jossa on KYsymys / ja vastaus // eli kysymys / ja vastaus / sinä kirjoitat / vastaus / kirjoita vastaus // kirjoita vastaus (A1)

B: minkä värinen sinun kukka on?

O: keltainen

B: keltainen

O: minun on punainen

B: sinun on punainen (B3)

Toistavan määritteen lisäksi aineistoni kannalta on tärkeä myös korjaava lisämäärite. Korjaava lisämäärite kuuluu ilmauksiin jotka ”korjaavat aikaisemmin lausuttujen ilmausten sisältöä tai muotoa”. (Leiwo et al. 1987: 101.) Myös korjaus voi liittyä oppilaan tai opettajan omaan aiemmin sanomaan ilmaukseen. Aineistossani on paljon tapauksia,

joissa opettaja korjaa oppilaan ilmausta ja usein sen lisäksi toistaa oman, oikean ilmauksensa useaan kertaan:

O: mitä haluaa pikko?

A: mitä haluaa / pekka // pekka pekka (A2)

O: me en ole ulkona

B: me EMME ole // me emme ole ulkona (B1)

Storhammarin mukaan USO-puheen distinktiivisiä piirteitä ei ole pystytty osoittamaan (ks. tarkemmin s. 15). Myös ilmauksen ja sanan toisto kuuluu sekä yleiseen opetuspuheeseen että informaaliin ei-äidinkieliselle osoitettuun puheeseen. Voisi kuitenkin olettaa, että kummassakaan viimeksimainitussa puheen rekisterissä ei yhtä sanaa toisteta peräkkäin niin usein ja painokkaasti kuin USO-puheessa. Yleisessä opetuspuheessa toiston tarve ei ole erityisen suuri, sillä oppilailta ja opettajalta on yhteinen äidinkieli, jolloin ymmärtäminen on helppoa. Informaalissa ei-äidinkielisille suunnatussa puheessa toiston tarve on ymmärrettävyyden kannalta ilmeinen, mutta koska tilanne ei ole tarkoitettu opetuksiksi, ilmausta tai sanaa ei toisteta erityisen monta kertaa. Sanan tai ilmauksen runsasta (jopa ylenmääräistä) peräkkäistä toistoa voisi siis pitää vain USO-puheeseen kuuluvana piirteenä.

B: minä EN ole / minä olen // minä en ole /// minä en / ole / minä en ole suomalainen // no sittes se kuva kaksi // sinä olet opiskelija // sinä olet opiskelija // sinä / ET ole / et ole opettaja // sinä / et // et ole opettaja (B1)

A: se on suomen // NAApuriMAA // ymmärrätkö / naapuri // NAApurimaa / *neighbour* // naapurimaa // naapurimaa /// naapuri // pitkä aa / naapuri // -maa (A1)

5.2. Hapaks legomenon -sanat

Hapaks legomenon -sanoiksi kutsutaan sanoja, jotka esiintyvät otoksessa vain kerran. HL-sanat kuvastavat sanaston rikkautta ja tyylin vivahteikkautta, ja siksi niitä kutsutaankin luonnehtimis- eli karakterisoimissanoiksi. Sanaston tutkimuksessa lasketaan usein hapaks legomenon -sanojen prosenttiosuus tekstin kokonaissanamäärästä. (Särkkä 1987: 132.)

Taulukko 7: Suomen kielen alkeiskurssin opettajien A ja B hapaks legomeneon -sanojen määrä sekä hapaks legomenon -sanojen prosenttiosuudet (= HL%) nauhoituksissa 1, 2 ja 3. HL-sanojen määrä kaikissa nauhoituksissa yhteensä on 1093.

	A1		B1		A2		B2		A3		B3	
	HL	HL%	HL	HL%	HL	HL%	HL	HL%	HL	HL%	HL	HL%
part.	24	27,6	20	21,7	21	19,1	35	35,4	32	26,7	37	27,6
verbit	10	28,6	15	26,3	20	29,4	18	26,1	36	39,6	48	36,4
subst.	65	34,4	69	35,9	92	34,6	92	46,7	141	44,3	156	43,6
pron.	3	13,0	0	0	1	4,2	3	12,0	1	4,3	2	8,0
adj.	12	24,5	17	60,7	14	25,9	15	29,4	16	28,1	22	41,5
num.	5	35,7	16	45,7	11	52,4	6	30,0	9	33,3	9	45,0
kaikki	119	30,0	137	31,4	159	29,3	169	36,7	235	36,9	274	38,0

Hapaks legomenon -sanoja kaikista opettajien sanoista on keskimäärin 33,7 %, mikä on mielestäni suhteellisen paljon kielen alkeiskurssilla. Suomen kielen oppikirjoissa HL-sanoja on 33—43 % (Nissinen — Taivainen 1996: 80). Suomen kielen opettajan puheen ja oppikirjojen hapaks legomenon -sanojen määrä on hyvin samanlainen. Jälleen on kuitenkin otettava huomioon, että tässä tutkielmassa HL-sanat on laskettu kulloisestakin oppitunnista, ei koko kurssista.

Kaunokirjailijoiden teksteissä hapaks legomenon -sanoja on noin kaksi kertaa enemmän kuin opetuspuheessa tai kielen oppikirjoissa. Esimerkiksi Ilmari Kiannon teksteissä HL-sanoja on lähes 72 % ja Väinö Linnalla yli 65 % (Särkkä 1987: 133). Tähän verrattuna kielen opettajan HL-sanojen määrä ei vaikuta liian suurelta. Onhan aivan luonnollista, että kielessä on myös pienifrekvenssisia sanoja, eikä voida vaatia, että niiden tulisi silti esiintyä opettajan puheessa useasti.

Hapaks legomenon -sanojen määrä eri sanaluokissa on hyvinkin erilainen. HL-sanojen prosentuaalinen osuus kunkin sanaluokan sanoista on seuraava:

numeraaleista	40,4 %
substantiiveista	39,9 %
adjektiiveista	35,0 %
verbeistä	31,1 %
partikkeleista	26,4 %
pronomineista	6,9 %

HL-sanojen määrä onkin kääntäen verrannollinen sanojen toistuvuuteen, sillä mitä enemmän sanaluokassa on HL-sanoja, sitä pienempi on sanaluokan sanojen toistuvuus. Opettajan puheessa vain kerran esiintyviä sanoja (yhden oppitunnin aikana) on kaikkiaan 1093. Niitä ovat esimerkiksi *oranssi*, *keskellä*, *huivi* (A1), *jaa*, *ystävänäpäivä*, *palaa* (A3), *onnellinen*, *normaalisti*, *aurinko* (B1), *tyhmä*, *itse*, *yrittää* (B3).

A: ja kynttilä viedään sinne / se on hyvin kaunista sittek ku on pimeä // aika niin kynttilät *palavat* siellä (A3)

B: siinä kirjassa / se vanhin veli / vanhin veli / joka oli vähän *tyhmä* // jolle oli hyvin vaikea lukea hänen nimi oli *juhani* (B3)

Voisi olettaa, että hapaks legomenon -sanat lisääntyvät opettajien puheessa sitä mukaa, kun oppijoiden taidot kasvavat. Näin yksiviivaisesti ei kuitenkaan voida sanoa. Keskimääräisesti HL-sanojen osuus kaikista sanoista kyllä kasvaa (30,7 % → 33,0 % → 37,5 %), mutta tarkasteltaessa HL-sanoja sanaluokittain voidaan todeta, että vaihtelu on jokseenkin sattumanvaraista. On myönnettävä, että sanasto ei aina noudata loogisia malleja, vaan muuttuu ja vaihtuu usein epäloogisesti ja sattumanvaraisesti. Tässäkin suhteessa eri sanaluokat ja erityyppiset sanat ovat opettajan puheessa eri asemassa.

Särkkä (1987: 129) varoittaaakin sanaston kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien liiallisesta ihannoinnista. Erilaiset mittarit tuovat erilaisia tuloksia eikä eri indeksien ja kertoimien avulla pystytä ratkaisemaan kaikkia sanaston runsauden ongelmia. Sanaston

rikkaus ja köyhyys (jotka Särkkä merkitsee lainausmerkein) eivät ole lainkaan yksiselitteisiä käsitteitä. Numerolliset menetelmät tarjoavat kyllä hyvää apua, mutta eivät yksin riitä sanaston tarkasteluun (Särkkä 1987: 136).

6. KÄRKISANAT

Tässä luvussa tarkastelen suomen kielen opettajien oppitunneilla käyttämän sanaston yleisimpiä sanoja eli kärkisanoja sekä vertaan niitä eräiden muiden aineistojen kärkisanoihin. Tarkastelen aineistoni kahdenkymmenen yleisimmän sanan sanaluokkajakaumaa ja lopuksi esittelen opettajien sanaston kymmenen yleisintä verbiä ja substantiivia.

6.1. Suurtaajuiset sanat kielenopetuksessa

Kielenoppimisen ja -opettamisen tutkimuksessa on pohdittu, tulisiko sanaston opettaminen aloittaa kielen suurtaajuisimmista sanoista (ks. s. 9). McCarthyn (1990: 66) mukaan kielen yleisimmät sanat ovat kaikkein käyttökelpoisimpia kielenoppijalle, ja siksi opetus tulisi aloittaa niistä. Suomen kielen taajuussanaston tekijöiden (1979: 8) mielestä sanan yleisyys on suoraan verrannollinen sen tärkeyteen viestinnässä ja ihmismielessä; heidän mukaansa Taajuussanastosta näkee suoraan, mitkä käsitteet hallitsevat suomalaisten ajattelua. Useat englannin kielen alkeisoppikirjat tukeutuvatkin kielen frekvensisanastoihin ja rajoittuvat noin tuhanteen suurtaajuisimpaan sanaan (Cook 1991: 40—41).

Suurtaajuisien sanojen merkitystä kielenopetuksessa on myös kritisoitu. Carterin ja McCarthyn (1988: 9) mielestä kielen frekventeimpiä sanoja ei aina voida pitää pedagogisesti käyttökelpoisina, sillä ne ovat usein merkitykseltään epämääräisiä. Ei myöskään voida pitää itsestäänselvyytenä, että kielenoppija tarvitsee kaikkia kielen suurtaajuisia sanoja. (ks. s. 9) Littlen (1994: 116) mukaan jokapäiväisiä asioita käsittelevä teksti sisältää myös pientaajuisia sanoja, jolloin ainoastaan yleisimmissä sanoissa pitäytyminen voi olla kielenoppijalle turhauttavaa. Olli Nuutisen (1994: 33) mukaan kielen yleisimpien sanojen opettaminen kurssin alussa ei ole välttämättä järkevää. Hän kiinnittää enemmän

huomiota käytännön seikkoihin: lyhyet sanat muistetaan paremmin kuin pitkät, sanoja on syytä opettaa suhteessa toisiinsa eikä yksittäisinä jne.

Kielentutkijat ovat usein tulleet siihen lopputulokseen, että kielen frekventeimmät sanat antavat suuntaa siihen, mitkä sanat ovat oppijalle tärkeitä, mutta niitä ei voi kuitenkaan automaattisesti pitää tärkeimpinä opittavina sanoina eikä niitä ole syytä opettaa, ainakaan kielen oppimisen alkuvaiheessa, pohtimatta niiden käyttökelpoisuutta kielenoppijalle. Cook (1991: 41) muistuttaa, että vaikka sanaston frekvenssi saattaa olla looginen pohja opettamiselle, toisen kielen oppimisen tutkimus ei ole päätenyt ratkaiseviin tuloksiin sen puolesta tai sitä vastaan.

6.2. Kaksikymmentä yleisintä sanaa

Opettajien oppitunneilla käyttämä sanasto on aina vain osaltaan tietoista sanaston opettamista. Vaikka opettaja suunnittelisi sanaston opettamisen hyvin huolellisesti, hän käyttää kuitenkin väistämättä puheessaan informaation perillemenon kannalta tärkeitä sanoja huolimatta niiden merkityksestä oppimisessa. Ja toisaalta oppilas väistämättä omaksuu opettajan puheessaan käyttämiä sanoja, vaikka niitä ei varsinaisesti olisi tarkoitettukaan opittaviksi. Uskon, että oppijalle tällainen kaksijakoisuus on hyväksi: toisaalta hän itse aktiivisesti opiskelee opettajan valitsemissa sanoja ja toisaalta hän passiivisesti omaksuu opettajan spontaanin puheen sanoja, jotka tiedonkulussa ovat tärkeitä. (Ks. suora ja epäsuora oppiminen, s. 8.)

Taulukko 8: Suomen kielen opettajien A ja B opetuspuheen sanaston kaksikymmentä yleisintä sanaa ja niiden esiintymiskerrat nauhoituksissa 1, 2 ja 3. Viimeisellä rivillä on kahdenkymmenen yleisimmän sanan yhteenlaskettu sanemäärä / oppitunnin koko sanemäärä sekä kärke sanojen prosenttiosuus kaikista oppitunnin saneista.

Järj.no	A1		B1		A2		B2		A3		B3	
	sana	f	sana	f	sana	f	sana	f	sana	f	sana	f
1.	olla	327	olla	503	olla	465	olla	247	olla	554	olla	353
2.	ja	121	ja	184	se	206	ja	131	se	302	se	177
3.	se	92	ei	131	ei	112	se	108	sitten	164	ja	175
4.	tämä	55	sinä	124	ja	103	sitten	76	ja	148	niin	137
5.	sitten	52	nyt	89	niin	87	ei	75	ei	140	no	117
6.	te	50	minä	80	joo	76	niin	74	niin	124	sitten	93
					no	76						
7.	no	45	se	74			nyt	69	mutta	95	joo	87
			sitten	74							ei	87
8.	mitä	42			minä	69	tulla	66	joo	83		
9.	joo	40	me	73	sitten	68	no	60	no	78	mitä	64
			joo	73								
10.	niin	37			sinä	61	mutta	55	että	73	että	63
11.	hyvä	33	no	66	vielä	41	tämä	45	kaikki	57	hyvä	60
	mikä	33									eli	60
	puhua	33										
12.			niin	64	hyvä	38	minä	43	ne	53		
					tämä	38	että	43				
					että	38	mitä	43				
13.			mutta	52					sellai-	49	tehdä	57
									nen			
14.	kyllä	32	te	51					siellä	48	nyt	49
	mutta	32										
15.			hyvä	49	haluta	37	sinä	42	päivä	43	minä	43
16.	Suomi	31	sanoa	44	mutta	36	jos	38	minä	40	sinä	42
					nyt	36			kun	40	tämä	42
											mutta	42
17.	elikkä	29	kysymys	41			te	34				
18.	minä	27	hän	37	te	35	eli	32	mikä	37		
	kysymys	27					Suomi	32				
19.			että	36	mikä	33			tämä	36	tulla	41
					mitä	33			voida	36	voida	41
20.	ei	26	tämä	34			joo	30				
							kun	30				
							voida	30				
yht.		1164/ 2659		1879/ 3911		1688/ 4120		1403/ 3317		2200/ 5047		1830/ 4676
		= 43,8 %		= 48,0 %		= 41,0 %		= 42,3 %		= 43,6 %		= 39,1 %

Opettajien kahdenkymmenen yleisimmin käyttämien sanojen frekvenssien prosentuaalinen osuus oppitunnin sanaesiintymistä on keskimäärin 43 %. Kaksikymmentä yleisintä sanaa kattaa siis 43 % opettajan kaikesta puheesta. Taajuussanastossa vastaava luku on 27,1 %.

Kärkisanataulukko osoittaa, että opettajien eniten käyttämät sanat ovat hyvin neutraaleja ja yleisiä sekä usein merkitykseltään epätarkkoja tai monimerkityksisiä. Kärkisanat ovatkin usein aineistosta riippumattomia, sillä kieleen kuuluu sanoja, jotka eivät ole sidoksissa puheenaiheeseen. Myöskään opettajien kärkisanat eivät ole sidoksissa tunnin aiheeseen tai opetettavaan asiaan eikä niitä normaalisti toisteta opetusmielessä (poikkeuksena *olla*-verbi, jota ensimmäisessä nauhoituksessa toistetaan paljon verbintäivutusta opetettaessa).

Antero Niemikorpi on tutkimuksessaan Suomen kielen sanaston frekvenssianalyysia (1990) laskenut 100 yleisintä sanaa suomen murteissa. Frekvenssilista perustuu eri puolelta Suomea saatuihin puhuttuihin murrenäytteisiin. Seuraavassa asetelmassa on suomen murteiden kaksikymmentä yleisintä sanaa Niemikorven (1990: 145) mukaan:

1. se	11. siellä
2. olla	12. semmoinen
3. ja	13. siinä
4. niin	14. jotta
5. kun	15. sanoa
6. ei	16. me
7. sitten	17. tulla
8. ne	18. mutta
9. että	19. vaan
10. minä	20. mennä

Vertaan opettajien kärkisanoja murteiden frekvenssilistaan, sillä näitä aineistoja yhdistää puhekielisyys.

Oppituntien kahdenkymmenen kärkisanan joukkoon kuuluu seitsemän sanaa, jotka ovat sekä Taajuussanaston että Niemikorven tutkimuksen kahdenkymmenen kärkisanan joukossa. Nämä sanat ovat *ei, ja, mutta, niin, olla, se, että* (ei esiinny A1:ssä). *Olla*-verbin yleisyyteen vaikuttaa Taajuussanaston (1979: 9) mukaan mm. sen käyttö aikamuotojen apuverbinä. *Olla*-verbi onkin kaikilla oppitunneilla eniten käytetty sana. Näin on myös suomen kielen oppikirjoissa sekä Taajuussanastossa. Myös kieltoverbi *ei* on yleensä aivan kärkipäässä kaikissa frekvenssilistoissa. *Ja, mutta* sekä *että* ovat tärkeitä sanoja lauseiden ja sanojen rinnastuksessa ja alistuksessa. Adverbi *niin* on merkitykseltään laaja ja monikäyttöinen. Demonstratiivipronominia *se* käytetään paljon, sillä se viittaa puheena olevaan asiaan ja esineeseen. (Suomen kielen taajuussanasto 1979: 9.)

Mielenkiintoinen on sana *sitten*, joka opettajien puheessa on joka nauhoituksessa kymmenen yleisimmän sanan joukossa ja murteiden frekvenssilistalla seitsemännellä sijalla, kun taas Taajuussanastossa se on vasta sijalla 43. Puhekielessä *sitten* näyttää olevan suurtaajuisempi kuin kirjoitetussa kielessä. Tämä johtuu *sitten*-sanankäytöstä diskursiivisiksi puhutussa kielessä. Opettajien puheessa *sitten* esiintyy mm. seuraavissa yhteyksissä:

B: ehkä *sitten* kun / tämä kurssi loppuu joskus // *sitten* ehkä teille tulee vielä toinen suomen kielen kurssi // *sitten* voi miettiä että mitä kurssia (--) (B2)

A: ja *sitten* on porkkana- / -laatikko // porkkanat keitetään / sinne pannaan *sitte* / riisiä keitetään *sitten* ne laitetaan laatikkoon — — ja *sitten* on / perunalaatikko (A3)

Toinen sana, joka sekä opettajien puheessa että murteissa on päässyt kahdenkymmenen yleisimmän sanan joukkoon on *minä*. Taajuussanastossa se on sijalla 27. Saattaa olla, että *minä* on puhekielessä yleisempi kuin kirjoitetussa kielessä. Tuntuu luonnolliselta, että puhekielessä puheaiheet liittyvät useammin puhujaan itseensä kuin kirjoitetussa kielessä. Kiintoisaa kuitenkin on, että suomen kielen oppikirjoissa, vaikka ne ovatkin kirjoitettua kieltä, *minä* on kymmenen yleisimmän sanan joukossa (Nissinen — Taivainen 1996: 47). Ilmeisesti Taajuussanastoa varten kerätty aineisto on tiukemmin asiapitoista ja vähemmän persoonaan liittyvää kuin suomen kielen oppikirjojen teemat. Nuutisen (1994:

34) mukaan kieli on usein hyvin minä-keskeistä, ja siksi kielen oppikirjojen olisi hyvä olla minä-muodossa kerrottuja ja minän suhtautumista ulkomaailmaan olisi jatkuvasti pidettävä esillä.

Kaikkien oppituntien kärkisanalistoilla esiintyy yhteensä 39 eri sanaa. 11 sanaa esiintyy kummankin opettajan kaikissa nauhoituksissa. Nämä sanat ovat *olla, ja, se, tämä, sitten, no, joo, niin, mutta, minä, ei*. Näistä sanoista vain *joo* ja *no* eivät kuulu Taajuussanaston ja murteiden kärkisanaston kahdenkymmenen yleisimmän sanan joukkoon. Taajuussanastossa *no* on sijalla 342 ja *joo* vasta sijalla 1982, mutta murteissa ne kuuluvat sadan yleisimmän sanan joukkoon, *no* on sijalla 22 ja *joo* sijalla 56. Kyseessä on ilmeisesti jälleen puhe- ja kirjakielen eroavaisuus.

B: mmm / missä sinä olet?

O: minä olen / koulussa

B: *joo* / hyvä (B2)

A: islamissa on paasto

O: ei syödä joka päivä mutta illalla ei syödä

A: *joo // joo // sittek* ku aurinko laskee niin sitte (A3)

Ainoastaan yhdellä nauhoitetulla oppitunnilla esiintyviä sanoja on 15: *elikkä, kyllä* ja *puhua* (A1); *hän, me* ja *sanoa* (B1); *haluta, vielä* (A2); *jos* (B2); *kaikki, ne, päivä, sellainen, siellä* (A3); *tehdä* (B3). Kärkisanat vaihtelevat suhteellisen paljon, mikä on oppijan sanavaraston kehittymisen kannalta hyvä asia. Syitä vaihteluun ovat mm. puheenaihe ja opettajan persoonallinen puhetapa. Esimerkiksi sana *elikkä* on käytössä vain opettaja A:lla, opettaja B ei käytä sitä kertaakaan. Oppituntien kärkisanat ovat kuitenkin pääasiassa suhteellisen neutraaleja ja jokapäiväisiä sanoja, jotka Taajuussanastossakin kuuluvat yleisimpiin sanoihin.

6.3. Kärkisanojen sanaluokkajakauma

Seuraavassa tarkastelen opettajien kärkisanaston sanaluokkajakaumaa ja vertaan sitä kaikkien sanaesiintymien (= tekstuaaliseen) sanaluokkajakaumaan (ks. s. 27). Vertaan kärkisanojen sanaluokkajakaumaa myös Taajuussanastoon ja suomen kielen oppikirjoihin

sekä murteiden frekvenssilistaan ja pohdin, muuttuuko kärkisanojen sanaluokkajakauma kurssin edetessä.

Taulukko 9: Suomen kielen opettajien A ja B oppituntipuheen sanaston kahdenkymmenen yleisimmän sanan sanaluokkajakauma.

	A1	B1	A2	B2	A3	B3
part.	9	8	10	11	9	10
pron.	5	7	6	5	6	4
verbit	3	3	3	3	3	5
subst.	2	1	-	1	1	-
adj.	1	1	1	-	1	1
num.	-	-	-	-	-	-
yht.	20	20	20	20	20	20

Opettajien kärkisanaston yleisin sanaluokka on partikkelit, kaikissa nauhoituksissa noin puolet kahdestakymmenestä kärkisanasta kuuluu partikkeleihin. Myös murteiden kahdestakymmenestä yleisimmästä sanasta kymmenen kuuluu partikkeleihin. Taajuus-sanastonkin kahdestakymmenestä yleisimmästä sanasta partikkeleita on kahdeksan. Nissisen ja Taivaisen tutkimien suomen kielen oppikirjojen kahdestakymmenestä kärkisanasta partikkeleita on korkeintaan seitsemän, Aletaan!-kirjassa vain yksi (Nissinen — Taivainen 1996: 48). Kuten aiemmin olen todennut, puhekielessä partikkeleilla on suurempi osuus kuin kirjoitetussa kielessä diskurssipartikkelien käytön vuoksi. Taajuus-sanasto kuitenkin osoittaa, että partikkelit ovat kaiken kaikkiaan paljon käytetty sanaluokka. Kuten luvussa 4 olen esitellyt, partikkelit ovat myös tekstuaalisesti suurin sanaluokka opettajien puheessa.

On kiintoisaa, että opettajien kärkisanojen toiseksi yleisin sanaluokka on pronominit, vaikka tekstuaalisessa sanaluokkajakaumassa pronominit ovat vasta neljänneksi yleisin sanaluokka. Tämä johtuu yksinkertaisesti siitä, että kaikkien aineiston saneiden joukossa pronominit suljettuna sanaluokkana eivät pysty kilpailemaan toistettavuudessa avoimien

sanaluokkien kanssa, mutta muutamaa yksittäistä pronominia toistetaan kuitenkin erittäin paljon. Persoonapronomineista kärkeksialistalle ovat päässeet kaikki muut paitsi *he*. Murteiden frekvenssilistalla *he*-sana ei ole edes sadan yleisimmän sanan joukossa. Puhekielessä *he*-sanana yleisyyttä murtaakin samassa funktiossa käytetty *ne*-demonstratiivipronomini, joka murteiden frekvenssilistalla on kahdeksanneksi yleisin sana. Opettajien puheessa *ne*-pronominia esiintyy kuitenkin vain yhdellä kärkeksialistalla (A3:ssa). *Hän*-pronominikin esiintyy opettajien kärkeksianastossa vain yhdessä nauhoituksessa (B1) sijalla 18. Myös *hän*-pronominilla on puhekielessä vastine: demonstratiivipronomini *se*, joka onkin jokaisessa nauhoituksessa aivan sanaston kärkipäässä. Opettajien puheessa puhetilanteen ulkopuolelle tai puheessa taaksepäin viittaavat persoonapronominat *hän* ja *he* eivät ole yhtä yleisiä kuin puhujan ja puhetilanteeseen osallistuviin viittaavat persoonapronominat *minä*, *sinä*, *me* ja *te*. Mielestäni tämä sopii hyvin puhekielen luonteeseen. Taajuussanastossa tilanne on päinvastainen: persoonapronomineista suurtaajuisin on juuri *hän* (8. sijalla), jonka jälkeen tulevat *me* (21.), *minä* (27.), *he* (32.), *sinä* (63.) ja *te* (116. sijalla).

Partikkelien ja pronominiensa jälkeen kärkeksianalistan yleisin sanaluokka on verbit. Verbejä on kuitenkin kärkeksianalistalla vähän, vain kolme oppitunnilla (paitsi nauhoituksessa B3 kärkeksianojen joukossa esiintyy viisi verbiä). Opettajien kärkeksianalistalla esiintyvät verbit vaihtelevat jonkin verran. Kärkeksianalistalla eri verbejä on yhteensä kahdeksan: *ei*, *haluta*, *olla*, *puhua*, *sanoa*, *tehdä*, *tulla* ja *voida*. Murteiden kahdenkymmenen kärkeksianan joukkoon on päässyt viisi verbiä (yleisyysjärjestyksessä: *olla*, *ei*, *sanoa*, *tulla*, *mennä*) samoin kuin Taajuussanastoon (yleisyysjärjestyksessä: *olla*, *ei*, *voida*, *saada*, *tulla*).

Substantiiveja ja adjektiiveja opettajien kärkeksianalistalla on todella vähän. Listalle päässeet substantiivit ovat *päivä*, *suomi* (sekä maa että kieli) ja *kysymys*, adjektiivit ovat *hyvä* ja *sellainen*. Murteiden frekvenssilistallakin kahdenkymmenen suurtaajuisimman sanan joukossa on vain yksi adjektiivi, pronominaali *semmoinen*. Substantiiveja murteiden kahdenkymmenen yleisimmän sanan joukkoon ei ole mahtunut lainkaan. Myöskään Taajuussanastossa ei kahdenkymmenen yleisimmän sanan joukossa ole yhtään adjektiivia ja substantiivejakin vain yksi, *aika*. Suomen kielen oppikirjojen frekvenssilistoilla

substantiiveja on 1—3 (*lapsi, Liisa, Suomi, vartalo*), adjektiiveja ei ole lainkaan. Nissisen ja Taivaisen (1996: 52) mukaan substantiivien puuttuminen kärkisanalistalta on odotuksenmukaista, sillä substantiiveista ei ole olemassa vastaavaa suurtaajuisia ryhmää kuin verbeistä. Mielestäni ajatusta voisi laajentaa: partikkelien, pronomien ja verbien sanaluokissa on joitakin suurtaajuisia sanoja, jotka vaikuttavat kärkisanaston sanaluokkajakaumaan, kun taas substantiiveissa, adjektiiveissa ja numeraaleissa ei vastaavia sanoja ole. Numeraaleja ei opettajien puheen, Taajuussanaston, murteiden eikä suomen oppikirjojen kahdenkymmenen yleisimmän sanan joukossa ole lainkaan.

Kärkisanojen sanaluokkajakaumassa ei ole havaittavissa muutosta kurssin edetessä. Myöskään sanaluokkien sisällä ei tapahdu merkittäviä tai yhtenäisiä muutoksia. Ainoa merkillepantava asia sanaluokkajakauman muutoksessa on mielestäni verbeissä. Suurtaajuiset ja laajamerkityksiset verbit *tehdä, tulla* ja *voida* esiintyvät opettajien kärkisanalistalla vasta toisessa ja kolmannessa nauhoituksessa. Tämä saattaisi olla osoitus siitä, että oppilaiden taitojen kehittyessä opettaja alkaa käyttää laajamerkityksisiä verbejä niiden eri merkityksissä. Kun oppija on ensin kurssin alkupuolella oppinut verbin perusmerkityksen, voi opettaja myöhemmin laajentaa verbin merkitystä ja käyttää sitä sen useissa merkitystehtävissä. Opettajat toki käyttävät kaikkia kolmea verbiä myös ensimmäisessä nauhoituksessa, mutta eivät niin useasti kuin myöhemmin kurssilla. (Verbien esiintymisestä opetuspuheessa ks. myös s. 33 sekä seuraava alaluku.)

6.4. Kymmenen yleisintä verbiä

Yleisimpien sanojen lisäksi tarkastelen opettajien puheessa esiintyviä yleisimpiä verbejä, sillä verbit ovat kielenoppijalle tärkeitä merkityksellisyytensä vuoksi (Nattinger 1988: 70). On myös mielenkiintoista selvittää, muuttuvatko opettajien usein käyttämät verbit kurssin kuluessa vai ovatko ne koko kurssin ajan samat.

Taulukko 10: Suomen kielen opettajien A ja B oppituntipuheen sanaston kymmenen yleisintä verbiä ja niiden esiintymiskerrat nauhoituksissa 1, 2 ja 3..

järj.no	A1		B1		A2		B2		A3		B3	
	sana	f	sana	f	sana	f	sana	f	sana	f	sana	f
1.	olla	327	olla	503	olla	465	olla	247	olla	554	olla	35
												3
2.	puhua	33	ei	131	ei	112	ei	75	ei	140	ei	87
3.	ei	26	sanoa	44	haluta	37	tulla	66	voida	36	tehdä	57
4.	kysyä	22	katsoa	26	sanoa	31	voida	30	tulla	30	tulla	41
			tulla	26							voida	41
			voida	26								
5.	maksaa	21			kysyä	30	haluta	28	syödä	25		
							sanoa	28				
6.	muistaa	17			tietää	27			tietää	24	tietää	40
7.	lukea	13	kirjoittaa	17	maksaa	25	tehdä	24	muistaa	21	sanoa	34
			lukea	17	muistaa	25						
					voida	25						
8.	kuulua	11					puhua	22	ymmärtää	16	käyttää	31
	ymmärtää	11										
9.			ymmärtää	13			katsoa	20	sanoa	14	lukea	19
10.	sanoa	9	tietää	12	tulla	24	opiskella	16	katsoa	13	katsoa	18
	voida	9							tehdä	13	mennä	18

Kaikki nauhoitukset mukaanluettuina kymmenen yleisintä verbiä kuuluu keskimäärin 54 yleisimmän sanan joukkoon. Niemikorven tutkimuksessa suomen murteista kymmenen yleisintä verbiä kuuluu 29 yleisimmän sanan joukkoon, ja Taajuussanastossa 87 yleisimmän sanan joukkoon. Puhekielessä verbejä käytetään siis enemmän kuin kirjoitetussa kielessä.

Olla-verbi on opettajien puheen yleisin sana, joten se tietysti on myös yleisin verbi. Mikään muu verbi ei opettajien puheessa toistu lainkaan niin usein kuin *olla*, joka toistuu keskimäärin 408 kertaa jokaisella oppitunnilla. Taipuva kieltoverbi *ei* on toiseksi yleisin opettajien käyttämä verbi kaikissa muissa nauhoituksissa paitsi A1:ssä, jossa sen on syrjäyttänyt verbi *puhua*. A1:ssä *ei* toistuu yllättävästi vain 26 kertaa, kun kaikissa

muissa nauhoituksissa se toistuu vähintään 75 kertaa. *Olla-* ja *ei-*verbiien yleisyys opettajien puheessa on odotuksenmukaista, Taajuussanastossakin ne ovat yleisimmät verbit, samoin kuin murteissa (Niemikorpi 1987: 145) ja suomen kielen oppikirjoissa (Nissinen — Taivainen 1996: 54).

Olla- ja *ei-*verbiien lisäksi kaikilla nauhoitetuilla oppitunneilla kymmenen kärkiverbin joukossa esiintyy kaksi muuta verbiä: *sanoa* ja *voida*. *Voida* on Taajuussanastossa kolmanneksi yleisin verbi, mutta murteissa se ei ole päässyt sadan yleisimmän sanan joukkoon lainkaan. Opettajien puheessakin se esiintyy hyvin vaihtelevasti, A3:ssa se on kolmannella sijalla, mutta A1:ssä vasta kymmenennellä sijalla, jolloin se toistuu vain yhdeksän kertaa. *Voida*-verbi esiintyy opettajien puheessa mm. seuraavissa yhteyksissä:

B: mutta nyt me *voitas* puhua mitä siellä maassa tehdään / ja / sitten / muut arvaavat mikä maa se on // minä *voin* alottaa (B3)

A: sattet tääll+on tää mehän / meill+oj joskus ollu ennenki / se *vois* olla ihan hyvin pois / se *vois* olla me *voimme* ottaa (A2, opettaja selittää -hAnliitepartikkelia)

Sanoa-verbi on Taajuussanastossakin yhdeksänneksi yleisin verbi ja murteissa peräti kolmanneksi yleisin. Myös suomen kielen oppikirjoissa *sanoa* on kymmenen yleisimmän verbin joukossa. *Sanoa* liittyy sekä sanalliseen kielenkäyttöön että kielestä puhumiseen, jolloin sen käyttö oppitunneilla tuntuu hyvin luonnolliselta. Opettajat käyttävät *sanoa*-verbiä seuraavasti:

A: ja pääkaupunki on / **viin** [= Wien] / suomalainen *sanoo* / **viin** // **viin** // **viin** / suomalainen *sanoo* // **viin** (A1)

B: sateinen kun sataa paljon on sateinen ilma ja voit *sanoa* että syksyllä ilma tulee sateiseksi (B2, translatiivin opettaminen)

On kiintoisaa, että opettajien puheessa *sanoa* on huomattavasti yleisempi kuin *puhua*. Suomi vieraana kielenä -oppikirjoissa näyttäisi olevan päinvastoin, Nissisen ja Taivaisen tutkimista oppikirjoista kolmessa neljästä *puhua*-verbi on yleisempi kuin *sanoa*. Opettajien puheessa *puhua* esiintyy kymmenen yleisimmän verbin joukossa vain kahdella oppitunnilla. Tosin on huomattava, että myös *puhua* on yleisesti käytetty verbi

opettajien puheessa, esim. A:n ensimmäisellä oppitunnilla se on peräti kolmanneksi yleisin verbi. Taajuussanastossa *puhua* on kaikkien sanojen joukossa vasta sijalla 120, ja murteissakaan sitä ei sadan yleisimmän sanan listalla näy. *Puhua*-verbiä voisi ajatella käytettävän opetuksen alkuvaiheessa toisaalta esittelytehtävässä (”Mitä kieltä sinä puhut?”) ja toisaalta *puhua*-verbin avulla on helppo päästä kommunikoimaan, vaikka sanavarasto muuten olisi vielä vähäinen. Lisäksi *puhua*-verbi vaatii partitiiviobjektin, jolloin oppilaat pääsevät harjoittelemaan partitiivin muodostamista.

B: no ni **hassan** / *puhutko* sinä suomea?

O: en / minä en puhu

B: minä en *puhu* suomea

O: vähän vähän

B: vähän / vähän / joo / kaikki te *puhutte* vähän suomea

Kymmenen yleisimmän verbin joukossa viidellä oppitunnilla esiintyy verbi *tulla*, neljällä oppitunnilla verbit *katsoa* ja *tietää*, kolmella oppitunnilla verbit *muistaa*, *lukea*, *ymmärtää* ja *tehdä* sekä kahdella oppitunnilla verbit *puhua*, *kysyä*, *maksaa* ja *haluta*. Vain yhdellä oppitunnilla esiintyvät verbit *kuulua*, *kirjoittaa*, *käyttää*, *mennä*, *opiskella* ja *syödä*. Yhteensä eri verbejä opettajien kärkisanalistoilla on 22. Mielestäni voidaan sanoa, että yleisimmät verbit vaihtelevat oppitunneilla hyvin. Opettajat käyttävät suomen kielen tavallisimpia verbejä, jotka ovat tarpeellisia oppijalle, mutta verbit kuitenkin vaihtuvat, jolloin oppijan sanavarasto laajenee.

6.5. Kymmenen yleisintä substantiivia

Substantiivit ovat verbien tavoin tärkeitä kielenoppijalle, sillä myös substantiiveilla on informatiivinen sisältö, joka kommunikaatiossa on tärkeää. Opettajien puheen kymmenen yleisintä substantiivia yltää kaikilla oppitunneilla 80 yleisimmän sanan joukkoon. Murteiden frekvenssilistalla kymmenen yleisintä substantiivia on 90 yleisimmän sanan joukossa ja Taajuussanastossa 71 yleisimmän sanan joukossa.

Taulukko 11: Suomen kielen opettajien A ja B oppituntipuheen sanaston kymmenen yleisintä substantiiviva ja niiden esiintymiskerrat nauhoituksissa 1, 2 ja 3.

järj.no	A1		B1		A2		B2		A3		B3	
	sana	f	sana	f	sana	f	sana	f	sana	f	sana	f
1.	Suomi	31	kysymys	41	kysymys	27	Suomi	32	päivä	43	juhla	38
2.	kysymys	27	paperi	31	nimi	25	ilma	19	ihminen	32	Suomi	34
									joulu	32		
3.	pääkaupunki	24	syntymäpäivä	29	nainen	23	opettaja	17			maa	30
4.	maa	15	kuukausi	26	Suomi	22	Mustafa	16	Suomi	29	mies	21
			pääsiäinen	26							nimi	21
5.	Englanti	13			tila	21	ammatti	14	lapsi	22		
6.	kartta	9	Suomi	19	ravintola	20	esimerkki	13	joulupukki	21	ihminen	19
			Ali	19			kysymys	13				
							pöytä	13				
7.	hinta	8			Bill	19			pikkujoulu	17	tulevaisuus	14
	markka	8										
	omena	8										
	vastaus	8										
8.			päivä	18	kala	17			juhla	16	juhannus	12
											Fateme	12
9.			kauppa	17	mies	15	autoteknikko	12	lahja	13		
							kuva	12	Tampere	13		
							pinta	12				
							sana	12				
10.			Fateme	16	Pakkanen	13					hame	11
											Juhani	11

Substantiivit eivät ole lainkaan niin frekventtejä kuin verbit, parhaimmillaankin substantiivi toistuu opettajan puheessa vain 43 kertaa (*päivä*, A3:ssa), kun taas yleisin verbi toistuu oppitunnilla 554 kertaa (*olla*, A3:ssa). Substantiivit ovat kuitenkin frekvenssiltään huomattavasti homogeenisempi ryhmä kuin verbit, mikään substantiivi ei toistu huomattavasti muita useammin.

Substantiivit myös vaihtuvat oppitunneilla enemmän kuin verbit. Kun eri verbejä opettajien karkisanalistalla on yhteensä 22, eri substantiiveja esiintyy listalla peräti 48. Vain yksi substantiivi, *suomi*, esiintyy kaikissa nauhoituksissa. En ole erottanut *suomi*-sanan merkityksiä 'kieli' ja 'maa', vaan ne esiintyvät tässä yhdessä. Sama ratkaisu on tehty myös Taajuussanastossa sekä Nissisen ja Taivaisen tutkielmassa. Taajuussanastossa

suomi on kahdeksanneksi yleisin substantiivi ja Nissisen ja Taivaisen mukaan se yltää kymmenen yleisimmän substantiivin joukkoon kolmessa oppikirjassa. Suomen murteissa *suomi* ei kuulu sadan yleisimmän sanan joukkoon. Suomen kielen opettajat käyttävät *suomi*-sanaa mm. seuraavissa yhteyksissä:

B: kysymykset tehdään sitten *suomeksi* / heidän kanssaan keskustellaan *suomeksi* (B2)

A: ja tääll+oli siis *suomi* // *suomen* pääkaupunki on **helsinki** (A1, opettaja esittelee Euroopan karttaa)

Verbien ja substantiivien kärkisanalistat osoittavat, että substantiivit ovat enemmän puheenaiheesta riippuvaisia kuin verbit. A:n ensimmäisessä nauhoituksessa, jolloin opiskellaan Euroopan maita ja pääkaupunkeja kartan avulla, yleisimpiä substantiiveja ovat mm. *pääkaupunki*, *maa*, *englanti* ja *kartta*. *Maa* on Taajuussanastossakin neljänneksi yleisin substantiivi, mutta *englanti* on vasta sijalla 906, *pääkaupunki* sijalla 1911 ja *kartta* sijalla 1982 kaikkien sanojen joukossa. Verbeihin verrattuna opettajien useimmin käyttämät substantiivit eivät ole lainkaan niin suurtaajuisia Taajuussanaston mukaan.

B:n ensimmäisessä nauhoituksessa opiskellaan kuukaudet, joten *kuukausi*-sana on opitunnin neljänneksi yleisin substantiivi. A:n toisessa nauhoituksessa käsitellään perusteellisesti ravintolaan liittyvää tekstiä, joten substantiivien frekvenssilistalle ovat päässeet *ravintola*, *kala* sekä tekstissä esiintyvät henkilöt *Bill* ja *Pakkanen*. Myös A:n kolmannessa nauhoituksessa käsitellään tekstiä, aiheena ovat suomalaiset juhlat. Frekvenssilistalle ovat näin päässeet sanat *joulu*, *joulupukki*, *pikkujoulu*, *juhla* ja *lahja*.

B: ensimmäisenä tulee tammikuu ja sitten / toinen

O: helmikuu

B: helmikuu // ja *kuukausi* numero kolme on

O: maaliskuu

B: maaliskuu // ja mikä *kuukausi* meillä nyt on? (B1)

A: **pekka** soittaa *ravintola herttuaan* // se on hieno ja kallis *ravintola* // hän haluaa va- / varata pöydän / mutta valitettavasti *ravintola* on aivan

täynnä // pekka soittaa ravintola kelohonkaan // se on suuri ja mukava / ravintola (A2)

Voidaan tietysti pohtia sitä, onko oppilaille hyväksi, että oppitunneilla useimmin esiintyvät substantiivit ovat näin riippuvaisia tunnin teemasta, varsinkin, jos sanat esiintyvät suhteellisen harvoin kielessämme. Opettajien tulisi tietysti valita tuntien puheenaiheet sen mukaan, että niistä olisi kieliopillisesti, sanastollisesti ja pragmaattisesti mahdollisimman suuri hyöty kielenoppijalle. Mielestäni näin on menetelty edellä esittelemissäni tuntien aiheissa, jotka käsittelevät suomalaisia juhlia ja suomalaista ravintolakäyttäytymistä. Myös opiskelijat vaikuttavat olevan erittäin kiinnostuneita aiheista.

Substantiivien kärkisanalistalla esiintyy toki sellaisiakin sanoja, jotka eivät ole tunnin aiheesta riippuvaisia. Näitä ovat mm. *ihminen* ja *mies*, jotka ovat Taajuussanastossakin kymmenen yleisimmän substantiivin joukossa. Kahdella oppitunnilla kymmenen yleisimmän substantiivin joukkoon kuuluvat myös *päivä* (Taajuussanastossa 51. yleisin sana) ja *nimi* (Taajuussanastossa 192. yleisin sana). *Nainen*-sanakin on yhdellä oppitunnilla kolmanneksi yleisin substantiivi (Taajuussanastossa 163. yleisin sana). *Ihminen*, *mies*, *nainen*, *päivä* ja *nimi* tuntuvat hyvin neutraaleilta ja jokapäiväisiltä sanoilta, eikä niiden esiintyminen oppituntien frekvenssisanalistan kärkipäässä ihmetytä.

Ihmisestä ja arkipäivästä puhumisen lisäksi yleisimpien substantiivien joukossa esiintyy sanoja, jotka ovat tarpeen kielenoppimisessa ja kuuluvat luontevasti oppituntien kielen. Tällaisia sanoja ovat *kysymys*, *vastaus*, *paperi*, *esimerkki*, *sana*. Näistä *esimerkki*, *kysymys* ja *sana* ovat suhteellisen yleisiä Taajuussanastonkin mukaan, kun taas *paperi* ja *vastaus* saavat vasta sijat 1225 ja 691.

Millään oppitunnilla ei kymmenen yleisimmän sanan joukossa esiinny yhtään varsinaista kielioppitermiä, joita käytetään puhuttaessa kielioppiasioista. Suomen kielen oppikirjoissa yleisimpien substantiivien joukossa taas esiintyy runsaastikin kielioppisanoja kuten *vartalo*, *partitiivi*, *monikko*, *subjekti* (Nissinen — Taivainen 1996: 67). Oppituntien puheessa käytetään kenties yleisestikin vähemmän kielioppitermejä kuin oppikirjojen tekstissä, mutta nauhoittamallani kurssilla puhuttiin kielioppiasioista poik-

keuksellisen vähän oppilaiden aiemman koulutuksen puutteen vuoksi. Toki tälläkin kurssilla käytettiin joitakin kielioppisanoja, kuten *verbi*, *vokaali*, *essiivi*, *genetiivi*, *translatiivi*, mutta opettajat eivät selvästikään, kurssilaisten taidot huomioiden, pitäneet erityisen tärkeänä sitä, että kurssilaisten tulisi tuntea kielioppitermejä, vaan he painottivat käytännön kielitaitoa.

Erisnimiä substantiivien frekvenssilistalle mahtuu yllättävän paljon. Maista listalle ovat päässeet *suomi* ja *englanti* (molempia käytetään sekä maan että kielen nimenä), kaupungeista *Tampere*. Frekvenssilistalla esiintyvät erisnimet *Bill*, *Pakkanen* ja *Juhani* liittyvät oppituntien aiheisiin. *Juhani*-nimi tulee esille puhuttaessa suomalaisesta juhanuksen vietosta:

O: kaikki nimi lapset / **jussi** juhannus

B: nii / no / **juhani** on semmonev va- / **juha** ja **juhani** ja **jussi** / ne on hyvin yleisiä suomalaisia nimiä / mutta on sellanen suomalainen kirja // ööö ensimmäinen / suomenkielinen ymmärrätte ensimmäinen suomenkielinen romaani / *novel* / romaani / oli sen niminen kus **seitsemän veljestä** — ja // siinä kirjassa / se vanhin veli / vanhin veli / joka oli vähän tyhmä // jolle oli hyvin vaikea lukea hänen nimi oli **juhani** / ja // en tiedä minä luulen että kun tämä kirja tuli nis sen jälkeen ni suomessa on olluh hyvin paljon sitä **juhani**-nimi- / nimeä (B3)

Myös kolmen oppilaan nimet esiintyvät oppituntien yleisimpien substantiivien joukossa. On kiintoisaa, että nämä nimet, *Ali*, *Fatemeh*, *Mustafa*, esiintyvät vain opettaja B:llä. Opettaja A ei siis käytä oppilaiden nimiä puheessaan lainkaan niin paljon kuin B. Syyt tähän ovat luultavasti opettajan persoonallinen opetustyyli ja oppitunnilla käytetyt opetusmetodit.

Murteiden frekvenssilistalla yleisin substantiivi on kaikkien sanojen frekvenssilistalla vasta sijalla 36. Murteiden yleisimmät substantiivit ovat *aika*, *talo*, *mies*, *lehmä*, *poika*, *kerta*, *vuosi*, *isä*, *tyttö* ja *hevonen*. Ainoa opettajan puheen ja murteiden substantiivien frekvenssilistan yhteinen sana on *mies*. Murteiden frekvenssilistan aihepiirejä näyttäisivät olevan ihminen (*mies*, *poika*, *isä* ja *tyttö*), aika (*aika*, *kerta* ja *vuosi*) ja maatalous (*talo*, *lehmä* ja *hevonen*). Opettajien puheen kärkisanastossa voidaan katsoa myös olevan aihepiirit ihminen (mm. sanat *mies*, *nainen*, *lapsi*) ja aika (*päivä*, *tulevaisuus*, *kuu-*

kausi). Muita opettajien substantiivien kärkisanaston aihepiirejä ovat opiskelu, maailma, juhlat, ammatit sekä ravintola ja kauppa. Näistä oppituntien varsinaisiin puheaiheisiin kuulumattomia aiheita ovat ihminen, aika ja opiskelu.

7. OPETTAJIEN KÄSITYKSIÄ SANASTOSTA

7.1. Sanaston opettamisen merkityksestä

Tässä luvussa käsittelen sanaston opettamista tutkielmani informanteille (opettajat A ja B) tekemiäni kysymysten pohjalta (kyselylomake liitteenä 3). Otan huomioon myös nauhoitetut oppitunnit ja niihin sisältyvän sanaston opettamisen. Lisäksi viitataan joidenkin tutkijoiden näkemyksiin sanaston opettamisesta.

Kielenopettajat helposti laiminlyövät sanaston opetuksen ja ajattelevat, että sanaston oppiminen tapahtuu itsekseen muun kielenoppimisen yhteydessä tai että sanaston oppiminen on opiskelijoiden tehtävä. (Ks. esim. Nation 1990: 1; Aalto 1994: 93.) Sanaston opetukseen ei ole otettu systemaattista otetta eikä uusien oppimismenetelmien mukaisia menetelmiä ole sovellettu. Sanaston harjoittelu on usein epäsystemaattista ja tehotonta. (Aalto 1994: 93.)

Viime vuosina tutkijat ovat alkaneet kiinnittää entistä enemmän huomiota sanaston oppimiseen ja opettamiseen. Monet kielenoppimisen tutkijat näkevätkin sanaston hyvin tärkeänä, ellei kaikkein tärkeimpänä, elementtinä kielenoppimisessa. Myös monet kielenopettajat kokevat, että heidän vaikeutensa kommunikoida vieraalla kielellä johtuvat nimenomaan riittämättömästä sanavarastosta. (Nation 1990: 2.)

Tutkielmani informantit eivät mitään ilmeisimmin kuulu niihin opettajiin, joiden mukaan sanaston opettaminen ei ole tärkeää. Molemmat opettajat pitivät sanaston opettamista erittäin tärkeänä: ”Ilman sanoja ei ole mitään; sanat ovat liha kielioppiluurangon päällä.” Toinen opettaja toteaa, että ”sanat ovat kielen tärkein osa, ilman niitä ei ole kieltä; jopa sanoja peräkkäin asettelemalla voi joskus saada viestinsä perille”. Opetta-

jien asenne sanaston opettamiseen näkyy myös nauhoitetuista oppitunneista: jokaisesta oppitunnista noin puolet käytetään sanaston opettamiseen eri tavoilla. Lisäksi opettajat jatkuvasti mm. kielioppiasian tai keskustelun yhteydessä ottavat esille uusia sanoja ja varmistavat, että opiskelijat ymmärtävät esille tulleen sanan merkityksen.

B: oletko sinä myyjä / kaupassa / myyjä?

O: minä en ole

B: et ole myyjä / mmm / joo / myyjä // joka myy kaupassa // kaupassa / kauppa // *who's selling in / in the shop* / mmm / mutta sinä et ole myyjä / niin siellä kassalla / ottaa sinulta RAhat pois / sinä et ole myyjä (B1, kysymyksen harjoittelua)

A: mutt te / ymmärrätte ett suomessa on tää että mies ja nainen on niin ku / sama / mikäs sana se muuten on? // se on // tasa- / -arvo että mies ja nainen on saman / niin ku *equal* — — muistatteko kun meillä oli se sana tasavalta *republic*? // tasa- / -valta ja nyt on tasa- / -arvo // ja tietysti kaikki ihmiset on // pitäis olla tasa-arvo (A2, ravintola-aiheisen tekstin yhteydessä keskustellaan siitä, että nainen ja mies maksavat Suomessa oman ravintolalaskunsa)

7.2. Opetettavan sanaston valinnasta

Olen aiemmin luvussa 2 esitellyt tutkijoiden näkemyksiä siitä, mitä sanastoa kielenopijoille tulisi tarjota ja missä järjestyksessä. Keskeisenä asiana sanaston valinnassa pidetään sanojen frekvenssiä. Lähes kaikki tutkijat ovat sitä mieltä, että suurtaajuiset sanat ovat oppijalle tärkeitä ja että niistä tulisi aloittaa sanaston opetus. (Ks. esim. Nation 1990: 18.) Suomi kohdekielenä -opetuksessa opetettavan sanaston valinta frekvenssin perusteella ei ole erityisen helppo tehtävä, sillä yleisiä frekvenssilistoja on saatavissa vain yksi, Suomen kielen Taajuussanasto. Tosin Taajuussanaston aineisto on kerätty jo 1960-luvulla ja lähinnä kirjoitetusta kielestä, joten se ei ehkä ole paras mahdollinen frekvenssilista suomen kielen opetusta ajatellen. Toisaalta, kuten luvussa 6 tulee ilmi, kaikkein yleisimmät sanat suomen kielessä tuntuvat olevan riippumattomia aineistosta. Tutkielmani informantit eivät maininneet lainkaan frekvenssiä kysyessäni heiltä perusteita opetettavien sanojen valintaan.

Nation (1990: 4) jakaa opetettavan sanaston kolmeen osaan: suurtaajuisiin sanoihin, pientaajuisiin sanoihin sekä erikoissanoihin (esim. akateeminen sanasto, tekniikan sanasto jne.). Hänen mukaansa opettajan vaativa tehtävä on päättää kulloisenkin opetusryhmän kohdalla, mitä sanastoa opiskelijat tarvitsevat. Onko opiskelijoiden tavoite oppia lukemaan kohdekielistä kirjallisuutta, oppia ymmärtämään kielen äidinkielistä puhujaa vai onko tavoite selviytyä kohdekielellä esim. yliopisto-opiskelusta? Englannin kielestä onkin tehty lukuisia sanakirjoja ja sanalistoja, jotka osoittavat kielen eri alueiden suurtaajuisimmat sanat. Suomen kielen opettajan puolestaan on lähinnä itse pääteltävä ja arvailtava, mikä sanasto on tärkeää ja suurtaajuista esim. puhekielessä tai akateemisessa kielessä.

Opettajat A ja B pitävät konkreettisia sanoja tärkeinä alkeiskurssilla (kuten myös monet tutkijat, ks. s. 10). Heidän mielestään alkeiskurssin lopussa oppijan tulee hallita suomen kielen perussanat, joita tarvitaan jokapäiväisessä arkielämässä. Oppijan tulisi pystyä selvittämään asiansa mm. lääkärissä, postissa, pankissa ja kaupassa. Lisäksi toinen opettaja mainitsee alkeiskurssin sanastolliseksi tavoitteeksi, että oppija kurssin lopussa pystyy ”kertomaan itsestään, elämästään ja jopa tunteistaan”, joka opettajan mielestä on tärkeää.

Molemmilla opettajilla on sanaston opetuksessa ns. spiraaliperiaate: ”lähdetään siitä, mikä on [oppijaa] lähellä ja relevanttia (esim. perheenjäsenten ja sukulaisten nimitykset, ruumiinosat, ruokatavarat, vaatteet, asuminen, ammatit...) ja siitä sitten laajennetaan ja otetaan mukaan myös abstraktimpia käsitteitä.” Myös toinen opettaja pitää tärkeänä opetuksen alkamista oppijoita lähellä olevista sanoista, kuten ”nimi, osoite, ikä, kotimaa, äidinkieli, kysymyssanoja, luokkahuoneen esineet ja asiat”. Hän mainitsee, että ”luokkahuoneen esineet ja asiat eivät ole ne kaikkein tärkeimmät sanat elämässä”, mutta hän on päätenyt niiden opettamiseen, koska ”samalla tutustutaan ääntämiseen ja äänneisiin ja sanojen tarkoitteet ovat konkreettisesti läsnä”.

Ensimmäisestä oppituntien nauhoituksesta, joka siis on nauhoitettu aivan kurssin alussa, huomaakin, että konkreettisiin sanoihin kiinnitetään paljon huomiota. Opettaja A:n joh-

dolla kerrataan monen eri aihepiirin sanoja, kuten maita ja pääkaupunkeja, hedelmiä ja vihaneksia, vaatteita, värejä ja muita adjektiiveja.

A: okei / no sattet te muistatte eilen teill+oli // mitä tämä o- / mitkä nämä ovat // kaikki nämä

O: vaate

A: vaatteet // vaatteet // vaatteet // mikä tämä on?

O: paita

A: muistatteko mikä tämä on?

O: liivi

A: liivi // liivi // paita / entä / mitä nämä on?

O: huusut

A: housut // ja / mitkä housut?

O: *jeans*

A: farkut // farkut / housut kyllä / mutta voi myöskin sanoa / farkut (A1)

Opettaja B taas kertoo ensimmäisessä nauhoituksessa ammattien nimiä sekä opettaa uutena asiana kuukausien ja vuodenaikojen nimet.

B: no ni / katsokaa paperia ja sanokaa mikäs on kuukausi numero yksi // kuukausi numero yksi

O: tammikuu

O2: horoskooppi

B: ai horoskooppi? / ei tämä nyt ole horoskooppi // ensimmäisenä tulee tammikuu ja sitten / toinen

O: helmikuu

B: helmikuu // kuukausi numero kolme on

O: maaliskuu

B: maaliskuu (B1)

Abstrakteja sanoja molemmat opettajat pitävät suhteellisen vaikeina opetettavina: ”Abstraktimpien sanojen (joita mm. suuri osa verbeistä on) opetus on ollut hankalaa (esim. *ajatella, mieltää, tuntea, surra...*), kun sanakirjoja eikä edes tulkkeja ole ollut. Oppijalle jää varmasti hiukan epäselvä olo usein, vaikka ope kuinka yrittää ”tulkata” sanoja.” Pakolaisryhmien kanssa onkin usein opetuksellisia vaikeuksia, sillä he eivät kotimaassaan vallitsevan tilanteen vuoksi ole välttämättä saaneet juuri minkäänlaista koulutusta. Toinen opettajista kertookin, että ”sanaston opettamisen helppous / vaikeus korreloi aika paljon opiskelijaryhmän koulutustaustan ja oman äidinkielen kanssa. Omassa kotimaassaan vähän kouluja käyneiden voi olla hyvin hankalaa omaksua esim.

yhteiskuntaan liittyvää abstraktia käsitteistöä, koska heillä ei ole / he eivät tiedä näitä käsitteitä omalla äidinkielelläänkään!”

7.3. Sanaston opettamisen metodeista

Myös sanaston opettamisen metodeja olen jo käsitellyt luvussa 2. Esittelen kuitenkin vielä joitakin metodeja sekä kerron, miten tutkielmani informantit sanastoa opettavat.

Sivulla 8 olen maininnut sanaston suoran ja epäsuoran oppimisen, joista epäsuoraa pidetään merkittävämpänä. Olen maininnut myös sanan reseptiivisestä ja produktiivisesta oppimisesta. Reseptiivinen sanan oppiminen on sitä, että pystyy tunnistamaan sanan ja muistamaan sen merkityksen tavatessaan sanan. Produktiiviseen sanan oppimiseen kuuluu reseptiivinen oppiminen sekä lisäksi kyky käyttää sanaa puheessa tai kirjoituksessa sopivassa yhteydessä. (Nation 1990: 5.)

Sanoja voi tietysti opettaa ja opiskella hyvin monin erilaisin tekniikoin. Yksi tekniikka on avainsanatekniikka, jonka olen esitellyt luvussa 2. Jotkut sanaston oppimisen tutkijat kannattavat sanojen opettamista erilaisissa sana- tai merkityskentissä. Tämä perustuu siihen, että kielenoppija saattaa varastoida sanoja muistiinsa semanttisissa kentissä (ks. s 7). Semanttisten kenttien avulla tapahtuva sanaston opettaminen on käytännössä sitä, että useita samaan semanttiseen kenttään kuuluvia sanoja opetetaan yhdessä komponenttianalyysin avulla eli paljastamalla sanojen merkityksien erot ja yhtäläisyydet (Carter 1987: 170). Suomen kielen opetuksessa tätä tapaa ei tietääkseni yleisesti käytetä, eikä yhdessäkään suomen kielen oppikirjassa tällaisia sanaston komponenttianalyseja ole.

Opettajan vastuulle ei voida sysätä kaikkea sanaston opetusta. Myöskään oppijan ei ole järkevää yrittää hallita kaikkia kielen sanoja. Tämän vuoksi oppijalle tulisi neuvoa strategioita, joiden avulla hän pystyy päättämään sanan merkityksen puheessa ja tekstissä. (Aalto 1994: 106.) Nation esittelee teoksessaan (1990: 160—166) joitakin malleja, joiden avulla oppija voi yrittää päätellä sanan merkityksen kontekstissa. Näihin tekni-

koihin kuuluu mm. sanan sanaluokan päättely ja sanan läheisyydessä olevien sanojen analysointi. Tämän tutkielman puitteissa ei ole mahdollista tutustua näihin tekniikoihin tarkemmin.

Opettajat mainitsevat kyselyssä vain kuvien ja tekstin avulla tapahtuvan sanaston opettamisen. Lisäksi he pitävät tärkeänä opiskelijoista lähtevää aktiivisuutta sanaston oppimisessa. Ihanteellista tietysti onkin, jos opiskelijat kyselevät sanoja, joiden yhteydessä opettaja voi vielä laajentaa muihin aihepiiriin sanoihin. Toinen opettajista mainitsee sanaston oppimisessa tärkeäksi myös sanakirjan: ”Kurssin aluksi kehotan opiskelijoita hankkimaan sanakirjan, jos se vain suinkin on mahdollista”.

Toinen opettajista mainitsee kyselyssä elaboroinnin, josta nykyään puhutaan paljon kielenoppimisen yhteydessä (ks. s 13). Hän ei kuitenkaan kerro kovin tarkasti, millaisia elaborointitehtäviä hän opiskelijoillaan teettää (”sitten tietysti elaboroidaan ja kirjoitetaan teematekstejä, joissa tiettyyn teemaan liittyvät sanat on hallittava”). Hän kuitenkin tuntuu pitävän elaboroinnin edellytyksenä sitä, että opiskelijoilla on jonkinlainen koulutustausta. Kyselyssä hän ensin mainitsee sanaston opettamisen olevan vaikeaa, jos opiskelijalla ei ole koulutusta omassa kotimaassaan. Sitten hän lisää: ”Toisaalta esim. venäläisopiskelijoiden kanssa sanaston opettaminen on aika helppoa ja siitä saa mukavasti ihan kivoja tehtäviä (esim. elaborointi).” Aalto (1994: 104) mainitseekin, että eräs elaborointitehtävien ongelma on se, että kaikki opiskelijat eivät kykene ilmaisemaan ajatuksiaan kirjallisesti kohdekielellä.

7.4. Opetettavan sanaston kertaamisesta

Nation (1990: 6) erottaa toisistaan sanaston kasvattamisen ja vakiinnuttamisen. Sanaston kasvattaminen tarkoittaa hänen mukaansa uusien sanojen esittelyä opiskelijalle ja niiden oppimisen aloittamista. Sanaston vakiinnuttaminen taas tarkoittaa sitä, että rohkaistaan oppijaa lisäämään ja laajentamaan tietoa näistä opituista sanoista (ks. sanan osaamisen kriteerit s. 5). Sanaston kasvattaminen voi tapahtua esim. opettelemalla sana-

listoja. Sanaston vakiinnuttaminen taas voi tapahtua esim. lukemalla runsaasti materiaalia, joka sisältää jo opittuja sanoja.

Nationin (1990: 7) mielestä sanaston kertaaminen on erittäin tärkeää ja merkittävää. Hänen mukaansa jo opittu asia on oppitunnin tärkein asia, sillä ilman kertausta asia unohtuu helposti, ja toisaalta kertauksen avulla oppija saa lisätietoa opitun asian soveltamisesta käytäntöön. Nationin mukaan panostus uusien sanojen oppimiseen menee hukkaan, jos sanaa ei kohdata myöhemmin. Tämän vuoksi sanan vakiinnuttamisprosessi on hyvin merkittävä.

Molemmat tutkielmassa mukana olleet opettajat kertovat tietoisesti kiinnittävänsä huomiota siihen, että opetettuja sanoja kerrataan. Toinen opettajista kirjoittaa: ”Perussanat kertautuvat kaikenlaisten pelien (noppapelit, kryptot, sanaristikot) ym. tehtävien kautta. Joskus on sanakokeita, joskus vain kyselen tuttuja sanoja.” Hän kertoo myös käyttävänsä elaboroivia harjoituksia sanaston kertaamisessa (ks. edellä). Toinen opettajista pitää tärkeänä, että sanat kertautuvat luonnollisesti. Hän ei halua kuulustella sanoja eikä pitää sanakokeita. Hänen mielestään sanat kertautuvat parhaiten puheharjoitusten avulla sekä ”käyttämällä kieltä päivittäin”.

7.5. Syötöksestä

Molemmat opettajat sanovat tietoisesti mukauttavansa puhettaan puhuessaan ei-äidinkieliselle oppijalle. Toinen opettajista ilmoittaa puhuvansa suomen opiskelijoille kirjakielisemmin kuin suomalaisille. Toinen opettaja kertoo ainakin yrittävänsä olla eksaktimpi sekä ilmaista kielellisesti enemmän kun hän puhuu ei-äidinkielisille.

Molemmat opettajat ilmoittavat myös kiinnittävänsä huomiota käyttämäänsä sanastoon oppitunnilla. Kertomansa mukaan he käyttävät helposti ymmärrettävää ja mahdollisimman konkreettista sanastoa ja yrittävät välttää synonyymien käyttöä. Toinen opettajista kuitenkin kertoo tarkoituksellisesti käyttävänsä myös puhekieltä kirjakielen rinnalla. Hänen mukaansa mm. *okei*-sana esiintyy usein hänen oppituntipuheessaan, mikä onkin

aivan totta (ensimmäisessä nauhoituksessa 6 kertaa, toisessa nauhoituksessa 20 kertaa ja kolmannessa nauhoituksessa 23 kertaa).

B: *okei* / miten te haluatte nyt tätä lukea? / miten tehdä?

O: ensimmäinen minä

B: no ni tehdään sillä tavalla että / yksi lukee / *okei* / ja toiset kuuntelee
(B2)

Oman kokemuksensa mukaan opettajat käyttävät erilaista sanastoa alkeiskurssin alussa ja sen lopussa. Molemmat sanovat siirtyvänsä pikkuhiljaa konkreeteista sanoista abstraktimpiin sekä käyttävänsä kurssin lopussa laajempaa sanastoa. Lisäksi opettajat kertovat käyttävänsä jatkokurssilla alkeiskurssia monipuolisempaa ja vivahteikkaampaa sanastoa.

Opettajien sanaston abstraktistumista ei ole erityisen helppo tarkastella. Olen kuitenkin tarkastellut verbien esiintymistä opettajien puheessa eri nauhoituksissa ja huomannut niissä selvää suuntausta konkreeteista verbeistä abstraktimpiin. Esim. A:n puheessa *ajattella* ja *aikoa*-verbit esiintyvät vasta toisessa ja kolmannessa nauhoituksessa. *Pitää*-verbin käyttö lisääntyy joka nauhoituksessa: A1:ssä on vain yksi *pitää*-verbi, A2:ssa jo yhdeksän ja A3:ssa 11 *pitää*-verbin esiintymää. B:llä esim. verbit *mieltä* ja *käyttää* esiintyvät vasta toisessa ja kolmannessa nauhoituksessa. Edellä mainittuja verbejä voidaan pitää suhteellisen abstrakteina, sillä ne ilmaisevat tunnetta tai ovat monimerkityksisiä tai merkitykseltään epämääräisiä. Ensimmäisessä nauhoituksessa esiintyviä konkreettisia verbejä ovat mm. *asua*, *juoda*, *kirjoittaa*, *mukkua* ja *vastata*.

Opettajat ovat selvästikin hyvin tietoisesti pohtineet ja suunnitelleet sanaston opettamista. Tätä osoittaa jo se, että he pitävät sanastoa kaikkein tärkeimpänä elementtinä kielen oppimisessa. Oppitunneilla opettajat toteuttavat kyselyssä kertomiaan seikkoja. Opettajien käsitykset sanaston opettamisesta vastaavat siis sitä, mitä oppitunneilla todellisuudessa tapahtuu.

Opettajat eivät kuitenkaan pohtineet sanaston opettamista eivätkä varsinkaan omaa sanastonkäyttöään erityisen syvällisesti. Kyselyssä he käsittelivät lähinnä yksittäisiä sa-

noja tai sanakenttiä sekä yksittäisiä opetusmetodeita tai työtapoja. Tässä työssä tutkittavia seikkoja, sanaluokkia, sanaston frekvenssiä ja sanojen toistuvuutta kumpikaan opettaja ei maininnut lainkaan. Esim. kyselylomakkeen kysymykseen ”Millä perusteella valitset opetettavat sanat?” odotin mainintaa suurtaajuisista sanoista, mutta kumpikin opettaja mainitsi vain konkreetit sanat tai oppijaa lähellä olevat sanat. Odotin opettajien kiinnostavan kyselyssä huomiota myös substantiivien opettamiseen, sillä ensimmäistä nauhoitusta tarkasteltaessa vaikuttaa siltä, että he lähtevät liikkeelle juuri substantiivien opettamisesta. He eivät kuitenkaan pohtineet sanaluokkien merkitystä opetuksessa lainkaan. Tutkimuskysymykseeni ”Vastaavatko opettajien käsitykset sanastosta sitä, mitä oppitunnilla todella tapahtuu?” (ks. s. 21) en siis työssäni tutkittavien seikkojen näkökulmasta pysty vastaamaan.

Ei tietenkään ole kovin ihmeteltävää, että opettajat eivät ole pohtineet (ainakaan kyselyyn vastatessaan) sanastoa niin perusteellisesti ja syvällisesti kuin tässä työssä. Mielestäni kielenopettajan olisi kuitenkin hyödyllistä pohtia opettamaansa ja oppitunneilla käyttämäänsä sanastoa myös suurtaajuisuuden, toistuvuuden ja sanaluokkien osalta. Myös tutkimustulokset osoittavat sen olevan tärkeää. Frekvenssiä ja sanaluokkajakautta pidetään tärkeänä opetettavaa sanastoa valittaessa, ja sanojen toistuvuuteen olisi kiinnitettävä erityistä huomiota, jotta oppija varmasti pystyisi varastoimaan sanan muistiinsa (ks. luku 2).

8. PÄÄTÄNTÖ

Tässä tutkielmassa tarkastelen suomen kielen alkeiskurssin opettajien opetuspuheen sanastoa kolmesta näkökulmasta: sanaluokkajakautta, sanojen frekvenssin sekä sanaston toistuvuuden osalta. Käsittelem vielä lopuksi saamiani tuloksia ja vertaan niitä aiempiin tutkimustuloksiin.

Ulkomaisten tutkimusten mukaan ei-äidinkielisille suunnattu puhe sisältää runsaasti verbejä ja substantiiveja suhteessa muihin sanaluokkiin. Oman aineistoni osalta tämä ei täysin pitänyt paikkaansa, sillä suurin sanaluokka opettajien käyttämässä sanastossa on

partikkelit. Tosin verbit ja substantiivit ovat heti seuraavaksi suurimmat sanaluokat. Partikkelien suuri määrä on luonteenomaista puhekielille, ja opettajien sanaluokkajakauma muistuttaakin huomattavasti puhekielen sanaluokkajakaumaa.

Aiempien tutkimustulosten mukaan ulkomaalaisille suunnatun puheen sanasto on toistuvampaa kuin äidinkielisille suunnatussa puheessa. Omassa aineistossani opettajat toistivat sanan keskimäärin seitsemän kertaa oppitunnin aikana. McCarthyn mukaan (1990: 117) juuri seitsemän toistoa on riittävä, jotta sana varastoituu oppijan muistiin. Tutkielmassani vertaan opettajien sanojen toistuvuutta suomalaisten kaunokirjailijoiden teksteihin. Opettajien sanasto on yli kaksi kertaa toistuvampaa kuin suomalaisten kaunokirjailijoiden.

Sanojen toistuvuuteen vaikutti selvästi se seikka, että kyseessä oli opetusrekisteri. Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu, että sekä oppilaiden että opettajan omien ilmausten ja sanojen toisto on opetuspuheelle luonteenomaista. Aineistoni pohjalta näyttää siltä, että ulkomaalaisille suunnatussa opetuspuheessa joitakin (yleensä juuri opetettavia) sanoja toistetaan jopa koomisen runsaasti. Tämä ylenmääräinen sanojen ja ilmausten toisto saattaa hyvinkin erottaa USO-puheen muista puheen rekistereistä kuten yleisestä opetuspuheesta ja informaalista ulkomaalaisille suunnatusta puheesta.

Työssäni määritin, mitkä ovat yleisimmät sanat opettajien puheessa kussakin nauhoituksessa. Vertasin kunkin nauhoituksen kahtakymmentä yleisimmin käytettyä sanaa Suomen kielen taajuussanastoon sekä Antero Niemikorven puhutuista murrenäytteistä tekemään sanojen frekvenssilistaan. Kaikkien kolmen aineiston yleisimmät sanat olivat lähes samoja. Opettajien ja murteiden frekvenssilistaa yhdistää lisäksi puhekielisyys. Tämä näkyi joissakin yksittäisissä sanoissa, kuten *sitten* ja *minä*, jotka puuttuivat Taajuussanaston kahdenkymmenen yleisimmän sanan listalta, mutta esiintyivät opettajien puheessa ja murteissa kahdenkymmenen yleisimmän sanan joukossa.

Tutkimusten mukaan opettajat mukauttavat puhettaan monin eri tavoin opettaessaan ulkomaalaisia. Opetuksen alkuvaiheessa kielellisiä mukautuksia käytetään paljon, mutta

kun oppijoiden taidot kasvavat, opettajan puheen mukautukset vähenevät ja puhe lähestyy äidinkielisille suunnattua puhetta. Oletin näin käyvän myös tässä työssä tutkimieni piirteiden osalta. Niin ei kuitenkaan käynyt: sanaluokkajakauma pysyi täysin samana kaikilla nauhoitetuilla oppitunneilla, eikä kärkeisanastossakaan tapahtunut selviä muutoksia. Sanaston toistuvuuden osalta tulokset olivat ristiriitaisia: B:n kohdalla oletukseni piti paikkansa, toistuvuus väheni kurssin edetessä, mutta A:n sanaston osalta toistuvuus päinvastoin lisääntyi. Syytä tähän ristiriitaisuuteen en löytänyt. Marja-Terttu Storhammarin (1994: 158) mukaan USO-puhe ei edes alkeiskurssilta jatkokurssille siirryttäessä muutu natiiveille suunnatun kielen mukaiseksi niin suuressa määrin ja niin järjestelmällisesti, kuin voisi olettaa.

Täyttämässään kyselylomakkeessa opettajat ilmoittavat puhuvansa alkeiskurssin oppilaille kirjakielisesti. Se pitää varmasti joiltakin osin paikkansa, mutta sanaluokkajakauman ja kärkeisanojen osalta opettajien puhe liittyy selkeämmin puhekieleen. Myös opetuskonteksti vaikutti opettajien puheeseen. Informanttieni puhe kuuluu hyvin selvästi opetuspuheen rekisteriin, joskaan se ei tässä työssä tutkimissani piirteissä toistuvuutta lukuunottamatta juurikaan käy ilmi. Eräs mielenkiintoinen tutkimuskohde olisi-kin verrata USO-puhetta yleiseen opetuspuheeseen. Tämän työn tutkimustuloksia tarkasteltaessa on syytä ottaa huomioon, että kyseessä on opetusrekisteri. Tästä syystä opettajien sanaston ja muiden aineistojen vertailuun on suhtauduttava varauksella.

Opettajien tekemästä kyselystä kävi ilmi, että he pitivät sanastoa yhtenä kielenoppimisen tärkeimmistä alueista. Opettajat olivat selvästi pohtineet runsaasti sanaston opettamista: millaista sanastoa oppilaille tulisi opettaa ja millaisin metodein. Myös oppituntien nauhoituksista on havaittavissa sanaston painottaminen; karkeasti arvioiden noin puolet jokaisesta nauhoitetusta oppitunnista käytetään sanaston opiskeluun tavalla tai toisella.

Kyselystä kävi ilmi myös se, että opettajat eivät olleet pohtineet sanaston opettamista ja omaa sanastonkäyttöään niistä näkökulmista, jotka tässä työssä ovat esillä. Sanojen yleisyyttä ja sanaluokan merkitystä opettamisessa opettajat eivät maininneet lainkaan. Sa-

naston toistuvuus tuli ilmi vain kysyttäessä, miten opettajat kertaavat opetetut sanat. Opettajat ilmoittivat kertaavansa erilaisten harjoitusten avulla aiemmin opittuja sanoja, mutta oman puheensa sanaston toistuvuutta he eivät maininneet lainkaan.

Olen useassa kohden työssäni korostanut sanaston merkitystä kielenoppijalle sekä siitä syntyvää tarvetta tiedostettuun ja systemaattiseen sanaston opettamiseen. Sanaston oppimisen ja opettamisen suuren merkityksen vuoksi olisi erittäin tärkeää tutkia alaa jatkossa enemmän myös suomi kohdekielenä -tutkimuksessa.

LÄHTEET

- ÅALTO, EIJA 1994: Alusea on sana — systemaattisuutta sanaston opettamiseen. Teoksessa AALTO, EIJA — SUNI, MINNA (toim.) *Suuntaa suomenopetukseen — untumaa tutkimukseen*. Korkeakoulujen kielikeskuksen selosteita n:o 4. Jyväskylä.
- AHONEN, LILI 1993: Sanaston asemasta vieraan kielen opetuksessa. Teoksessa KALLIOKOSKI, JYRKI — SIITONEN, KIRSTI (toim.) *Suomeksi maailmalla: Kirjoituksia Suomen kielen ja kulttuurin opettamisesta*. Castrenianumin toimitteita 44. Helsinki.
- ALLEN, VIRGINIA FRENCH 1983: *Techniques in Teaching Vocabulary*. Oxford.
- BRANCH, HANNELE 1996: Progression roolista suomen oppikurssin suunnittelussa. Teoksessa HAHMO, SIRKKA-LIISA — NIKKILÄ, OSMO (toim.) *Vieraan ymmärtäminen — kirjoituksia kielestä ja kulttuurista*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 656.
- CARTER, RONALD 1987: *Vocabulary: Applied Linguistics Perspectives*. London.
- CARTER, RONALD — MCCARTHY, MICHAEL 1988: *Vocabulary and Language Teaching*. London.
- COOK, VIVIAN 1991: *Second Language Learning and Language Teaching*. New York.
- ELLIS, ROD 1994: *The Study of Second Language Acquisition*. Oxford.
- GEBER, ERIK 1981: Suomenruotsalaisten koulujen suomen kielen ("finskan") opetuksen ongelmia. Teoksessa KARLSSON, FRED (toim.): *Suomi vieraana kielenä*. Juva.
- GRÖNHOLM, MAIJA 1991: Ruotsinkielisten oppilaiden sanaston kehityksestä suomen kielessä. *Finlance. The Finnish Journal of Language Learning and Language Teaching*. Volume IX (toim. Grönholm, Maija — Muikku-Werner, Pirkko). Language Centre for Finnish Universities. Jyväskylä.

- HAHMO, SIRKKA-LIISA 1993: Mietteitä sanaston opettamisesta. Teoksessa KAL
LIOKOSKI, JYRKI — SIITONEN, KIRSTI (toim.) *Suomeksi maailmalla.
Kirjoituksia Suomen kielen ja kulttuurin opettamisesta*. Castrenianumin
toimitteita 44. Helsinki.
- HAKULINEN, AULI 1989: Partikkelit ja muut kiteymät vuoroissa. Teoksessa
HAKULINEN, AULI (toim.) *Suomalaisen keskustelun keinoja I. Kieli 4*.
Helsingin yliopiston suomen kielen laitos. Helsinki.
- HAKULINEN, AULI — OJANEN, JUSSI 1976: *Kielitieteen ja fonetiikan termistöä*.
Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 324. Forssa.
- HAKULINEN, AULI — SORJONEN, MARJA-LEENA 1986: Keskustelun kuvaa
misesta. Teoksessa LEINO, PENTTI — KALLIOKOSKI, JYRKI (toim.)
Kieli 1. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos. Helsinki.
- HATCH, EVELYN MARCUSSEN 1983: *Psycholinguistics: A Second Language
Perspectives*. Los Angeles.
- HUHTA, ARI 1993: Teorioita kielitaidosta: Onko niistä hyötyä testaukselle. Teoksessa
TAKALA, SAULI (toim.) *Suullinen kielitaito ja sen arviointi*. Kasvatus-
tieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntöä 77.
Jyväskylä.
- HÄKANSSON, GISELA 1987: *Teacher Talk. How teachers modify their speech when
addressing learners of Swedish as a second language*. Travaux de
L'institute de Linguistique de Lund. Lund.
- HÄMÄLÄINEN, EILA 1993 [1988]: *Aletaan! Suomen kielen oppikirja vasta-alkajille*.
6. painos. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos. Helsinki.
- HÄMÄLÄINEN, EILA 1989: *Jatketaan! Suomen kielen oppikirja alkeet osaaville*.
Helsingin yliopiston suomen kielen laitos. Helsinki.
- KARLSSON, FRED 1982: *Suomen kielen äänne- ja muotorakenne*. Juva.
Kieli ja sen kieliopit. Opetuksen suuntaviivoja. 1994. Opetusministeriö. Helsinki.
- KRISTIANSEN, IRENE 1996: Tehokkaita oppimisstrategioita kognitiivisen psyko
logian tutkimustuloksiin pohjautuen. Teoksessa MARJUT VEHKANEN
(toim.) *Suomi toisena / vieraana kielenä — ajatuksia kielestä, kulttuurista,
metodeista*. Helsinki.

- LARSEN-FREEMAN, DIANE — LONG, MICHAEL 1992: *An introduction to second language acquisition research*. London.
- LATOMAA, SIRKKU 1996: Finnish as a second and foreign language: Perspectives on teaching and research. Teoksessa MARTIN, MAISA — MUIKKU-WERNER, PIRKKO (toim.) *Finnish and Estonian — New Target Languages: Proceedings of the Fenno-Ugric Languages as Second and Foreign Languages Symposium*. Centre for Applied Language Studies University of Jyväskylä. Jyväskylä.
- LAURY, RITVA 1996: *Sen kategoriasta — onko suomessa jo artikkeli? — Virittäjä* n:o 2.
- LEIWO, MATTI — KUUSINEN, JORMA — NYKÄNEN, PÄIVI — PÖYHÖNEN, MINNA-RIITTA 1987: *Kielellinen vuorovaikutus opetuksessa ja oppimisessa I — Luokkakeskustelu ja sen kuvaus*. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja A. Tutkimuksia 2. Jyväskylä.
- LESKINEN, HEIKKI — SAVIJÄRVI, ILKKA — SÄRKKÄ, TAUNO 1974: *Koulu laisten kirjallisen ilmaisutaidon kehityksestä*. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitoksen julkaisuja n:o 8. Jyväskylä.
- LITTLE, DAVID 1994: *Words and their Properties: Arguments for a Lexical Approach to Pedagogical Grammar*. Teoksessa ODLIN, TERENCE (toim.) *Perspectives on Pedagogical Grammar*. Cambridge.
- MARTIN, MAISA 1991: Suomi kohdekielenä ja tutkimuskohteena. *Finlance. The Finnish Journal of Language Learning and Language Teaching*. Volume IX (toim. Grönholm, Maija — Muikku-Werner, Pirkko). Language Centre for Finnish Universities. Jyväskylä.
- MCCARTHY, MICHAEL 1990: *Vocabulary*. Oxford.
- NATION, I.S.P. 1990: *Teaching and Learning Vocabulary*. New York.
- NATTINGER, JAMES 1988: Some current trends in vocabulary teaching. Teoksessa CARTER, RONALD — MCCARTHY, MICHAEL (toim.) *Vocabulary and Language Teaching*. London.
- NIEMIKORPI, ANTERO 1990: *Suomen kielen sanaston frekvenssianalyysia*. Vaasan korkeakoulun julkaisuja n:o 150. Vaasa.

- NISSINEN, ANNI — TAIVAINEN, TARJA 1996: *Sanasto suomi toisena kielenä - oppikirjoissa*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- NUUTINEN, OLLI 1992a [1977]: *Suomea suomeksi 1*. 8. painos. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 338. Helsinki.
- NUUTINEN, OLLI 1992b [1978]: *Suomea suomeksi 2*. 6. painos. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 338. Helsinki.
- NUUTINEN, OLLI 1994: *Hetkisen pituus ja muita kirjoituksia kielestä*. Tietolipas 128. Tampere.
- Nyky-suomen sanakirja I—VI* 1951—1961. Valtion toimeksiannosta teettänyt Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Porvoo.
- Suomen kielen perussanakirja* 1990. Toim. HAARALA, RISTO — LEHTINEN, MARJA — GRÖNROS, EIJA-RIITTA ym. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55. Helsinki.
- SINCLAIR, JOHN — RENOUF, ANTOINETTE 1988: A lexical syllabus for language learning. Teoksessa CARTER, RONALD — MCCARTHY, MICHAEL (toim.) *Vocabulary and Language Teaching*. London.
- SINGLETON, DAVID 1995: *First Catch Your Lexicon: The Tribulations of the L2 Vocabulary Acquisition Researcher*. Plenary paper (10.9. 1995) Dublin: Fifth Eurosla Annual Conference.
- STORHAMMAR, MARJA-TERTTU 1994: *Yleiskielen ja puhekielen suhde ulkomaisopettajien opetuspuheessa*. Lisensiaatintyö. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- Suomen kielen taajuussanasto* 1979. Toim. SAUKKONEN, PAULI — HAIPIUS, MARJATTA — NIEMIKORPI, ANTERO — SULKALA, HELENA. Porvoo.
- SÄRKILÄHTI, SIRKKA-LIISA 1977: *Tyylintutkimuksen kvantitatiiviset metodit*. Suomen sovelletun kielitieteen yhdistyksen (AFinLA) julkaisuja n:o 19. Turku.
- SÄRKKÄ, TAUNO 1987: Sanaston rikkaudesta ja sen mittaamisesta. *Virittäjä* n:o 2.

- TAKALA, SAULI 1984: *Evaluation of students' knowledge of English vocabulary in the Finnish comprehensive school*. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisuja 350. Jyväskylä.
- TAKALA, SAULI 1989: Sanaston opettamisen uudet haasteet. Teoksessa TAKALA, SAULI (toim.) *Sanaston opettaminen ja oppiminen*. Kasvatustieteiden julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntöä 44. Jyväskylä.
- VOIONMAA, KAARLO 1990: Aikuiset sanaston oppijoina. Teoksessa TOMMOLA, JORMA (toim.) *Foreign Language Comprehension and Production. Vieraan kielen ymmärtäminen ja oppiminen*. AFinLA:n vuosikirja. AFinLA:n julkaisuja 48. Turku.
- VOIONMAA, KAARLO 1993a: *On the Semantics of Adult Word Acquisition*. Gothenburg Monographs in Linguistics 12. Department of Linguistics. University of Göteborg. Göteborg.
- VOIONMAA, KAARLO 1993b: Frekventtien verbien asemasta kielenoppimisessa ja -opetuksessa. Teoksessa KALLIOKOSKI, JYRKI — SIITONEN, KIRSTI (toim.) *Suomeksi maailmalla. Kirjoituksia Suomen kielen ja kulttuurin opettamisesta*. Castrenianumin toimitteita 44. Helsinki.

LIITE 1. Litteroinnissa käytetyt merkit
 (vrt. Hakulinen — Sorjonen 1986; Storhammar
 1994)

-	kesken jäänyt ilmaus
--	toisen puhujan keskeyttämä ilmaus
(sana)	epävarmasti kuultu ilmaus
(--)	epäselvä sanan mittainen tai sitä pidempi jakso
[sana]	litteroijan kommentit
+	legatoääntämys, yhteen lausuminen
KAPITEELI	prominentti ilmaus, äänen voimistuminen
lihavointi	erisnimi
/	lyhyt tauko
//	pitkä tauko
///	poikkeuksellisen pitkä tauko
*	koodinvaihto

LIITE 2: Näytteitä oppituntien litteraatiosta.

Nauhoitus A1:

A: elikkä oma maa / ymmärrätkö / oma maa on / mansikka että oma maa on hyvä // ja muu maa // toinen maa // *other country* / se on / mustikka / ei niin hyvä // mutt oma maa on mansikka / niinku teill+on bosnia on mansikka // ja teille irak on mansikka ja suomi on? / mustikka // no sattet tämä on? / mikä tämä on?

O: tomaatti

A: suomeksi tomaatti / se on punainen laitetaan // joo // tää oli omena / ja tuo / tomaatti // entä muistatko mikä tämä on?

O: kaali

A: kaali // ja entä tuo?

O: banana

A: banaaNI // ja

O: sipuli

A: sipuli tai valkosipuli ja muistatko mikä tämä on?

O: kukkakaali

A: KUKkakaali / kukkakaali / no // tää vois maksaav vaikka // se maksaa viisi viisikymmentä // mitä porkkana maksaa? // mitä pork--

O: kolme markkaa / viisikymmentä

A: hetkinen // no se on ehkä sellanev viisi markkaa kilo // entäs kurkku?

O: kaksi markkaa

A: kyllä se on / yli kympin / laitetaa // komettoista // kilo // suomalainen kurkku on / on tota niin // jos on suomalainen kurkku nis se on kaksikymmentäyhdeksän mutta / Ulko-maalainen kurkku on / halpa // ehkä se on kolmettoista markkaa // ja / mansikka ov vaan / kesällä // se maksaa?

O: kolmekymmentä

A: no // se // riippuu vähä se vaihtuu elikkä se vois olla // kymmenem markkaa mut se onki // litra // litra // no / tomaatti / mitä tomaatti maksaa?

O: kaksikummeneneljä markkaa

A: kaksikymmentäneljä markkaa // ehkä // noin // noin // entä / kaali mitä se maksaa?

O: kolme markkaa

Nauhoitus A2:

A: kuljetus // kuljetus on sitt / (--) // *transport* // auto ottaa ja / vie toiseen paikkaan / *transport* // ymmärtääkö (--) bosnian(kieliset) *transport* // sama sana englanniksi /// jättävät // jättävät // no se on se jä- / jättä- / minä otan pois minä panen sen tuonne minä / jätän sen tonne ja menen itse / pois *leave* // se maksaa neljä markkaa // täss+on aika halpa hinta neljä markkaa nyt se olis / kuusi markkaa ravintolassa // onko teillä pöytä- / -varaus / no varaus varata // ja varaus /// verbistä (--) // sittet tässä on tällänen että on // **pakkasen** nimellä // sukunimi on / **pakkaNEN** / **pakkanen** / mutt nyt sanotaan / kenen nimeLLÄ // **pakkasen** / nimellä / on / **pakkasen** / nimellä // ali vois sanoo että mikä se on?

O: raskovits

A: raskovitsin / nimellä // (--) nimellä

O: minun?

A: sinun nimellä

O: (--)

A: (--) nimellä hän vois myöski kysyä näin siellä että kenen nimellä // jos hän ei tiedä kenen nimellä se on // ett tällästä kysytään teillä jossaki // kirjastossa esimerkiksi jos sinulla on / kirjavarauus / niin he ehkä kysyvät että millä nimellä // tai kenen nimellä // sinulla on se varaus // kenen nimellä tai // millä nimellä / se on / esimerkiksi varaus kirjastossa // se on ikkunan vieressä ja // viinilista / ruokalista

O: mikä on topakkolista?

A: mikä? / tupakkalista emmä tiedä onko siellä semmosta // katsoitko tätä / ruokalistaa sittet tästä // te ymmärrätte tästä mitä siellä on // lihakeitto // häränleike // leike on semmonen filee // oikein hyvä // filee on leike // porsas / muistatte muistatte mikä oli porsas // pieni / pieni sika / nuori sika /// grillivarras /// se grillivarras on kuvassa siellä toisella puolella paperia /// tää oli grilli- / elikkä pitkä tikku ja siinä sitte (- -) tomaattia // tikku /// no ni / sittet tuoll+oli // kanaviillockki / no kanaviillockki on sellanen kana / kanasta otetaan pala // siihen tehdään sellanen kastike / se on sellanen suomalainen / minä en osaa sanoa mitä kaikkea siihen / siin+on valkoinen kastike / kananpala ja siin+on valkoinen kastike // sitees siin+on mausteena tilli // muistatte mikä oli tilli // tilli / ja sittes siin+ov vähän etikkaa // tässä / kanaviillockki // tilliä ja etikkaa siinä — —

Nauhoitus A3:

O: joulupukki ajaa autoo ja // irvat

A: mikä?

O: joulupukki istuu ja ///

A: ai hirvi / eiku po- / mutt se ei oo se / ei oo **lapissa** onkip poro // poro // mutt **etelä-suomessa** on / hirvi // mutt pohjoisessa se on pienempi / se on poro // poro / on tossa noi /// joo / kyllä / elikkä tää on siis poro // poro // ja tää oli / tonttu // se joulupukin / apulainen sellanen pieni mies / joll+on punainen hattu niin / hän on tonttu // no annas oisit antanu olla sen siinä // tonttu / tonttu on tällänen näin // pieni mies joll+on punanen tämä näin // tonttu / joulupukill+o / sill+om monta sataa / tonttua // ne on hänen apulaisiaan / he vastaavat kirjeisiin sitte // ja lapset ajattelevat että nämä tontut siellä // **korvainturilla** tekevät ne lahjat sitte heille / ainaki minun poika ajattelee että /// että tontut tekevät ne lahjat siellä // mutta tietysti isä ja äiti ostavat ne mutta lapset eivät tiedä sitä // sittek ku lapsi on kuusi tai seitsämän niin ehkä hän sitten // ajattelee että ahaa ei se olekkaan totta / ett se onki isä ja äiti /// sitte tääll+on että **suomessa** sanotaan // että jouluna saa syödä / yölläkin

O: yölläkin

A: yöllä // yö // ei päivällä vaan yöllä // yöllä // se on iso juhla niin // sitten ne ruuat voi olla siellä pöydällä vielä yölläkin ja sittev voit mennä yölläki jos heräät ja syödä yölläkin // että jouluna voi syödä niin paljon kuin haluat / ja ruokaa on paljon

O: kahdeskymmenesneljäs

A: joo /// mutt **suomessahan** on sittes se joulu on pitempi kum monissa maissa ku // meill+on nämä kolme päivää // aatto / sitte oj joulupäivä // silloin ihmiset ovat kotona yleensä // sitten ov vielä kolmas päivä // tapaninpäivä / **stefan** / **stefan** // **tapani** / tapaninpäivä se on sellanen pyhä mies

O: kolme päivää

A: kolmep päivää // aina // ja tämä tapaninpäivä on sittes sellanen että ihmiset menevät kylään paljon // kylään ystävien luo se on sellanen päivä että ko- / kaikki menevät kylään jonkul luo ja silloin bussit eivät kulje // eikä mitään se- / hyvih hiljaa on kaikki ihmiset // mutt sittes se tapaninpäivä on semmone ilosempi päivä

O: ei mitä auki // kaikki / kaikki suljettu

Nauhoitus B1:

B: autot ovat ulkona me olemme sisällä / ja sitten voi sanoa että / me **EMME** ole ulkona // me emme ole / **ME** / emme / ole / no / olemmeko me / nyt / **englannissa?** / olemmeko me nyt **englannissa?**

O: ei

B: me / **EMME** ole **englannissa** / missä me olemme?

O: **suomessa**

B: joo // no sittek kuva viisi // te olette / täällä / no ihan totta / te olette täällä // te ette ole kotona / **irina** on kotona ja **hassan** on ko- / kotona mutta / te olette täällä / te **ETTE** ole /// te ette ole kotona // ja sitten siinä on se kuva / kuusi // he ovat **jussi** ja / **peter** // he eivät ole **jaana** ja / **meimei** // no // he opiskelevat myös suom- / öö suomea // tuo toinen luokka / ovatko **HE** / suomalaisia? // oppilaat täällä / ovatko he / huom- / suomalaisia?

O: he eivät ole

B: he eivät ole suomalaisia // he ovat he eivät ole // he ovat myös ulkomaalaisia // he eivät ole // joo / hyvä //

O: miksi aa? aa // ovat ei aa

B: mm ai miksi täällä on ää? / joo / suomessa / jos sanassa on // kun täällä on oo // jos sanassa on / aa / oo / uu / silloin tulee aina / aa ei voi olla ää / mutta eivät / siinä sanassa ei ole aa / oo / uu / täytyy tulla tämä loppu / ää koska EI ole aa oo uu / sanotaan--

O: vokaali

B: vokaali / niin sen nimi on vokaalisointu / jos nyt ov vaikka // sana **helsingissä** /// tiedätte / **helsingissä** / **turussa** /**turku turussa** missä / **helsingissä** hän asuu **helsingissä** hän asuu **turussa** // tässä sanassa / lopussa on tämä äs äs aa / äs äs ää / mutta nyt tässä sanassa **turku turussa** / täällä on uu / ja kun sanassa on / aa / oo / uu tiedät että tulee / aa / aa oo uu / tänne tulee aa / mutta kun katsot **helsingissä**-sanaa / siinä ei ole aa ei ole oo ei ole uu / silloin tiedät että tulee ää // näi / mutta / tästä me puhumme vielä lisää // hyvä // no sitte / kääntäkää se paperi / toinen puoli /// ja / siellä sinä teet kysymyksen / kysymyksen // tämä kysymys // sinä olet **jaana** // sinä olet **jaana** / ja kysymys / oletko plus ko / oletko sinä **jaana** / eli ko / on kysymys // ihan samalla tavalla // tämä / tämä ov valmis / tämä ov valmis teillä kaikilla /// [pyyhkii taulua] no / nyt jos me sanomme / sinä / asut // **tampereella** // sano kysymys / mikä on kysymys?

Nauhoitus B2:

B: hyvä idea niin /// no ni // eli // siinä on nyt kuvia / ja siihen pitäisi kirjoittaa / millaiseksi joku tulee / mitäs // kuk katsotte sitä syksykuva // siinä on ensin syksykuva / mitä siitä voitaisiin / mitä siinä kuvassa tapahtuu? / millainen ilma on?

O: kylmä

B: joo / no talvella mu- / mutta jos sanotaan ett mä autan teitä että / tää ensimmäinen / sana on sateinen / millaiseksi ilma tulee syksyllä?

O: sateiseksi

B: joo / sateiseksi kun sataa niin sanotaan on että on sateinen ilma / ja ilma tulee sa- / -tei- / -seksi / ja / nämä muut varmaan te osaatte / kirjoittaa / sateinen kun sataa paljon on sateinen ilma ja voit sanoa että syksyllä ilma tulee sateiseksi mutta nämä muut ovat helpompia /// [oppilaat alkavat tehdä tehtäviä] yrittäkää itse

O: (--)

B: anteeksi?

O: (--)

B: mutta jos on oikein / miinus kolmekymmentä // kylmä // kylmäksi /// no niij ja nyt sitten tehkääpä itse / kysyä saa jos on ongelmia mutta / kirjoittakaa itse vastaukset ja koko tämä paperi eli siinä paperissa harjoitellaan sitä translatiivimuotoa /// ja tehkää ensin ne kaksi tehtävää täältä // nämä kaksi ensin /// [hiljaisuutta noin viisi minuuttia]

O: ei nälkä // (--)

B: nii / kun ei oo nälkä / voi sanoa et- / on sellanen sana kun kylläinen / kun vatsa on täynnä on kylläinen // tälläinen sana / kylläinen / (kun) vatsa on täynnä /// tässä voit kirjoittaa mitä haluat esimerkiksi tuo viisi kun olet paljon ulkona tulet

O: ruskeaksi

O: (- -)

B: nii / esimerkiksi ja / **nezad** sanoi että tulee ruskeaksi eikö niin / kesällä jos on paljon ulkona niin tulee ruskeaksi jos oh hyvä ilma / mutta väsyneeksi / ihan hyvä / kirjoita mitä ajattelet // kaikki on ihan okei

O: liian vähän / nukut

B: no mitäs sitte / jos nukkuu / yöllä vain kaksi tuntia / millaiseksi tulee? // tulee // mikä se on kun olet täällä näin ja

Nauhoitus B3:

B: joo / kiitos / oliko vaikeita sanoja? // pitkiä sanoja // no itsenäisyyspäivä kaikki tietää // ja / **suomi** sai itsenäisyyden tuhatyhdeksänsataaseitsämäntoista // ja järjestetään / presidentin linnassa // itsenäisyyspäivän vastaanotto eli // presidentillä on isot juhlat sinne tulee ehkä noin kaksituhatta vierasta // ja sitä voi katsoa televisiosta

O: se on minä en mene

B: no en minäkään ole (--)/ ei / ei presidentti ei ole koskaan kutsunut minua

O: ehkä kymmenen tuntia

B: nii en tiedä // voihan se olla että joskus presidentti vielä kutsuu meidät juhliin / toivotaan

O: seuraavaksi

B: nii ja sitte pääkau- / niin / nyt tänä vuonna // toivomme / kaikki toivomme / mennään sitte yhdessä // samalla junalla lähdetään

O: minä odota // kirje

B: sinä odotat / no minäki odotan sitte presidentin kirjottaa että / tervetuloa juhliin // no pääkaupungissa on ylioppilaiden soitukulkue eli / ylioppilailla on semmoset // öö / kynttilät ja he kulkevat siellä / ehkä he käyvät hautausmaalla // ja illalla sytytetään ikkunoihin kynttilät eli // eli // jos // kävelet itsenäisyyspäivän iltana nii / monessa kodissa on / ikkunalla kaksi kynttilää

O: kaksi

B: nii // eli / illalla onko se nyt--

O: miksi kaksi?

B: ai miksi kaksi? // no se oh hyvä kysymys

O: miksi en kolme ja neljä / yksi?

B: en tiedä miksi si- / siinä on kaksi kynttilää / se on - -

O: kaksi kaksi

B: [nauraa] kaksi on kaksi // niin mutta en tiedä varmasti siinä on joku ajatus miksi on kaksi mutta en / en tiedä / ja ne / laitetaan - -

O: yksi on / ei huva / kaksi on parempi

B: niin / kaksi on / ne on yhdessä siinä // yksi on - -

O: enemmän / kaksi / kaksi kuollut

LIITE 3: Opettajille tehty kysely sanaston oppimisesta ja opettamisesta.

Kirjoita ensin vapaasti ajatuksiasi sanojen ja sanaston opettamisesta alkeiskurssilla sekä asenteestasi ja suhteestasi suomen sanoihin ja niiden opetettavuuteen ja opittavuuteen.

Sanaston opettamisesta

1. Kuinka tärkeänä pidät sanaston opettamista? Miksi?

2. Mikä on mielestäsi sanaston opettamisen tavoite alkeiskurssilla?

3. Millä perusteella valitset opetettavat sanat?

4. Miten opetat / otat esille ensimmäisen kerran uuden sanan kurssilla? (Voit kirjoittaa useita vaihtoehtoja.)

5. Kiinnitätkö huomiota opetettujen sanojen kertaamiseen? Miten ja kuinka monta kertaa kertaat uudet sanat?

6. Millaisena koet sanaston opettamisen?

Sanaston oppimisesta

7. Millainen sanasto tai millaiset sanat ovat mielestäsi tärkeitä alkeiskurssin opiskelijalle?

8. Mikä on mielestäsi oppijan vastuu sanaston oppimisessa? Ja mitä oppija ylipäänsä voisi itse tehdä oppiakseen mahdollisimman hyvin kurssilla esiintulevat sanat?

9. Miten kontrolloit oppilaiden sanaston oppimista ja osaamista?

Syötöksestä

10. Kun puhut oppitunnilla, kiinnitätkö huomiota käyttämäsi sanastoon? Miten?

11. Käytätkö erilaista sanastoa puhuessasi alkeiskurssin alussa kuin sen lopussa? Miten sanasto muuttuu?

12. Käytätkö erilaista sanastoa puhuessasi alkeiskurssilla kuin jatkokurssilla? Miten sanasto muuttuu?

13. Käytätkö erilaista sanastoa puhuessasi äidinkieliselle kuin ei-äidinkieliselle puhujalle? Miten sanastot eroavat toisistaan?

14. Miten mielestäsi oppitunneilla käyttämäsi sanasto vaikuttaa oppilaiden sanaston oppimiseen?

LIITE 4: Opettajien oppitunneilla
käyttämät sanat esiintymiskertoineen

Nauhoitus A1

1.	olla	327
2.	ja	121
3.	se	92
4.	tämä	55
5.	sitten	52
6.	te	50
7.	no	45
8.	mitä	42
9.	joo	40
10.	niin	37
11.	hyvä	33
12.	mikä	33
13.	puhua	33
14.	kyllä	32
15.	mutta	32
16.	suomi	31
17.	elikkä	29
18.	kysymys	27
19.	minä	27
20.	ei	26
21.	okei	25
22.	pääkaupunki	24
23.	kysyä	22
24.	maksaa	21
25.	nyt	21
26.	sinä	21
27.	tässä	20
28.	täällä	20
29.	kaikki	19
30.	tuo	18
31.	entä	17
32.	muistaa	17

33.	että	16
34.	tai	16
35.	vähän	16
36.	maa	15
37.	sama	15
38.	pitkä	14
39.	vielä	14
40.	ehkä	13
41.	englanti	13
42.	lukea	13
43.	millainen	13
44.	siellä	13
45.	minkävärinen	12
46.	kuin	11
47.	kun	11
48.	kuulua	11
49.	ymmärtää	11
50.	siinä	10
51.	siis	10
52.	eilen	9
53.	hän	9
54.	kartta	9
55.	sanoa	9
56.	voida	9
57.	yksi	9
58.	halpa	8
59.	hinta	8
60.	kaksi	8
61.	kaunis	8
62.	markka	8
63.	oikein	8
64.	omena	8

65.	tehdä	8
66.	vaan	8
67.	vastaus	8
68.	hyvin	7
69.	jos	7
70.	korkea	7
71.	laittaa	7
72.	mansikka	7
73.	myös	7
74.	oma	7
75.	peruna	7
76.	sellainen	7
77.	tulla	7
78.	tuolla	7
79.	vaikka	7
80.	valmis	7
81.	eurooppa	6
82.	helppo	6
83.	housut	6
84.	huonosti	6
85.	irak	6
86.	jasmina	6
87.	kallis	6
88.	katsoa	6
89.	kongressi	6
90.	kukka	6
91.	lontoo	6
92.	matala	6
93.	naapurimaa	6
94.	näin	6
95.	paljon	6
96.	psykologi	6
97.	päivä	6
98.	sana	6
99.	selvä	6

100.	suad	6
101.	takki	6
102.	vihreä	6
103.	bosnia	5
104.	esimerkki	5
105.	kiitos	5
106.	kukkakaali	5
107.	kurkku	5
108.	kymmenen	5
109.	me	5
110.	mustafa	5
111.	nämä	5
112.	puoli	5
113.	saksa	5
114.	sarajevo	5
115.	suomalainen	5
116.	tauko	5
117.	toinen	5
118.	valdete	5
119.	wien	5
120.	banaani	4
121.	eksakti	4
122.	farkut	4
123.	hame	4
124.	hattu	4
125.	ilma	4
126.	jokin	4
127.	kaali	4
128.	koti	4
129.	kotikaupunki	4
130.	kreikka	4
131.	kuitenkin	4
132.	kukallinen	4
133.	kööpenhamina	4
134.	mirela	4

135.	muu	4
136.	nahid	4
137.	nainen	4
138.	nezad	4
139.	numero	4
140.	paita	4
141.	pariisi	4
142.	pieni	4
143.	plus	4
144.	päärynä	4
145.	ranska	4
146.	sininen	4
147.	skotlantilainen	4
148.	suomalainen	4
149.	tohtori	4
150.	tomaatti	4
151.	tukholma	4
152.	tänään	4
153.	vain	4
154.	alankomaat	3
155.	ammatti	3
156.	aste	3
157.	belgrad	3
158.	dialogi	3
159.	duvall	3
160.	ensin	3
161.	haluta	3
162.	hei	3
163.	hetkinen	3
164.	huomata	3
165.	huono	3
166.	ihan	3
167.	ihminen	3
168.	ikkuna	3
169.	iso	3

170.	isobritannia	3
171.	joskus	3
172.	kapea	3
173.	kaupunki	3
174.	kello	3
175.	kieli	3
176.	kirjoittaa	3
177.	kollega	3
178.	koska	3
179.	kuinka	3
180.	laiha	3
181.	lakki	3
182.	leveä	3
183.	liisa	3
184.	mekko	3
185.	meri	3
186.	minkämaalainen	3
187.	mustikka	3
188.	naapuri	3
189.	neljä	3
190.	noin	3
191.	näkyä	3
192.	ottaa	3
193.	paperi	3
194.	porkkana	3
195.	raidallinen	3
196.	salman	3
197.	siitä	3
198.	slovakia	3
199.	taas	3
200.	tanska	3
201.	tietää	3
202.	tsekki	3
203.	tummanvihreä	3
204.	unkari	3

205.	uusi	3
206.	vaate	3
207.	varmaan	3
208.	venäjä	3
209.	venäläinen	3
210.	ahaa	2
211.	ai	2
212.	ali	2
213.	anteeksi	2
214.	beograd	2
215.	bill	2
216.	bosnialainen	2
217.	budapest	2
218.	eksjugoslavia	2
219.	eli	2
220.	harmaa	2
221.	hollanti	2
222.	huivi	2
223.	huomenta	2
224.	jo	2
225.	joka	2
226.	joku	2
227.	jälkeen	2
228.	kesä	2
229.	kilo	2
230.	kohtelias	2
231.	kokous	2
232.	kolme	2
233.	kolmetoista	2
234.	koponen	2
235.	kroatia	2
236.	kuka	2
237.	liivi	2
238.	litra	2
239.	loma	2

240.	loppu	2
241.	lyhyt	2
242.	lämmin	2
243.	marie	2
244.	mies	2
245.	missä	2
246.	miten	2
247.	moni	2
248.	nenäliina	2
249.	opettaja	2
250.	oslo	2
251.	penni	2
252.	pois	2
253.	portugali	2
254.	puku	2
255.	punainen	2
256.	puola	2
257.	ranskalainen	2
258.	ruotsi	2
259.	saada	2
260.	saari	2
261.	siihen	2
262.	silloin	2
263.	sipuli	2
264.	sopia	2
265.	tarik	2
266.	tarkoittaa	2
267.	tito	2
268.	titograd	2
269.	tällainen	2
270.	vaaleansininen	2
271.	vai	2
272.	vaikea	2
273.	vanha	2
274.	varsova	2

275.	vastata	2
276.	viisi	2
277.	viisikymmentä	2
278.	väri	2
279.	aika	1
280.	aivan	1
281.	albania	1
282.	amsterdam	1
283.	asua	1
284.	belgialainen	1
285.	berliini	1
286.	bern	1
287.	bonn	1
288.	bukarest	1
289.	bulgaria	1
290.	edelleen	1
291.	enemmän	1
292.	ensiksi	1
293.	erilainen	1
294.	espanja	1
295.	etunimi	1
296.	fatemeh	1
297.	hassan	1
298.	he	1
299.	helsinki	1
300.	huone	1
301.	ikävä	1
302.	irlanti	1
303.	irma	1
304.	islanti	1
305.	italia	1
306.	itävalta	1
307.	jäädä	1
308.	kaisa	1
309.	kaksikymmentä-	1

	neljä	
310.	kaksikymmentä- yhdeksän	1
311.	keltainen	1
312.	keskellä	1
313.	kohta	1
314.	korva	1
315.	koulu	1
316.	kumpi	1
317.	kymppi	1
318.	kynä	1
319.	käydä	1
320.	käyttää	1
321.	lapsi	1
322.	lauantai	1
323.	laukku	1
324.	lissabon	1
325.	ljubliana	1
326.	luulla	1
327.	maanantai	1
328.	madrid	1
329.	makedonia	1
330.	mennä	1
331.	metsänen	1
332.	mikä-kysymys	1
333.	minkälainen	1
334.	mitään	1
335.	montenegro	1
336.	moskova	1
337.	muuten	1
338.	naapuriperhe	1
339.	norja	1
340.	nuo	1
341.	oikeastaan	1
342.	oranssi	1

343.	paikka	1
344.	parempi	1
345.	pekka	1
346.	perhe	1
347.	perjantai	1
348.	pitää	1
349.	praha	1
350.	päiväkoti	1
351.	pää	1
352.	päällä	1
353.	rabatti	1
354.	ranskalainen	1
355.	reykjavik	1
356.	riippua	1
357.	riitta	1
358.	romania	1
359.	rooma	1
360.	samanlainen	1
361.	samassa	1
362.	seitsemän	1
363.	semmoinen	1
364.	serbia	1
365.	seuraava	1
366.	siwa	1
367.	skopjend	1
368.	slovenia	1
369.	sofia	1
370.	suoraan	1
371.	sveitsi	1
372.	talo	1
373.	tarvita	1
374.	tietysti	1
375.	tiistai	1
376.	tirana	1
377.	t-paita	1

378.	tsekkoslovakia	1
379.	tunti	1
380.	tuossa	1
381.	tuota	1
382.	tussi	1
383.	tänne	1
384.	ulkomaalainen	1
385.	usein	1
386.	uudestaan	1
387.	vaalea	1
388.	vaaleanvihreä	1
389.	vaihtua	1
390.	valkosipuli	1
391.	varmasti	1
392.	vieressä	1
393.	yhdeksän- kymmentä	1
394.	yksitoista	1
395.	yleensä	1
396.	yli	1
397.	äsken	1

Nauhoitus A2

1.	olla	465
2.	se	206
3.	ei	112
4.	ja	103
5.	niin	87
6.	joo	76
7.	no	76
8.	minä	69
9.	sitten	68
10.	sinä	61

11.	vielä	41
12.	että	38
13.	hyvä	38
14.	tämä	38
15.	haluta	37
16.	mutta	36
17.	nyt	36
18.	te	35
19.	mikä	33
20.	mitä	33
21.	sanoa	31
22.	kysyä	30
23.	siinä	30
24.	siellä	28
25.	kysymys	27
26.	tietää	27
27.	maksaa	25
28.	muistaa	25
29.	nimi	25
30.	voida	25
31.	tulla	24
32.	täällä	24
33.	kaikki	23
34.	nainen	23
35.	sellainen	22
36.	jos	22
37.	suomi	22
38.	tässä	22
39.	hän	21
40.	kun	21
41.	kyllä	21
42.	tila	21
43.	ravintola	20
44.	bill	19
45.	he	19

46.	kuin	19
47.	kala	17
48.	me	16
49.	juoda	15
50.	mennä	15
51.	mies	15
52.	myös	15
53.	tehdä	15
54.	vaan	15
55.	vähän	15
56.	ymmärtää	15
57.	sama	14
58.	tai	14
59.	yksi	14
60.	elikkä	13
61.	itse	13
62.	ottaa	13
63.	pakkanen	13
64.	siihen	13
65.	tuo	13
66.	aina	12
67.	paikka	12
68.	paljon	12
69.	rasvainen	12
70.	uudestaan	12
71.	aika	11
72.	englanti	11
73.	kolme	11
74.	missä	11
75.	okei	11
76.	pekka	11
77.	varata	11
78.	annos	10
79.	kuka	10
80.	lisäksi	10

81.	moni	10
82.	pöytä	10
83.	silloin	10
84.	taiteilija	10
85.	alku	9
86.	hieno	9
87.	joka	9
88.	katsoa	9
89.	oikein	9
90.	pitää	9
91.	plus	9
92.	pois	9
93.	syödä	9
94.	toinen	9
95.	vanha	9
96.	viedä	9
97.	ahaa	8
98.	ainakin	8
99.	ehkä	8
100.	ensin	8
101.	joku	8
102.	lapsi	8
103.	lukea	8
104.	lämmin	8
105.	mikään	8
106.	näin	8
107.	sana	8
108.	siitä	8
109.	teksti	8
110.	viina	8
111.	ammatti	7
112.	asua	7
113.	esimerkki	7
114.	ihan	7
115.	jokin	7

116.	kaksi	7
117.	kumartaa	7
118.	kutsua	7
119.	maito	7
120.	markka	7
121.	miksi	7
122.	mökki	7
123.	opettaja	7
124.	puhua	7
125.	ruoka	7
126.	sauna	7
127.	tarkoittaa	7
128.	valdete	7
129.	vapaa	7
130.	varmasti	7
131.	viini	7
132.	auto	6
133.	entä	6
134.	isä	6
135.	jo	6
136.	jättää	6
137.	kelohonka	6
138.	kiitos	6
139.	koska	6
140.	mohammad	6
141.	neljä	6
142.	niyata	6
143.	pieni	6
144.	tuolla	6
145.	tänään	6
146.	vai	6
147.	antaa	5
148.	häränleike	5
149.	ihminen	5
150.	ilta	5

151.	joskus	5
152.	kana	5
153.	kanaviilokki	5
154.	kanssa	5
155.	kastike	5
156.	kenen	5
157.	kirjoittaa	5
158.	lentäjä	5
159.	melkein	5
160.	myyjä	5
161.	oikeastaan	5
162.	opiskella	5
163.	paistaa	5
164.	peruna	5
165.	punainen	5
166.	samassa	5
167.	semmoinen	5
168.	tietysti	5
169.	totta	5
170.	tuossa	5
171.	tällainen	5
172.	täynnä	5
173.	varmaan	5
174.	venäjä	5
175.	vieras	5
176.	aikoa	4
177.	ajatella	4
178.	ali	4
179.	anna	4
180.	bosnia	4
181.	ennen	4
182.	erilainen	4
183.	hauki	4
184.	hovimestari	4
185.	huomenna	4

186.	hyvin	4
187.	iso	4
188.	jälkiruoka	4
189.	kalamies	4
190.	kallis	4
191.	lasku	4
192.	lisää	4
193.	loppu	4
194.	luulla	4
195.	maiija	4
196.	mukava	4
197.	mustafa	4
198.	ne	4
199.	normaali	4
200.	normaalisti	4
201.	nuori	4
202.	olut	4
203.	osata	4
204.	ostaa	4
205.	ovimies	4
206.	paperi	4
207.	puu	4
208.	päivä	4
209.	ruokalista	4
210.	siis	4
211.	soittaa	4
212.	suomalainen	4
213.	säilytys	4
214.	taide	4
215.	tarjoilija	4
216.	tilata	4
217.	tilli	4
218.	tomaatti	4
219.	tyhjä	4
220.	usein	4

221.	uusi	4
222.	valkoinen	4
223.	valmis	4
224.	varaus	4
225.	vesi	4
226.	viikko	4
227.	ystävä	4
228.	aamu	3
229.	ajatus	3
230.	aperitiivi	3
231.	ensimmäinen	3
232.	grillivarras	3
233.	halpa	3
234.	herttua	3
235.	istua	3
236.	kappeli	3
237.	kevytmaito	3
238.	kirjasto	3
239.	kossu	3
240.	koulu	3
241.	kuva	3
242.	laulaja	3
243.	liha	3
244.	lähellä	3
245.	maalari	3
246.	mieli	3
247.	millainen	3
248.	muu	3
249.	naulakko	3
250.	nämä	3
251.	oopperavoileipä	3
252.	poika	3
253.	poliisi	3
254.	porkkana	3
255.	puuseppä	3

256.	pyytää	3
257.	raha	3
258.	rasva	3
259.	rasvaton	3
260.	riittää	3
261.	ruoka-annos	3
262.	sininen	3
263.	sinne	3
264.	suomalainen	3
265.	suuri	3
266.	taas	3
267.	takki	3
268.	tampere	3
269.	tarjoilupalkkio	3
270.	tarvita	3
271.	tasa-arvo	3
272.	vaatenaulakko	3
273.	vaikea	3
274.	vaikka	3
275.	valitettavasti	3
276.	vastata	3
277.	aha	2
278.	ai	2
279.	aikaisin	2
280.	alkoholi	2
281.	asentaja	2
282.	automekaanikko	2
283.	autonkuljettaja	2
284.	bussi	2
285.	eilen	2
286.	ekstra	2
287.	elokuu	2
288.	englantilainen	2
289.	eri	2
290.	etikka	2

291.	fatemeh	2
292.	feministi	2
293.	filee	2
294.	filmi	2
295.	genetiivi	2
296.	helppo	2
297.	herkullinen	2
298.	hetkinen	2
299.	hinta	2
300.	idea	2
301.	ikkuna	2
302.	irina	2
303.	juhannus	2
304.	juuri	2
305.	jälkeen	2
306.	kahvi	2
307.	kattila	2
308.	kaupunki	2
309.	keittää	2
310.	kerta	2
311.	kohtelias	2
312.	kokki	2
313.	kolmas	2
314.	koskenkorva	2
315.	kossuvissy	2
316.	kuitenkin	2
317.	kuiva	2
318.	kuljetus	2
319.	kurkku	2
320.	kuusi	2
321.	kylmä	2
322.	kymmenes	2
323.	laiha	2
324.	lappi	2
325.	lautanen	2

326.	leike	2
327.	lihapulla	2
328.	liian	2
329.	lohi	2
330.	long	2
331.	maa	2
332.	maistua	2
333.	mihin	2
334.	minkälainen	2
335.	muuten	2
336.	nahid	2
337.	nakki	2
338.	osmo	2
339.	palveluraha	2
340.	parempi	2
341.	parisänky	2
342.	pippuri	2
343.	pispa	2
344.	pitkä	2
345.	porsas	2
346.	prosentti	2
347.	pullo	2
348.	puoli	2
349.	pöytävaraus	2
350.	rappu	2
351.	rikas	2
352.	ristikko	2
353.	ruotsi	2
354.	saada	2
355.	salaatti	2
356.	salman	2
357.	samalla	2
358.	sata	2
359.	sika	2
360.	soossi	2

361.	suklaakastike	2
362.	systeemi	2
363.	taidemuseo	2
364.	talo	2
365.	tasavalta	2
366.	terassi	2
367.	tikku	2
368.	tuonne	2
369.	tuore	2
370.	tuoremehu	2
371.	tyttö	2
372.	työ	2
373.	täytyä	2
374.	uutinen	2
375.	vastaus	2
376.	vieressä	2
377.	viinilista	2
378.	viisi	2
379.	vissy	2
380.	vitsi	2
381.	voileipä	2
382.	vuokra	2
383.	välissä	2
384.	äiti	2
385.	aivan	1
386.	alko	1
387.	aloittaa	1
388.	ammattisukeltaja	1
389.	appelsiini	1
390.	a-rappu	1
391.	artisti	1
392.	arvo	1
393.	aste	1
394.	asti	1
395.	baksad	1

396.	bosnialainen	1
397.	b-rappu	1
398.	etelä-eurooppa	1
399.	eurooppa	1
400.	grilli	1
401.	hakea	1
402.	harmaa	1
403.	hauska	1
404.	herkku	1
405.	herttua-ravintola	1
406.	herätä	1
407.	heti	1
408.	hiljaa	1
409.	huomata	1
410.	ikävä	1
411.	irma	1
412.	jano	1
413.	juhannusilma	1
414.	just	1
415.	järvi	1
416.	jäätelö	1
417.	kahdeksan	1
418.	kahdeksan- kymmentäviisi	1
419.	kaksikymmentä	1
420.	kaksikymmentä- kaksi	1
421.	kaksoiset	1
422.	kananmuna	1
423.	kananpala	1
424.	kanavoileipä	1
425.	kappelivoileipä	1
426.	kaunis	1
427.	kauppa	1
428.	kaupunginosa	1

429.	kaveri	1
430.	kerran	1
431.	keskustella	1
432.	kesä	1
433.	kirjailija	1
434.	kirjavaraus	1
435.	kirkko	1
436.	kolmekymmentä- viisi	1
437.	kossupullo	1
438.	kotitehtävä	1
439.	kotona	1
440.	kuinka	1
441.	kuppi	1
442.	kuuma	1
443.	kuunnella	1
444.	kymmenen	1
445.	köyhä	
446.	latvia	1
447.	lihakeitto	1
448.	loma	1
449.	lontoo	1
450.	luokka	1
451.	lyhyt	1
452.	lähteä	1
453.	maalata	1
454.	maistaa	1
455.	makkara	1
456.	maku	1
457.	matematiikka	1
458.	materiaali	1
459.	mauste	1
460.	mekaanikko	1
461.	meri	1
462.	mihin-muoto	1

463.	mineraalivesi	1
464.	minkämaalainen	1
465.	muoto	1
466.	muuttua	1
467.	myöhemmin	1
468.	naimisissasänky	1
469.	nauha	1
470.	nauraa	1
471.	neljäs	1
472.	nezad	1
473.	noin	1
474.	nukuttaa	1
475.	numero	1
476.	nykyään	1
477.	nähdä	1
478.	nälkä	1
479.	oikea	1
480.	oma	1
481.	ooppera	1
482.	opiskelija	1
483.	paha	1
484.	pala	1
485.	panna	1
486.	pariisi	1
487.	perhe	1
488.	perunasose	1
489.	porsaanpaisti	1
490.	purkki	1
491.	pysäkki	1
492.	päiväkoti	1
493.	päällä	1
494.	ranska	1
495.	raskovitz	1
496.	ravintolasali	1
497.	riippua	1

498.	riisi	1
499.	rosso	1
500.	runo	1
501.	samanlainen	1
502.	seitsemän- kymmentä	1
503.	seitsemäs	1
504.	se-sana	1
505.	siksi	1
506.	sisään	1
507.	sivu	1
508.	sopia	1
509.	sosiaalitoimisto	1
510.	spagetti	1
511.	sukeltaja	1
512.	sukunimi	1
513.	suomalaismies	1
514.	suunnitella	1
515.	sähkö	1
516.	taikka	1
517.	tampere-talo	1
518.	tiina	1
519.	tulkki	1
520.	tunti	1
521.	tuntua	1
522.	tuollainen	1
523.	tupakkalista	1
524.	tuttu	1
525.	työharjoittelu	1
526.	uudelleen	1
527.	vaaleansininen	1
528.	vahva	1
529.	vaihtaa	1
530.	vain	1
531.	valkoviini	1

532.	varsinkin	1
533.	verbi	1
534.	vihreä	1
535.	viisikymmentä	1
536.	vissyvesi	1
537.	vodka	1
538.	vuokrata	1
539.	vuoro	1
540.	vuosi	1
541.	väärin	1
542.	yhdeksän	1
543.	yleensä	1

Nauhoitus A3

1.	olla	554
2.	se	302
3.	sitten	164
4.	ja	148
5.	ei	140
6.	niin	124
7.	mutta	95
8.	joo	83
9.	no	78
10.	että	73
11.	kaikki	57
12.	ne	53
13.	sellainen	49
14.	siellä	48
15.	päivä	43
16.	kun	40
17.	minä	40
18.	mikä	37
19.	tämä	36

20.	voida	36
21.	me	34
22.	moni	33
23.	sinä	33
24.	ihminen	32
25.	joulu	32
26.	nyt	32
27.	siinä	30
28.	te	30
29.	tulla	30
30.	hän	29
31.	kyllä	29
32.	paljon	29
33.	suomi	29
34.	kuin	27
35.	mitä	27
36.	sama	25
37.	syödä	25
38.	tietää	24
39.	tässä	23
40.	lapsi	22
41.	vielä	22
42.	joulupukki	21
43.	muistaa	21
44.	hyvä	20
45.	silloin	20
46.	täällä	19
47.	yksi	19
48.	aina	18
49.	siis	18
50.	pikkujoulu	17
51.	juhla	16
52.	semmoinen	16
53.	vähän	16
54.	ymmärtää	16

55.	ennen	15
56.	mikään	15
57.	siitä	15
58.	elikkä	14
59.	joku	14
60.	pieni	14
61.	sanoa	14
62.	vaan	14
63.	aika	13
64.	ainakin	13
65.	ihan	13
66.	katsoa	13
67.	lahja	13
68.	näin	13
69.	sinne	13
70.	tampere	13
71.	tehdä	13
72.	usein	13
73.	hauta	12
74.	iso	12
75.	jakaa	12
76.	jokin	12
77.	kuolla	12
78.	marraskuu	12
79.	mennä	12
80.	punainen	12
81.	siihen	12
82.	tai	12
83.	teksti	12
84.	aika	11
85.	he	11
86.	jos	11
87.	koska	11
88.	laittaa	11
89.	maa	11

90.	muu	11
91.	pitää	11
92.	ruoka	11
93.	saada	11
94.	tällainen	11
95.	vuosi	11
96.	jo	10
97.	joka	10
98.	jouluaatto	10
99.	kirjoittaa	10
100.	viedä	10
101.	erilainen	9
102.	esimerkki	9
103.	isä	9
104.	itsenäisyyspäivä	9
105.	juoda	9
106.	kanssa	9
107.	kysymys	9
108.	lanttu	9
109.	manteli	9
110.	missä	9
111.	sinappi	9
112.	varmasti	9
113.	yö	9
114.	äiti	9
115.	keittää	8
116.	leipoa	8
117.	myös	8
118.	panna	8
119.	peruna	8
120.	sammakko	8
121.	suomalainen	8
122.	suuri	8
123.	toinen	8
124.	tonttu	8

125.	tuo	8
126.	tuore	8
127.	vain	8
128.	vappu	8
129.	ahaa	7
130.	ai	7
131.	joskus	7
132.	joulukuu	7
133.	joulupäivä	7
134.	kala	7
135.	kello	7
136.	kinkku	7
137.	kuitenkin	7
138.	kuusi	7
139.	liha	7
140.	lohi	7
141.	nämä	7
142.	piparkakku	7
143.	porkkana	7
144.	pääsiäinen	7
145.	rapu	7
146.	taas	7
147.	tuoda	7
148.	varmaan	7
149.	ystävä	7
150.	ajatella	6
151.	enää	6
152.	haluta	6
153.	hyvin	6
154.	illallinen	6
155.	kirje	6
156.	kolme	6
157.	korvatunturi	6
158.	kuulua	6
159.	lappi	6

160.	laskea	6
161.	maaliskuu	6
162.	mies	6
163.	ottaa	6
164.	paasto	6
165.	poro	6
166.	puhua	6
167.	riisipuuro	6
168.	ruskea	6
169.	sana	6
170.	tuossa	6
171.	tähti	6
172.	vanha	6
173.	aatto	5
174.	alkoholi	5
175.	antaa	5
176.	aurinko	5
177.	ehkä	5
178.	elokuu	5
179.	erikoinen	5
180.	etana	5
181.	irma	5
182.	itse	5
183.	juhannus	5
184.	kaksi	5
185.	kalenteri	5
186.	keskustori	5
187.	kevät	5
188.	kotona	5
189.	kynttilä	5
190.	maksaa	5
191.	millainen	5
192.	oma	5
193.	paikka	5
194.	pitkä	5

195.	punajuuri	5
196.	seitsemän	5
197.	suola	5
198.	syksy	5
199.	tarkoittaa	5
200.	tietysti	5
201.	uuni	5
202.	vapaapäivä	5
203.	vastaus	5
204.	asia	4
205.	eri	4
206.	joulutorttu	4
207.	kahdeskymmenes neljäs	4
208.	kertoa	4
209.	koulu	4
210.	kuiva	4
211.	kurssi	4
212.	kylmä	4
213.	kylä	4
214.	kymmenen	4
215.	kysyä	4
216.	laatikko	4
217.	luulla	4
218.	melkein	4
219.	mihin	4
220.	mikrofoni	4
221.	miksi	4
222.	milloin	4
223.	neljäs	4
224.	noin	4
225.	normaali	4
226.	ortodoksi	4
227.	ostaa	4
228.	puuro	4

229.	pyhä	4
230.	reisi	4
231.	riisi	4
232.	salaatti	4
233.	sillä	4
234.	sisällä	4
235.	syntymäpäivä	4
236.	tapaninpäivä	4
237.	totta	4
238.	tuolla	4
239.	tuota	4
240.	tämmöinen	4
241.	tänne	4
242.	uusivuosi	4
243.	vesi	4
244.	alkaa	3
245.	alla	3
246.	edistää	3
247.	enemmän	3
248.	ensimmäinen	3
249.	ensin	3
250.	helsinki	3
251.	huhtikuu	3
252.	ilta	3
253.	irak	3
254.	joki	3
255.	jälkeen	3
256.	kallis	3
257.	kansainvälinen	3
258.	kauppahalli	3
259.	kaupunki	3
260.	keksi	3
261.	kieli	3
262.	kotimaa	3
263.	kuinka	3

264.	kuudes	3
265.	kuulla	3
266.	laskiainen	3
267.	loma	3
268.	maanantai	3
269.	makea	3
270.	naistenpäivä	3
271.	nauhuri	3
272.	neljä	3
273.	normaalisti	3
274.	oikein	3
275.	omainen	3
276.	paperi	3
277.	paras	3
278.	pimeä	3
279.	päälle	3
280.	pöytä	3
281.	rapujuhla	3
282.	risti	3
283.	rosolli	3
284.	sataa	3
285.	siirappi	3
286.	soittaa	3
287.	sokeri	3
288.	suolakala	3
289.	suomalainen	3
290.	syntyä	3
291.	tarvita	3
292.	tori	3
293.	torstai	3
294.	torttu	3
295.	toukokuu	3
296.	työpaikka	3
297.	tärkeä	3
298.	uusi	3

299.	vaikea	3
300.	vaimo	3
301.	valkoinen	3
302.	varsinkin	3
303.	vastata	3
304.	viime	3
305.	yleensä	3
306.	äitienpäivä	3
307.	aha	2
308.	ali	2
309.	apulainen	2
310.	asua	2
311.	bosnia	2
312.	ensiksi	2
313.	graavi	2
314.	halpa	2
315.	harmaa	2
316.	hautausmaa	2
317.	helmikuu	2
318.	herkku	2
319.	hiljaa	2
320.	hirvi	2
321.	huomenna	2
322.	ilma	2
323.	ilotulitus	2
324.	iltaruoka	2
325.	isänpäivä	2
326.	jeesus-lapsi	2
327.	joulukuusi	2
328.	jouluruoka	2
329.	juhlapäivä	2
330.	juokseva	2
331.	juosta	2
332.	kahdeksan	2
333.	kahdes	2

334.	kaksitoista	2
335.	kasetti	2
336.	kasvaa	2
337.	kaunis	2
338.	keltainen	2
339.	kerta	2
340.	keskiviikko	2
341.	kirkko	2
342.	kolmas	2
343.	kortti	2
344.	kuu	2
345.	käydä	2
346.	lanttulaatikko	2
347.	lehti	2
348.	liian	2
349.	lisää	2
350.	lohikala	2
351.	lukea	2
352.	luona	2
353.	luumuhillo	2
354.	maito	2
355.	mauste	2
356.	muna	2
357.	myydä	2
358.	nainen	2
359.	nimi	2
360.	nimipäivä	2
361.	numero	2
362.	nähdä	2
363.	ohjelma	2
364.	onni	2
365.	opiskelija	2
366.	paistaa	2
367.	perhe	2
368.	perhejuhla	2

369.	perunalaatikko	2
370.	poika	2
371.	pois	2
372.	porsas	2
373.	puu	2
374.	pyhäinpäivä	2
375.	pähkinä	2
376.	raha	2
377.	raketti	2
378.	ravintola	2
379.	samanlainen	2
380.	sata	2
381.	sose	2
382.	stefan	2
383.	sunnuntai	2
384.	takaisin	2
385.	talvi	2
386.	tina	2
387.	toinen	2
388.	toivoa	2
389.	traditio	2
390.	tänään	2
391.	täynnä	2
392.	täytyä	2
393.	uskonto	2
394.	vai	2
395.	valdete	2
396.	valmis	2
397.	vegetaristi	2
398.	verkko	2
399.	viides	2
400.	viimeinen	2
401.	vuoro	2
402.	aamu	1
403.	aivan	1

404.	amerikka	1
405.	arabialainen	1
406.	asunto	1
407.	automaatti	1
408.	auttaa	1
409.	baksad	1
410.	bussi	1
411.	eilen	1
412.	elää	1
413.	englanti	1
414.	entä	1
415.	etelä-suomi	1
416.	eurooppa	1
417.	graavilohi	1
418.	hassan	1
419.	hattu	1
420.	hauska	1
421.	hei	1
422.	herätä	1
423.	heti	1
424.	hyppiä	1
425.	ikävä	1
426.	iloinen	1
427.	iltapäivä	1
428.	irakilainen	1
429.	islam	1
430.	itä-suomi	1
431.	jaa	1
432.	jalka	1
433.	japani	1
434.	jokirapu	1
435.	jonnekin	1
436.	joulullallinen	1
437.	joulutähti	1
438.	juhannusaatto	1

439.	juhlapyhä	1
440.	juhlaruoka	1
441.	juhlia	1
442.	juokseva-sana	1
443.	juominen	1
444.	just	1
445.	juttu	1
446.	juu	1
447.	kaataa	1
448.	kahdeksantoista	1
449.	kahdeksas	1
450.	kahdeskymmenes viides	1
451.	kahvi	1
452.	kaivaa	1
453.	kalastaa	1
454.	kalvo	1
455.	kansio	1
456.	kasvis	1
457.	kasvisruoka	1
458.	kauppa	1
459.	kaveri	1
460.	keittiö	1
461.	kerma	1
462.	keskelle	1
463.	keskikesä	1
464.	kesä	1
465.	kesäkuu	1
466.	kiina	1
467.	kiire	1
468.	kokki	1
469.	kokko	1
470.	koko	1
471.	kokoinen	1
472.	kolmaskymmenes	1

	ensimmäinen	
473.	kone	1
474.	kristinuskko	1
475.	kuka	1
476.	kukka	1
477.	kulkea	1
478.	kulttuuri	1
479.	kuori	1
480.	kuoria	1
481.	kutsua	1
482.	kävellä	1
483.	kääntää	1
484.	köyhä	1
485.	laatikkoruoka	1
486.	lakki	1
487.	leikata	1
488.	leipoa-verbi	1
489.	liittyvä	1
490.	lipeäkala	1
491.	loppu	1
492.	loppua	1
493.	loppujuhla	1
494.	loppuviikko	1
495.	luetella	1
496.	luterilainen	1
497.	lyhyt	1
498.	lähettää	1
499.	lähteä	1
500.	lämmin	1
501.	löytyä	1
502.	maailma	1
503.	magnetofoni	1
504.	maistaa	1
505.	maistua	1
506.	makkara	1

507.	maksa	1
508.	maku	1
509.	mankka	1
510.	meno	1
511.	mielenkiintoinen	1
512.	mieli	1
513.	minkäläinen	1
514.	minuutti	1
515.	miten	1
516.	mukaan	1
517.	mummu	1
518.	muoto	1
519.	myöhemmin	1
520.	mämmi	1
521.	naimisissa	1
522.	neljäkymmentä	1
523.	nuori	1
524.	nuori	1
525.	näkyä	1
526.	näyttää	1
527.	odottaa	1
528.	ohut	1
529.	oikea	1
530.	oikeastaan	1
531.	okei	1
532.	ollenkaan	1
533.	opettaa	1
534.	opiskella	1
535.	ovi	1
536.	paksu	1
537.	pala	1
538.	palaa	1
539.	paloitella	1
540.	parta	1
541.	piirtää	1

542.	pikku	1
543.	pilvi	1
544.	pirkkalalainen	1
545.	pohjoinen	1
546.	porkkanalaatikko	1
547.	pormestari	1
548.	posti	1
549.	puhe	1
550.	puheenjohtaja	1
551.	puhekieli	1
552.	puhelinnumero	1
553.	pukki	1
554.	pulla	1
555.	puutarhajuhla	1
556.	päiväkoti	1
557.	radionauhuri	1
558.	rakkaus	1
559.	ranta	1
560.	rapujoki	1
561.	riippua	1
562.	riittää	1
563.	ryhmä	1
564.	saddam	1
565.	sakset	1
566.	samalla	1
567.	seitsemäs	1
568.	sekaan	1
569.	sekaisin	1
570.	sekoittaa	1
571.	seuraava	1
572.	siksi	1
573.	sima	1
574.	sipuli	1
575.	sisko	1
576.	sisäelin	1

577.	somalia	1
578.	sukulainen	1
579.	suolakurkku	1
580.	suurinpiirtein	1
581.	syntymä	1
582.	systeemi	1
583.	taikina	1
584.	taivas	1
585.	takki	1
586.	talo	1
587.	tammikuu	1
588.	tapahtua	1
589.	tapahtuma	1
590.	tapani	1
591.	tasan	1
592.	tila	1
593.	tilata	1
594.	timo	1
595.	tito	1
596.	todistus	1
597.	toimisto	1
598.	torvimusiikki	1
599.	traditionruoka	1
600.	tulevaisuus	1
601.	tuonne	1
602.	työ	1
603.	työkaveri	1
604.	työläinen	1
605.	työpäivä	1
606.	ulkomaalainen	1
607.	ulkomaat	1
608.	ulos	1
609.	urheiluseura	1
610.	vaate	1
611.	vaihde	1

612.	vaikka	1
613.	valaa	1
614.	valmistaa	1
615.	vapaa	1
616.	vappuaatto	1
617.	vasta	1
618.	vauva	1
619.	vegetaari	1
620.	veli	1
621.	venäläinen	1
622.	verbi	1
623.	vesiallas	1
624.	vieressä	1
625.	viisi	1
626.	vodka	1
627.	voi	1
628.	yhdeksän	1
629.	yhdeksäs	1
630.	yhdessä	1
631.	yhtäaikaa	1
632.	yhtään	1
633.	ylioppilas	1
634.	ystävänpäivä	1
635.	äsken	1
636.	ääni	1

Nauhoitus B1

1.	olla	503
2.	ja	184
3.	ei	131
4.	sinä	124
5.	nyt	89
6.	minä	80
7.	se	74
8.	sitten	74
9.	joo	73
10.	me	73
11.	no	66
12.	niin	64
13.	mutta	52
14.	te	51
15.	hyvä	49
16.	sanoa	44
17.	kysymys	41
18.	hän	37
19.	että	36
20.	tämä	34
21.	mikä	33
22.	paperi	31
23.	syntymäpäivä	29
24.	katsoa	26
25.	kuukausi	26
26.	pääsiäinen	26
27.	tulla	26
28.	voida	26
29.	eli	25
30.	täällä	25
31.	he	24
32.	kotona	22
33.	kun	22

34.	mitä	19
35.	paljon	19
36.	suomi	19
37.	ali	19
38.	kaikki	18
39.	kaksi	18
40.	päivä	18
41.	vähän	18
42.	jos	17
43.	kauppa	17
44.	kirjoittaa	17
45.	lukea	17
46.	siinä	17
47.	fatemeh	16
48.	sana	16
49.	myös	15
50.	yksi	14
51.	huhtikuu	14
52.	tässä	14
53.	missä	13
54.	mohammad	13
55.	vielä	13
56.	ymmärtää	13
57.	huomenna	12
58.	ihan	12
59.	milloin	12
60.	suomalainen	12
61.	tietää	12
62.	toinen	12
63.	valmis	12
64.	valdete	12
65.	yhdessä	12
66.	salman	11
67.	juhla	11
68.	koulu	11

69.	kysyä	11
70.	opettaja	11
71.	pääsiäisloma	11
72.	selvä	11
73.	tänään	11
74.	nežad	10
75.	koska	10
76.	numero	10
77.	sama	10
78.	tai	10
79.	ulkomaalainen	10
80.	vuodenaika	10
81.	asia	9
82.	kiitos	9
83.	kynä	9
84.	mennä	9
85.	opiskella	9
86.	pitkäperjantai	9
87.	puhua	9
88.	siellä	9
89.	ulkona	9
90.	vastata	9
91.	asua	8
92.	ehkä	8
93.	kesä	8
94.	kevät	8
95.	maaliskuu	8
96.	miten	8
97.	olla-sana	8
98.	onni	8
99.	sisällä	8
100.	tehdä	8
101.	tu	8
102.	viisitoista	8
103.	aika	7

104.	anteeksi	7
105.	ei-sana	7
106.	irina	7
107.	jaana	7
108.	nahid	7
109.	anna	7
110.	kananmuna	7
111.	kiinni	7
112.	miksi	7
113.	ne	7
114.	nämä	7
115.	perjantai	7
116.	silloin	7
117.	baksad	7
118.	suklaamuna	7
119.	tiistai	7
120.	aha	6
121.	aina	6
122.	alkaa	6
123.	elokuu	6
124.	haluta	6
125.	huono	6
126.	jeesus	6
127.	kello	6
128.	keltainen	6
129.	kuva	6
130.	lapsi	6
131.	lauantai	6
132.	lisää	6
133.	mustafa	6
134.	myyjä	6
135.	näin	6
136.	okei	6
137.	ongelma	6
138.	siitä	6

139.	syyskuu	6
140.	toukokuu	6
141.	turku	6
142.	aloittaa	5
143.	englanti	5
144.	ensimmäinen	5
145.	heinäkuu	5
146.	helmikuu	5
147.	helsinki	5
148.	hyvin	5
149.	joulukuu	5
150.	kesäkuu	5
151.	kuolla	5
152.	kyllä	5
153.	maanantai	5
154.	ottaa	5
155.	pitkä	5
156.	pääsiäispäivä	5
157.	seuraava	5
158.	sunnuntai	5
159.	syödä	5
160.	taas	5
161.	talvi	5
162.	tammikuu	5
163.	totta	5
164.	ahaa	4
165.	anila	4
166.	bosnia	4
167.	entä	4
168.	iloinen	4
169.	kahdeksan	4
170.	kolme	4
171.	kolmekymmentä	4
172.	kristitty	4
173.	loma	4

174.	meimei	4
175.	muu	4
176.	neljä	4
177.	nimi	4
178.	normaali	4
179.	ostaa	4
180.	pieni	4
181.	ruoka	4
182.	syksy	4
183.	tänne	4
184.	täytyä	4
185.	vanha	4
186.	aamu	3
187.	ajatella	3
188.	alhaalla	3
189.	auki	3
190.	bussi	3
191.	harjoitella	3
192.	horoskooppi	3
193.	huonosti	3
194.	hassan	3
195.	iso	3
196.	jatkaa	3
197.	jo	3
198.	joka	3
199.	joskus	3
200.	kakku	3
201.	kaksikymmentä- yhdeksän	3
202.	kaksitoista	3
203.	kuka	3
204.	kuu	3
205.	kuusitoista	3
206.	lopettaa	3
207.	muoto	3

208.	musta	3
209.	muuttua	3
210.	oho	3
211.	oikein	3
212.	opiskelija	3
213.	osata	3
214.	pitää	3
215.	pois	3
216.	puoli	3
217.	pääsiäisruoka	3
218.	ruokakauppa	3
219.	samanlainen	3
220.	sihteeri	3
221.	siihen	3
222.	sukulainen	3
223.	tampere	3
224.	tauko	3
225.	tehtävä	3
226.	teksti	3
227.	toinen	3
228.	tärkeä	3
229.	vaikka	3
230.	viisi	3
231.	väri	3
232.	kaunis	2
233.	ai	2
234.	antaa	2
235.	apu	2
236.	auto	2
237.	auttaa	2
238.	ennen	2
239.	ensin	2
240.	hetkinen	2
241.	ihminen	2
242.	italia	2

243.	itse	2
244.	japanilainen	2
245.	jokin	2
246.	joku	2
247.	kaksikymmentä- kaksi	2
248.	kaksikymmentä- kuusi	2
249.	kirkko	2
250.	kolmetoista	2
251.	kuinka	2
252.	kukka	2
253.	kurssi	2
254.	kuulua	2
255.	kymmenen	2
256.	lammas	2
257.	lasi	2
258.	lokakuu	2
259.	loppu	2
260.	luona	2
261.	maalata	2
262.	marraskuu	2
263.	minkämaalainen	2
264.	mirela	2
265.	miss universum	2
266.	moi	2
267.	moni	2
268.	muistaa	2
269.	tarik	2
270.	naapuri	2
271.	nainen	2
272.	negatiivinen	2
273.	nukkua	2
274.	odottaa	2
275.	oikea	2

276.	ongelmapäivä	2
277.	pari	2
278.	psykologi	2
279.	punainen	2
280.	puolella	2
281.	saada	2
282.	sairaanhoitaja	2
283.	semmoinen	2
284.	silmälasit	2
285.	syntymäpäivä- kakku	2
286.	systeemi	2
287.	tarvita	2
288.	tavata	2
289.	tervetuloa	2
290.	tiina	2
291.	tiistaiamu	2
292.	tuija	2
293.	vaan	2
294.	vai	2
295.	vastaus	2
296.	viiva	2
297.	yhdeksän	2
298.	ylihuomenna	2
299.	ääni	2
300.	ahtisaari	1
301.	aikataulu	1
302.	ainakin	1
303.	ajatus	1
304.	amerikka	1
305.	ammatti	1
306.	anttila	1
307.	aurinko	1
308.	bosnialainen	1
309.	bussinkuljettaja	1

310.	ekspertti	1
311.	ensi	1
312.	erikoinen	1
313.	esimerkki	1
314.	eurooppa	1
315.	hahaa	1
316.	he-sana	1
317.	hieno	1
318.	hiljaa	1
319.	hissi	1
320.	huomata	1
321.	ilma	1
322.	irak	1
323.	irakilainen	1
324.	irma	1
325.	jaa	1
326.	juhlia	1
327.	juoda	1
328.	jussi	1
329.	kahdeksantoista	1
330.	kaksikymmentä	1
331.	kaksikymmentä- kahdeksan	1
332.	kaksikymmentä- kolme	1
333.	kaksikymmentä- neljä	1
334.	kaksikymmentä- seitsemän	1
335.	kaksikymmentä- viisi	1
336.	kaksikymmentä- yksi	1
337.	kamppaaja	1
338.	kanssa	1
339.	kassa	1

340.	kertoa	1
341.	kieli	1
342.	kiinalainen	1
343.	kinder-muna	1
344.	kinder- yllätysmuna	1
345.	kiva	1
346.	kohta	1
347.	kolmekymmentä- yhdeksän	1
348.	kristus	1
349.	kuin	1
350.	kuitenkin	1
351.	kuudes	1
352.	kuuma	1
353.	kuusi	1
354.	kääntää	1
355.	lainata	1
356.	laittaa	1
357.	lammasruoka	1
358.	lapsiekspertti	1
359.	laulaa	1
360.	lause	1
361.	lilja	1
362.	luokka	1
363.	luulla	1
364.	lämmin	1
365.	lääkäri	1
366.	maapallo	1
367.	mies	1
368.	mukana	1
369.	mukava	1
370.	muuten	1
371.	myydä	1
372.	narsissi	1

373.	neljätoista	1
374.	noin	1
375.	nopea	1
376.	normaalisti	1
377.	nuori	1
378.	nähdä	1
379.	oikeastaan	1
380.	olla-verbi	1
381.	onnellinen	1
382.	oppilas	1
383.	paikka	1
384.	paistaa	1
385.	pekka	1
386.	peter	1
387.	plus	1
388.	poliisi	1
389.	presidentti	1
390.	puoli	1
391.	pusero	1
392.	pääsiäiskysymys	1
393.	raha	1
394.	rei'ittäjä	1
395.	reikä	1
396.	riitta	1
397.	rikki	1
398.	risti	1
399.	rouva	1
400.	saksa	1
401.	samalla	1
402.	seitsemän	1
403.	seitsemäntoista	1
404.	sellainen	1
405.	silmä	1
406.	sinisilmäinen	1
407.	sisar	1

408.	sokos	1
409.	stockmann	1
410.	sunnuntaiaamu	1
411.	sunnuntai- aikataulu	1
412.	tapa	1
413.	tarkoittaa	1
414.	tavallinen	1
415.	te-sana	1
416.	tohtori	1
417.	torttu	1
418.	tuntea	1
419.	tuossa	1
420.	tupakka	1
421.	tussi	1
422.	tyttö	1
423.	tämmöinen	1
424.	usein	1
425.	uusi	1
426.	vasta	1
427.	viettää	1
428.	viikonloppu	1
429.	viimeinen	1
430.	vokaali	1
431.	vokaalisointu	1
432.	vuoro	1
433.	väärä	1
434.	yhdeksätoista	1
435.	yksitoista	1
436.	ystävä	1

Nauhoitus B2

1.	olla	247
2.	ja	131

3.	se	108
4.	sitten	76
5.	ei	75
6.	niin	74
7.	nyt	69
8.	tulla	66
9.	no	60
10.	mutta	55
11.	tämä	45
12.	että	43
13.	minä	43
14.	mitä	43
15.	sinä	42
16.	jos	38
17.	te	34
18.	eli	32
19.	suomi	32
20.	joo	30
21.	kun	30
22.	voida	30
23.	haluta	28
24.	sanoa	28
25.	hyvä	24
26.	tehdä	24
27.	siellä	23
28.	siinä	23
29.	puhua	22
30.	katsoa	20
31.	okei	20
32.	vähän	20
33.	ilma	19
34.	mikä	19
35.	nämä	19
36.	tässä	19
37.	vielä	18

38.	he	17
39.	opettaja	17
40.	kaikki	16
41.	me	16
42.	mustafa	16
43.	opiskella	16
44.	vihainen	16
45.	huomenna	15
46.	maalata	15
47.	täällä	15
48.	ammatti	14
49.	ihan	14
50.	kylmä	14
51.	muuttua	14
52.	esimerkki	13
53.	hän	13
54.	kysymys	13
55.	lämmin	13
56.	pöytä	13
57.	autoteknikko	12
58.	kaksi	12
59.	kuva	12
60.	mitään	12
61.	ne	12
62.	pinta	12
63.	puhdas	12
64.	sana	12
65.	aina	11
66.	bosnia	11
67.	kirjoittaa	11
68.	mennä	11
69.	millainen	11
70.	muistaa	11
71.	siitä	11
72.	tietää	11

73.	toinen	11
74.	anna	10
75.	ehkä	10
76.	ensin	10
77.	ihminen	10
78.	iloinen	10
79.	kanssa	10
80.	kurssi	10
81.	kysyä	10
82.	nähdä	10
83.	näin	10
84.	paperi	10
85.	sileä	10
86.	tai	10
87.	tehtävä	10
88.	translatiivi	10
89.	yhdessä	10
90.	ymmärtää	10
91.	aikoa	9
92.	kieli	9
93.	lause	9
94.	myös	9
95.	saada	9
96.	sama	9
97.	tuo	9
98.	aika	8
99.	arabia	8
100.	joka	8
101.	korva	8
102.	nainen	8
103.	pois	8
104.	talo	8
105.	joku	7
106.	mies	7
107.	sateinen	7

108.	sellainen	7
109.	valmis	7
110.	yksi	7
111.	ajatella	6
112.	englanti	6
113.	idea	6
114.	ikkuna	6
115.	kello	6
116.	koska	6
117.	kuin	6
118.	kymmenen	6
119.	käyttää	6
120.	n-muoto	6
121.	paljon	6
122.	ryhmä	6
123.	siihen	6
124.	tarkoittaa	6
125.	tänne	6
126.	valkeakoski	6
127.	aurinkoinen	5
128.	autoasentaja	5
129.	hitsuaja	5
130.	huono	5
131.	juhannus	5
132.	kuulla	5
133.	kyllä	5
134.	moni	5
135.	muu	5
136.	neljä	5
137.	nirva	5
138.	nukkua	5
139.	oma	5
140.	omena	5
141.	pieni	5
142.	plus	5

143.	punainen	5
144.	tämmöinen	5
145.	tänään	5
146.	valokuvaaja	5
147.	vanha	5
148.	varastaa	5
149.	varmaan	5
150.	ainakin	4
151.	ajaa	4
152.	ali	4
153.	auto	4
154.	eilen	4
155.	harjoitella	4
156.	huomenta	4
157.	ilta	4
158.	itse	4
159.	jo	4
160.	kertoa	4
161.	koulu	4
162.	koulupäivä	4
163.	lentäjä	4
164.	loppu	4
165.	mielenkiintoinen	4
166.	miten	4
167.	opiskelija	4
168.	osata	4
169.	ottaa	4
170.	outi	4
171.	partitiivi	4
172.	pestä	4
173.	poika	4
174.	tapahtua	4
175.	tavata	4
176.	toivoa	4
177.	ulkona	4

178.	vaikka	4
179.	vain	4
180.	varmasti	4
181.	viisitoista	4
182.	väsynyt	4
183.	yhdeksän	4
184.	aha	3
185.	ai	3
186.	alkaa	3
187.	asia	3
188.	baksad	3
189.	eri	3
190.	genetiivi	3
191.	hauska	3
192.	hervanta	3
193.	huomio	3
194.	kaksitoista	3
195.	kaunis	3
196.	kesä	3
197.	koira	3
198.	koko	3
199.	kolme	3
200.	kuinka	3
201.	kuusi	3
202.	kylläinen	3
203.	liian	3
204.	lisää	3
205.	loppua	3
206.	lääkäri	3
207.	maa	3
208.	miettiä	3
209.	mohammad	3
210.	musta	3
211.	naapuri	3
212.	nezad	3

213.	noin	3
214.	nuori	3
215.	nälkäinen	3
216.	ostaa	3
217.	paikka	3
218.	pitää	3
219.	ruoka	3
220.	seksi-loppu	3
221.	semmoinen	3
222.	silittää	3
223.	tampere	3
224.	totta	3
225.	translatiivimuoto	3
226.	työ	3
227.	vaan	3
228.	valkoinen	3
229.	vieras	3
230.	ahaa	2
231.	aloittaa	2
232.	astevaihtelu	2
233.	auto-osasto	2
234.	auttaa	2
235.	ei-lause	2
236.	ensimmäinen	2
237.	helppo	2
238.	irina	2
239.	joskus	2
240.	kaupunki	2
241.	keltainen	2
242.	kerta	2
243.	keskustella	2
244.	kolmekymmentä	2
245.	kuka	2
246.	kuulua	2
247.	kuusitoista	2

248.	laittaa	2
249.	lapsi	2
250.	lentokone	2
251.	lintu	2
252.	maalari	2
253.	minuutti	2
254.	missä	2
255.	missä-muoto	2
256.	mukana	2
257.	muoto	2
258.	nen-loppuinen	2
259.	numero	2
260.	objekti	2
261.	objektiasia	2
262.	oppia	2
263.	pari	2
264.	perjantai	2
265.	piirtää	2
266.	pohjoistuuli	2
267.	puhuminen	2
268.	pusero	2
269.	ruskea	2
270.	salman	2
271.	samalla	2
272.	sataa	2
273.	se-sana	2
274.	silmä	2
275.	suomalainen	2
276.	syksy	2
277.	syksykuva	2
278.	sää tiedotus	2
279.	tapa	2
280.	tunti	2
281.	tuuli	2
282.	tyttö	2

283.	tällainen	2
284.	täynnä	2
285.	täytyä	2
286.	ulkomaalainen	2
287.	unelias	2
288.	vatsa	2
289.	viisi	2
290.	vuoro	2
291.	yksitoista	2
292.	äiti	2
293.	30-vuotias	1
294.	aikuiskoulutus- keskus	1
295.	aikuisopiskelija	1
296.	ajatus	1
297.	ammattillinen	1
298.	ammattijuttu	1
299.	anteeksi	1
300.	arvata	1
301.	aste	1
302.	asua	1
303.	auki	1
304.	aurinko	1
305.	automekaanikko	1
306.	bosnialainen	1
307.	edessä	1
308.	ei-sana	1
309.	elämä	1
310.	enemmän	1
311.	ennen	1
312.	entä	1
313.	essiivi	1
314.	eteenpäin	1
315.	fatemeh	1
316.	genetiivimuoto	1

317.	haitata	1
318.	hangata	1
319.	harjoitus	1
320.	hattu	1
321.	helsinki	1
322.	heti	1
323.	hetki	1
324.	hiekkapaperi	1
325.	hienosti	1
326.	hitsata	1
327.	inessiivi	1
328.	irakilainen	1
329.	istua	1
330.	itkeväinen	1
331.	jatko	1
332.	jokainen	1
333.	juhannusaatto	1
334.	jutella	1
335.	kaksikymmentä- yksi	1
336.	kauppa	1
337.	keittiö	1
338.	kertaustehtävä	1
339.	kevät	1
340.	kielteinen	1
341.	kiinni	1
342.	kilometri	1
343.	kiltti	1
344.	kirjain	1
345.	kohta	1
346.	kohta	1
347.	kokki	1
348.	kokkilinja	1
349.	kolmas	1
350.	kolmekymmentä	1

351.	komea	1
352.	korjata	1
353.	kotona	1
354.	kuitenkin	1
355.	kuka	1
356.	kuukausi	1
357.	kuuma	1
358.	kuunnella	1
359.	kuvatehtävä	1
360.	kynä	1
361.	kysymyslista	1
362.	käsi	1
363.	lehti	1
364.	likainen	1
365.	lomapäivä	1
366.	lukea	1
367.	lyödä	1
368.	lähellä	1
369.	lämmän-sana	1
370.	lämpötila	1
371.	maailma	1
372.	maalaaja	1
373.	matka	1
374.	metalliosasto	1
375.	miinus	1
376.	molemmat	1
377.	monenlainen	1
378.	muuten	1
379.	nahid	1
380.	negatiivinen	1
381.	neljäkymmentä	1
382.	nen-loppu	1
383.	nimi	1
384.	nopeasti	1
385.	nälkä	1

386.	objektimuoto	1
387.	odottaa	1
388.	oikein	1
389.	ongelma	1
390.	opiskelu	1
391.	paistaa	1
392.	pankki	1
393.	partitiivimuoto	1
394.	perusmuoto	1
395.	pitkä	1
396.	pohjoinen	1
397.	pohjolankatu	1
398.	poimia	1
399.	puhdas-sana	1
400.	puolalainen	1
401.	puoli	1
402.	pystyssä	1
403.	pysyä	1
404.	päivä	1
405.	radio	1
406.	ristikko	1
407.	ruokakuva	1
408.	ruotsi	1
409.	samoin	1
410.	seitsemän	1
411.	sekä	1
412.	selvä	1
413.	seppä	1
414.	silloin	1
415.	sillä	1
416.	silmälasit	1
417.	sopia	1
418.	suomalainen	1
419.	suomalais- englantilais-	1

	ruotsalainen	
420.	suomikorva	1
421.	surullinen	1
422.	suunnitelma	1
423.	taas	1
424.	takaisin	1
425.	takia	1
426.	talvi	1
427.	tauko	1
428.	televisio	1
429.	tietysti	1
430.	tiina	1
431.	tilanne	1
432.	tottakai	1
433.	tukka	1
434.	tulitikku	1
435.	tuoli	1
436.	tuossa	1
437.	tärkeä	1
438.	uni	1
439.	usein	1
440.	uutinen	1
441.	vai	1
442.	vaihtaa	1
443.	vaikea	1
444.	valdete	1
445.	valokuvaus	1
446.	varten	1
447.	vastaus	1
448.	vauva	1
449.	venäläinen	1
450.	vesi	1
451.	viikko	1
452.	viimeinen	1
453.	vitsi	1

454.	vuoronperään	1
455.	vuosi	1
456.	väri	1
457.	yleensä	1
458.	yli	1
459.	yrittää	1
460.	ystävä	1
461.	yö	1

Nauhoitus B3

1.	olla	353
2.	se	177
3.	ja	175
4.	niin	137
5.	no	117
6.	sitten	93
7.	ei	87
8.	joo	87
9.	mitä	64
10.	että	63
11.	eli	60
12.	hyvä	60
13.	tehdä	57
14.	nyt	49
15.	minä	43
16.	mutta	42
17.	sinä	42
18.	tämä	42
19.	tulla	41
20.	voida	41
21.	tietää	40
22.	juhla	38
23.	kun	36

24.	sanoa	34
25.	suomi	34
26.	tai	33
27.	käyttää	31
28.	siellä	31
29.	me	30
30.	maa	30
31.	vähän	27
32.	ihan	23
33.	joku	23
34.	näin	23
35.	okei	23
36.	kaikki	22
37.	kuin	22
38.	mikä	22
39.	te	22
40.	mies	21
41.	nimi	21
42.	moni	20
43.	paljon	20
44.	tässä	20
45.	ihminen	19
46.	lukea	19
47.	kaksi	18
48.	katsoa	18
49.	mennä	18
50.	ne	18
51.	sellainen	18
52.	siinä	18
53.	he	17
54.	jos	17
55.	kirjoittaa	17
56.	laittaa	17
57.	haluta	16
58.	ottaa	16

59.	vielä	16
60.	ehkä	15
61.	muistaa	15
62.	sama	15
63.	semmoinen	15
64.	aha	14
65.	joka	14
66.	silloin	14
67.	tulevaisuus	14
68.	yksi	14
69.	syödä	13
70.	toinen	13
71.	fatemeh	12
72.	juhannus	12
73.	pyyhkiä	12
74.	suomalainen	12
75.	ai	11
76.	hame	11
77.	juhani	11
78.	puhua	11
79.	saada	11
80.	hän	10
81.	iso	10
82.	keittää	10
83.	kysymys	10
84.	lapsi	10
85.	pois	10
86.	seuraava	10
87.	siitä	10
88.	täällä	10
89.	hyvin	9
90.	jokin	9
91.	kevät	9
92.	kuka	9
93.	nämä	9

94.	ruoka	9
95.	selvä	9
96.	sukeltaa	9
97.	vuosi	9
98.	aika	8
99.	aina	8
100.	ali	8
101.	myös	8
102.	presidentti	8
103.	pääsiäinen	8
104.	tarkoittaa	8
105.	valokuva	8
106.	verbi	8
107.	virhe	8
108.	ainakin	7
109.	ajatella	7
110.	itsenäisyyspäivä	7
111.	juoda	7
112.	juttu	7
113.	järjestää	7
114.	kahdeksan	7
115.	kertoa	7
116.	kiitos	7
117.	kumi	7
118.	käsi	7
119.	käydä	7
120.	muu	7
121.	nainen	7
122.	noita	7
123.	päivä	7
124.	tiina	7
125.	valkoinen	7
126.	valmis	7
127.	vanha	7
128.	viina	7

129.	voimistella	7
130.	ensi	6
131.	helsinki	6
132.	istua	6
133.	kaunis	6
134.	kello	6
135.	kirkko	6
136.	kokko	6
137.	kotona	6
138.	mämmi	6
139.	odottaa	6
140.	paperi	6
141.	passiivimuoto	6
142.	samanlainen	6
143.	sillä	6
144.	tarik	6
145.	taulu	6
146.	tehtävä	6
147.	toivottaa	6
148.	tänne	6
149.	vaan	6
150.	vaikea	6
151.	vappu	6
152.	varmasti	6
153.	ymmärtää	6
154.	ennen	5
155.	ensimmäinen	5
156.	ensin	5
157.	ilta	5
158.	kahvi	5
159.	kaupunki	5
160.	keittiö	5
161.	kiina	5
162.	kiinni	5
163.	koska	5

164.	koulu	5
165.	kuusi	5
166.	kyllä	5
167.	luulla	5
168.	miksi	5
169.	nähdä	5
170.	oikein	5
171.	osata	5
172.	ostaa	5
173.	pieni	5
174.	pitää	5
175.	sana	5
176.	sieni	5
177.	tina	5
178.	tuoda	5
179.	tällainen	5
180.	tämmöinen	5
181.	uusi vuosi	5
182.	varmaan	5
183.	viikko	5
184.	aamu	4
185.	alkoholi	4
186.	asema	4
187.	baskeri	4
188.	harjata	4
189.	hauska	4
190.	hevosenkenkä	4
191.	jo	4
192.	johtaja	4
193.	juhlapäivä	4
194.	kahvinkeitin	4
195.	kerta	4
196.	kieli	4
197.	kirja	4
198.	kolme	4

199.	korva	4
200.	kotitehtävä	4
201.	kuivata	4
202.	kunto	4
203.	kuuma	4
204.	kynttilä	4
205.	liian	4
206.	mirela	4
207.	missä	4
208.	molemmat	4
209.	noin	4
210.	odotushuone	4
211.	oikea	4
212.	ongelma	4
213.	perhe	4
214.	pää	4
215.	päällä	4
216.	rasva	4
217.	rippikoulu	4
218.	skotlanti	4
219.	suomalainen	4
220.	syntymäpäivä	4
221.	tampere	4
222.	tarvita	4
223.	tie	4
224.	toivoa	4
225.	tuhat	4
226.	tuo	4
227.	työ	4
228.	työläinen	4
229.	täytyä	4
230.	vai	4
231.	vaikka	4
232.	vuoro	4
233.	väärin	4

234.	yleensä	4
235.	ylioppilas	4
236.	ahaa	3
237.	aika	3
238.	aloittaa	3
239.	bosnialainen	3
240.	edessä	3
241.	ennustaa	3
242.	esimerkki	3
243.	haaremi	3
244.	hei	3
245.	heti	3
246.	housut	3
247.	huono	3
248.	ikkuna	3
249.	imuroida	3
250.	jatko	3
251.	joulu	3
252.	juhlia	3
253.	jälkeen	3
254.	kai	3
255.	kansallispuku	3
256.	kauppa	3
257.	korjata	3
258.	koti	3
259.	kuinka	3
260.	kukka	3
261.	kuudes	3
262.	laskea	3
263.	laulaa	3
264.	liesi	3
265.	liisa	3
266.	lähteä	3
267.	miten	3
268.	naimisiin	3

269.	numero	3
270.	näkyä	3
271.	oma	3
272.	pasha	3
273.	pestä	3
274.	pitkä	3
275.	punaviini	3
276.	pääkaupunki	3
277.	romani	3
278.	seitsemän veljestä	3
279.	senaatintori	3
280.	silta	3
281.	sima	3
282.	sokeri	3
283.	säkkipilli	3
284.	taakse	3
285.	tippaleipä	3
286.	tori	3
287.	totta	3
288.	tukka	3
289.	uida	3
290.	urheilla	3
291.	usein	3
292.	vaihtua	3
293.	vastaus	3
294.	vene	3
295.	venäläinen	3
296.	verbityyppi	3
297.	viimeinen	3
298.	viiva	3
299.	yhdessä	3
300.	yli	3
301.	aikuinen	2
302.	ajaa	2

303.	alas	2
304.	arabimaa	2
305.	arvata	2
306.	asia	2
307.	avain	2
308.	bosnia	2
309.	donitsi	2
310.	edes	2
311.	ehtiä	2
312.	enemmän	2
313.	enää	2
314.	eri	2
315.	eteen	2
316.	hammas	2
317.	hammasharja	2
318.	hannele	2
319.	hassan	2
320.	heiluttaa	2
321.	hiihtää	2
322.	hiki	2
323.	horoskooppi	2
324.	hukkua	2
325.	huvipuisto	2
326.	idea	2
327.	ilmapallo	2
328.	ilotulitus	2
329.	jaaha	2
330.	jaksaa	2
331.	jalka	2
332.	jeesus	2
333.	joskus	2
334.	joulukuu	2
335.	juha	2
336.	juhani-nimi	2
337.	jälkiruoka	2

338.	kaataa	2
339.	kahdeksansataa	2
340.	kamera	2
341.	kampa	2
342.	kansainvälinen	2
343.	kanssa	2
344.	kerran	2
345.	kesä	2
346.	kiltti (hame)	2
347.	kipeä	2
348.	kissa	2
349.	koskenkorva	2
350.	kukkapuketti	2
351.	kulta	2
352.	kuolla	2
353.	kurssi	2
354.	kutsua	2
355.	kuulla	2
356.	kuva	2
357.	kuvata	2
358.	kysyä	2
359.	kävellä	2
360.	laki	2
361.	lammas	2
362.	lattiaharja	2
363.	leikkiä	2
364.	limonaadi	2
365.	linnanmäki	2
366.	lisää	2
367.	lukusali	2
368.	lähellä	2
369.	maalata	2
370.	maaliskuu	2
371.	maito	2
372.	matka	2

373.	menneisyys	2
374.	mitään	2
375.	mohammad	2
376.	mukana	2
377.	muna	2
378.	munkki	2
379.	märkä	2
380.	nezad	2
381.	nykyisyys	2
382.	oikea	2
383.	onni	2
384.	oppera	2
385.	organisoida	2
386.	ovi	2
387.	paistaa	2
388.	parempi	2
389.	patonki	2
390.	pilli	2
391.	plus	2
392.	poika	2
393.	pormestari	2
394.	pulla	2
395.	puu	2
396.	pölynimuri	2
397.	raha	2
398.	rahka	2
399.	rakastaa	2
400.	ranska	2
401.	ratsastaa	2
402.	samppanja	2
403.	seitsemän	2
404.	selkä	2
405.	siihen	2
406.	siis	2
407.	sinne	2

408.	sivu	2
409.	soittaa	2
410.	sormi	2
411.	suklaamuna	2
412.	sulaa	2
413.	suomenkielinen	2
414.	suuri	2
415.	synnyttää	2
416.	syntyä	2
417.	sytyttää	2
418.	särkänniemi	2
419.	taaksepäin	2
420.	taas	2
421.	takana	2
422.	takia	2
423.	taksikuski	2
424.	taksimies	2
425.	tanssilava	2
426.	tapa	2
427.	televisio	2
428.	tietysti	2
429.	toinen	2
430.	toukokuu	2
431.	tukankuivaaja	2
432.	tuoli	2
433.	tuolla	2
434.	tuossa	2
435.	tutustua	2
436.	vahva	2
437.	vain	2
438.	valkoviini	2
439.	valmistaa	2
440.	vappupulla	2
441.	veli	2
442.	veljes	2

443.	viini	2
444.	viuhka	2
445.	voimistelusali	2
446.	yhteinen	2
447.	ystävä	2
448.	ääni	2
449.	15-vuotias	1
450.	1-vuotias	1
451.	aamen	1
452.	aivojumppa	1
453.	aivojumppajuttu	1
454.	aivovoimistelu	1
455.	ajatus	1
456.	alaspäin	1
457.	alkaa	1
458.	alleviivata	1
459.	alue	1
460.	amerikka	1
461.	asua	1
462.	ateria	1
463.	auki	1
464.	aurionkukka	1
465.	aurinko	1
466.	auto	1
467.	autokuljetus	1
468.	avata	1
469.	bagdad	1
470.	baksad	1
471.	bussi	1
472.	demokratia	1
473.	disko	1
474.	elokuva	1
475.	elokuvateatteri	1
476.	energiahaukotus	1
477.	eniten	1

478.	eteenpäin	1
479.	halvari	1
480.	hamesysteemi	1
481.	hartia	1
482.	hautausmaa	1
483.	hieno	1
484.	hienosti	1
485.	hiiva	1
486.	hius	1
487.	hoitaa	1
488.	homma	1
489.	huksvarna	1
490.	huomenna	1
491.	huomenta	1
492.	huominen	1
493.	huonekalu	1
494.	hups	1
495.	huuver	1
496.	hypätä	1
497.	hääät	1
498.	ihmeellinen	1
499.	irma	1
500.	isä	1
501.	italia	1
502.	itse	1
503.	itsenäisyys	1
504.	itsenäisyyspäivä- juttu	1
505.	jalkajuttu	1
506.	jatkaa	1
507.	jokainen	1
508.	jonnekin	1
509.	jouluaatto	1
510.	juhannushäät	1
511.	juhannuskokko	1

512.	juhlapuku	1
513.	juna	1
514.	juosta	1
515.	jussi	1
516.	juusto	1
517.	jääkiekko	1
518.	kaarina	1
519.	kaatua	1
520.	kahdeksansataa- tuhatta	1
521.	kahdeksantoista	1
522.	kahvikuppi	1
523.	kaksituhatta	1
524.	kammata	1
525.	kananmuna	1
526.	kansallislaulu	1
527.	karnevaali	1
528.	karnevaalijuhla	1
529.	katu	1
530.	kauan	1
531.	kauha	1
532.	keltainen	1
533.	keppi	1
534.	keskellä	1
535.	keskustori	1
536.	kestää	1
537.	kesäkuu	1
538.	kesäloma	1
539.	kirjasto	1
540.	kirjoituskone	1
541.	kiva	1
542.	kohta	1
543.	kohti	1
544.	kone	1
545.	konjakki	1

546.	korkea	1
547.	korvajumppa	1
548.	koskaan	1
549.	kotiviini	1
550.	kova	1
551.	kristitty	1
552.	kuitenkin	1
553.	kulkea	1
554.	kultakahvi	1
555.	kuolema	1
556.	kuunnella	1
557.	kylmä	1
558.	kymmenen	1
559.	kymmenen- miljoonaa	1
560.	kysyttävä	1
561.	kävely	1
562.	kävelytie	1
563.	kääntää	1
564.	laihuttaa	1
565.	laihutuskuuri	1
566.	laiva	1
567.	lakki	1
568.	lammaspaisti	1
569.	lasketella	1
570.	laskukone	1
571.	lause	1
572.	lentokone	1
573.	liikkua	1
574.	liikuttaa	1
575.	linna	1
576.	loma	1
577.	loppu	1
578.	loppua	1
579.	luona	1

580.	maailma	1
581.	maistaa	1
582.	maistua	1
583.	makea	1
584.	metri	1
585.	miettiä	1
586.	mika	1
587.	millainen	1
588.	milloin	1
589.	minkävärinen	1
590.	monikko	1
591.	musiikki	1
592.	mustafa	1
593.	muuttaa	1
594.	myydä	1
595.	myöhässä	1
596.	möykky	1
597.	nappi	1
598.	niminen	1
599.	nopeasti	1
600.	nykyisin	1
601.	oi	1
602.	onnistua	1
603.	opettaa	1
604.	opiskella	1
605.	oppia	1
606.	orpo	1
607.	osmo	1
608.	painaa	1
609.	paino	1
610.	pallo	1
611.	pantomiimi	1
612.	paperisysteemi	1
613.	passiivi	1
614.	passiivitehtävä	1

615.	pelata	1
616.	pelikortti	1
617.	persoonamuoto	1
618.	perusmuoto	1
619.	pirkala	1
620.	pitsa	1
621.	puhe	1
622.	punainen	1
623.	puolella	1
624.	puolitoista	1
625.	pysyä	1
626.	pääsiäisnoita	1
627.	pääsiäisruoka	1
628.	päästä	1
629.	raamattu	1
630.	ranskalainen	1
631.	ranta	1
632.	raskas	1
633.	ravintola	1
634.	rikki	1
635.	risti	1
636.	roseeviini	1
637.	rouva	1
638.	rusina	1
639.	ruskea	1
640.	ruusu	1
641.	sade	1
642.	saksa	1
643.	samalla	1
644.	samoin	1
645.	san francisco	1
646.	satama	1
647.	selittää	1
648.	siirtyä	1
649.	siivota	1

650.	sillain	1
651.	silmä	1
652.	sitruuna	1
653.	sitruunamehu	1
654.	slalom	1
655.	soihtukulkue	1
656.	spagetti	1
657.	suklaa	1
658.	suominappi	1
659.	surullinen	1
660.	sveitsi	1
661.	symboliikka	1
662.	synnyinmaa	1
663.	taitaa	1
664.	talo	1
665.	talvi	1
666.	tamperelainen	1
667.	tanssia	1
668.	tanssiravintola	1
669.	tapahtua	1
670.	tarttua	1
671.	tauko	1
672.	tervetuloa	1
673.	timo	1
674.	toisaalta	1
675.	toivottavasti	1
676.	torstai	1
677.	tuhatkahdeksan- sataaseitsemän- kymmentä	1
678.	tuhatyhdeksänsa- taaseitsämäntoista	1
679.	tulitikku	1
680.	tunti	1
681.	tuntua	1

682.	tuonne	1
683.	tupakka	1
684.	tyhmä	1
685.	tykätä	1
686.	tyttö	1
687.	tänään	1
688.	tärkeä	1
689.	uimahalli	1
690.	urheilujuhla	1
691.	urheilukenttä	1
692.	uskaltaa	1
693.	uskoa	1
694.	uudenvuodenaatto	1
695.	uusi	1
696.	vaate	1
697.	valaa	1
698.	vapaapäivä	1
699.	varsinkin	1
700.	vasta	1
701.	vastaanotto	1
702.	venäjä	1
703.	vesa	1
704.	vesi	1
705.	vesiämpäri	1
706.	vetää	1
707.	viedä	1
708.	vieras	1
709.	viime	1
710.	viisitoista	1
711.	viski	1
712.	vodka	1
713.	voittaa	1
714.	väliin	1
715.	väri	1
716.	värinen	1

717.	väärä	1
718.	yleinen	1
719.	ylhäältä	1
720.	ylöspäin	1
721.	yrittää	1
722.	äiti	1